

ใบรับรองวิทยานิพนธ์
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์มหาบัณฑิต

ปริญญา

ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์

โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

สาขา

ภาควิชา

เรื่อง แนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวชั้นสูง จังหวัดสระบุรี

Landscape Guidelines for Agro-tourism Locations: A Case Study of
Visitor Center at Subsanoon, Saraburi

นามผู้วิจัย นางสาวธีรนาฏ กาลปักษ์

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(รองศาสตราจารย์ศศิยา ศิริพานิช, M.L.A.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(รองศาสตราจารย์เอมอร อังสุรัตน์, Ph.D.)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

(อาจารย์ไพศาล เทพวงศ์ศิริรัตน์, Ph.D.)

ประธานสาขาวิชา

(รองศาสตราจารย์อติศรา มีนะกนิษฐ, Ph.D.)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์รับรองแล้ว

(รองศาสตราจารย์กัญญา ธีระกุล, D.Agr.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

วันที่ เดือน พ.ศ.

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

แนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาจุดต้อนรับ
นักท่องเที่ยวที่สวนสนุ่น จังหวัดสระบุรี

Landscape Guidelines for Agro-tourism Locations: A Case Study of
Visitor Center at Subsanoon, Saraburi

โดย

นางสาวธีรนาฏ กาลปักษ์

เสนอ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
เพื่อความสมบูรณ์แห่งปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

พ.ศ. 2552

ธีรนาฏ กาลปักษ์ 2552: แนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งท่องเที่ยว
เชิงเกษตร: กรณีศึกษาจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวชัสนุ่น จังหวัดสระบุรี
ปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์
โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก:
รองศาสตราจารย์ศศิยา ศิริพานิช, M.L.A. 187 หน้า

การวิจัยครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงบูรณาการระหว่างสาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรมและ
สังคมศาสตร์ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรม สำหรับการออกแบบ
วางผังบริเวณให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้พิจารณานำไปประยุกต์ใช้
โดยสังเคราะห์จากผลการวิจัยมาตรฐานสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร 7 ด้าน (32 ดัชนีชี้วัด)
สรุปได้ว่า แนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรประกอบด้วย 6
ด้าน คือ 1) ด้านการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน 2) ด้านการประหยัดพลังงาน 3) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวก
สะดวกและการบริการ 4) ด้านความปลอดภัย 5) ด้านสุนทรียภาพทางการเกษตร และ 6) ด้าน
การเข้าถึงพื้นที่ มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้ง 7 มาตรฐาน (32 ดัชนีชี้วัด) ประกอบด้วย
มาตรฐานที่เป็นเอกลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3 มาตรฐาน คือ มาตรฐานการจัด
กิจกรรมทางการเกษตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม มาตรฐานการจัดกิจกรรมทางการเกษตร
ที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม มีการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม และ
มาตรฐานการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว ส่วนมาตรฐาน
ทั่วไปสำหรับแหล่งท่องเที่ยวอีก 4 มาตรฐาน คือ มาตรฐานการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ
มาตรฐานการคำนึงถึงความต้องการของตลาด มาตรฐานการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและ
การบริการ และมาตรฐานการเป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว สำหรับกรณีศึกษาการออกแบบวาง
ผังบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวชัสนุ่น จังหวัดสระบุรี ได้ใช้แนวทางปฏิบัติด้านภูมิ
สถาปัตยกรรมทั้ง 6 ด้าน (21 ดัชนีชี้วัด) และนำคอนมและผังมาเป็นองค์ประกอบภูมิทัศน์ในการ
แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของชุมชน การประยุกต์ใช้แนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมนี้จะเป็น
ตัวอย่างให้ชุมชนอื่นพิจารณานำไปพัฒนาพื้นที่ของตนต่อไป

Teeranat Kalpax 2009: Landscape Guidelines for Agro-tourism Locations:
A Case Study of Visitor Center at Subsanoon, Saraburi. Master of Landscape
Architecture, Major Field: Landscape Architecture, Interdisciplinary Graduate
Program. Thesis Advisor: Associate Professor Sasiya Siriphanich, M.L.A.
187 pages.

The objectives of this integrative research between the major fields of Landscape Architecture and Social Science were to determine landscape guidelines for agro-tourism site planning, which stakeholders would be able to apply for their farms, synthesized from 7 agro-tourism standards (32 indexes). The results included 6 landscape guidelines for agro-tourism location, comprising of 1) land use proportion 2) energy saving 3) facilities and service 4) security 5) aesthetics of agriculture and 6) accessibility. The 7 agro-tourism standards (32 indexes) included 3 unique standards for agro-tourism. These are standard of opportunity for community participation, standard of agricultural activities in order for the tourists to participate and recognize the folk norms and farm culture, and standard of opportunity to enhance farm knowledge. The other 4 general tourism standards are standard of administration systematization, standard of consumer concerns, standard of facilities and service and standard of tourism resources image. The case study of the visitor center site planning at Subsanoon, Saraburi used all 6 landscape guidelines (21 indexes) and introduced cows and bees as unique landscape elements which express the character of the community. Accordingly, this landscape guidelines application would be a model for other communities to consider for their site development.

Student's signature

Thesis Advisor's signature

___ / ___ / ___

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยชิ้นนี้ได้รับความกรุณาจากผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่ให้คำชี้แนะนำในการจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ขอขอบพระคุณบริษัทภูมร เมรัย จำกัด ไร่อรุณคุณมาลี และ ผอ.ฝ่ายการเกษตร พี่ปี วัลเลย์ เขาใหญ่ไวน์เนอร์รี่ ที่ให้ความอนุเคราะห์เข้าสำรวจพื้นที่และร่วมแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย และขอขอบคุณเกษตรกรชุมชนเกษตรก้าวหน้า ต.ชัยสนุ่น อ. มวกเหล็ก จ. สระบุรี ทุกท่านที่เอื้อเฟื้อพื้นที่ศึกษาทำให้งานวิจัยชิ้นนี้ดำเนินไปจนเสร็จสิ้น

ขอขอบพระคุณ ศ.เดชา บุญค้ำ ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกที่ช่วยให้คำแนะนำปรับแก้เนื้อหาวิทยานิพนธ์ และรศ.ศศิยา ศิริพานิช ประธานกรรมการที่ปรึกษาที่ให้คำแนะนำและตรวจทานแก้ไขจนเล่มวิทยานิพนธ์เสร็จสมบูรณ์ ขอขอบพระคุณที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม รศ.เอมอร อังสุรัตน์ ผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ในด้านการเรียบเรียงวิทยานิพนธ์และเสนอแนะแนวคิดที่สำคัญในการวิจัย รวมถึง อ.ดร.ไพศาล เทพวงศ์ศิริรัตน์ ผู้ชี้แนะวิธีคิดที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาเรื่อยมา และขอขอบพระคุณ รศ. อลิศรา มีนะกนิษฐ ประธานในการสอบปากเปล่าขั้นสุดท้าย

ขอขอบพระคุณ คุณแม่ ที่สนับสนุนด้านการศึกษาและคอยให้กำลังใจข้าพเจ้าเสมอมา ขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่สาวรุ่น 61 รวมทั้งพี่และน้องทุกท่านสำหรับทุกคำแนะนำและเป็นกำลังใจในการทำวิจัย

คุณความดีอันเกิดจากประโยชน์ของวิทยานิพนธ์ ขอยกให้กับบุคคลที่กล่าวมาข้างต้น รวมถึงบิดาผู้ล่วงลับอันเป็นที่รักของข้าพเจ้า

ธีรนาฏ กาลปักษ์

ตุลาคม 2552

สารบัญ

	หน้า
สารบัญตาราง	(4)
สารบัญภาพ	(6)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความสำคัญของปัญหา	1
แผนที่นำทางของการทำวิจัย	3
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	7
ประโยชน์ที่ได้รับ	7
ประมวลศัพท์	8
บทที่ 2 การตรวจเอกสาร	12
มาตรฐานการทอ่งเทียบเชิงเกษตร	12
การออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม	29
การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่	33
งานวิจัยเกี่ยวข้อง	37
บทที่ 3 วิธีการวิจัย	41
ขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย	41
ประชากรและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง	42
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม	42
การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม	42
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนาม	43
การออกแบบวางแผนผังบริเวณ	43

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 มาตรฐานการทองเที่ยวเชิงเกษตร	45
มาตรฐานการทองเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสระบุรี	45
วิจารณ์ผลการจัดทำมาตรฐานการทองเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสระบุรี	51
การสังเคราะห์มาตรฐานการทองเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อจัดทำแนวทางปฏิบัติ	
ด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งทองเที่ยวเชิงเกษตร	53
บทที่ 5 การออกแบบวางผังบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวชั้นสูงอำเภอมวกเหล็ก	55
จังหวัดสระบุรี	
การสำรวจและวิเคราะห์พื้นที่ศึกษา (site survey and analysis)	55
การสำรวจความต้องการลูกค้าหรือผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่	76
การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับ	
แหล่งทองเที่ยวเชิงเกษตร	96
การออกแบบวางผังบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวชั้นสูง อ.มวกเหล็ก	
จ. สระบุรี	112
บทที่ 6 สรุปผลและข้อเสนอแนะ	124
สรุป	124
ข้อเสนอแนะ	125
ผลงานวิจัยที่อาจดำเนินการในอนาคต	127
เอกสารและสิ่งอ้างอิง	129
ภาคผนวก	137
ภาคผนวก ก การกำหนดคะแนนและวิธีคิด การลำดับความสำคัญและการ	
ประเมินคุณภาพมาตรฐานการทองเที่ยวเชิงเกษตร	138
ภาคผนวก ข การวิเคราะห์ผลความต้องการด้านองค์ประกอบทางภูมิ	
ทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกจากนักท่องเที่ยว	146

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ค รายชื่อและภูมิหลังบางประการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	149
ภาคผนวก ง แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสระบุรี	152
ภาคผนวก จ แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์สำหรับผู้เกี่ยวข้องในการท่องเที่ยวโดยชุมชน ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	167
ภาคผนวก ฉ แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว ความต้องการด้านกิจกรรมและองค์ประกอบสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	178
ประวัติการศึกษาและการทำงาน	187

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ดัชนีชี้วัดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย	14
2	มาตรฐานสิ่งแวดล้อมและดัชนีชี้วัดสำหรับแหล่งท่องเที่ยว	15
3	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่	79
4	ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มนักท่องเที่ยว	86
5	ความต้องการของนักท่องเที่ยวด้านกิจกรรมและองค์ประกอบสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	91
6	ความต้องการด้านกิจกรรมในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร และบรรยากาศการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบ	94
7	แนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	103
ตารางผนวกที่		
1	ตัวอย่างการกำหนดค่าถ่วงน้ำหนัก	142
2	ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลหลักการประเมิน	143
3	รายชื่อและภูมิหลังบางประการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	150
4	แบบประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 7 มาตรฐาน รวม 32 ดัชนีชี้วัด	154

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางผนวกที่		หน้า
5	ส่วนที่ 2 ความสามารถในการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	171
6	ตอนที่ 2 ความต้องการของชุมชนด้านองค์ประกอบในการวางผัง และสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร	182

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	แผนที่นำทางของการทำวิจัย (thesis roadmap)	6
2	สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	40
3	ขอบเขตที่ตั้ง และการเดินทางเข้าถึงพื้นที่ศึกษา	59
4	สภาพพื้นที่และลักษณะของกลุ่มชุดดินที่ 62	60
5	การแบ่งประเภทการใช้ที่ดิน อาคารเดิม และสิ่งก่อสร้างในพื้นที่	62
6	ปัจจัยด้านสุนทรียภาพ และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงการเกษตร ในพื้นที่ศึกษา	63
7	ถนนหลักเข้าสู่พื้นที่ศึกษา (ทางหลวงชนบทหมายเลข 2243)	64
8	บริเวณทางเข้าหลัก	65
9	บริเวณทางเข้ารอง	66
10	ศูนย์เรียนรู้ชุมชน	67
11	โรงผสมวัตถุดิบอาหารสัตว์	68
12	อาคารเอนกประสงค์	68
13	ที่พักในพื้นที่ศึกษา	69

สารบัญญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
14	ลานตากผลผลิตทางการเกษตร	70
15	องค์ประกอบในบริเวณโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ	71
16	บริเวณกลุ่มชุดดินที่ 62	72
17	การวิเคราะห์ผังบริเวณภายในและภายนอกพื้นที่	74
18	การวิเคราะห์พื้นที่บริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว	75
19	รูปแบบป้ายสื่อความหมาย	76
20	เขตพื้นที่พัฒนา ก่อนและหลัง โดยเฉพาะบริเวณที่ควรพัฒนาอย่างเร่งด่วน คือ ทางเข้าหลัก (ภาพล่างซ้าย) และส่วนรองรับนักท่องเที่ยว (ภาพล่างขวา)	77
21	แผนผังแสดงตำแหน่งที่ตั้ง (location map)	117
22	แผนภาพแสดงแนวคิดการออกแบบ (balloon diagram)	118
23	ผังแม่บทบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว (master plan 1)	119
24	ผังแม่บทบริเวณจุดรองรับนักท่องเที่ยว (master plan 2)	120
25	ทัศนียภาพบริเวณถนนและทางเข้าหลัก	121

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
26	ทัศนียภาพบริเวณจุดจอดรถและศูนย์เรียนรู้ชุมชน	122
27	ทัศนียภาพบริเวณโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ	123
28	ทัศนียภาพบริเวณสวนสมุนไพร	124
ภาพผนวกที่		
1	บรรยากาศการสัมมนาเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา (12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552)	185
2	บรรยากาศการนำเสนอผังแม่บทจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มเกษตรกร ในพื้นที่ศึกษา (22 กันยายน พ.ศ. 2552)	185
3	ผังแม่บทบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวชั้นบน อ. มวกเหล็ก จ. สระบุรี บรรยากาศการสัมมนาเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา (12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552)	186

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทยจัดเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นมานาน เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมีการประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก โดยเป็นการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งเกษตรกรรมโดยมีวัตถุประสงค์หลายประการ เช่น เพื่อการพักผ่อน การดำเนินธุรกิจ และการแลกเปลี่ยนความรู้ทางการเกษตร เป็นต้น แหล่งการเกษตรดังกล่าวจึงได้มีการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ในการรับรองผู้มาเยือน จนกระทั่งเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวและได้รับความนิยมนำขึ้น เนื่องจากมีกิจกรรมที่หลากหลายต่างจากการท่องเที่ยวแหล่งอื่น เช่น กิจกรรมการชมกระบวนการผลิต การอบรมความรู้ทางการเกษตร การเก็บผลไม้และการชิมผลผลิตสดๆ จากสวน เป็นต้น ในส่วนของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่จัดขึ้นโดยภาครัฐ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตรกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เดชา ใต้สูงเนิน (2543) ระบุว่า เป็นการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองนโยบายปีท่องเที่ยวไทย พ.ศ.2541-2542 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่นชนบทให้เป็นประโยชน์ โดยจัดให้มีการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งในแหล่งผลิตทางการเกษตร รวมถึงหน่วยงานของภาครัฐที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาทางการเกษตร ได้แก่ โครงการหลวง หรือสถานีทดลองพืชสวนทั่วประเทศ นอกจากนี้ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2546) ยังได้จัดทำหนังสือเพื่อประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความโดดเด่นในแต่ละจังหวัดเพื่อเป็นการสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในภูมิภาคต่างๆ ดังนั้นเป้าหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรหรือชุมชน รวมถึงเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีทางเลือกในการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น และส่งผลให้ภาพรวมของเศรษฐกิจภายในประเทศดีขึ้น พร้อมทั้งตอบสนองต่อกระแสการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน

สำหรับสถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในปัจจุบัน นายไพโรจน์ ลิ้มจำรูญ รองอธิบดีกรมส่งเสริมการเกษตรเปิดเผยว่าได้จัดขึ้นเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในเชิงบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยที่กรมส่งเสริมการเกษตรได้ส่งเสริมและพัฒนาให้ชุมชนเกษตรที่มีศักยภาพได้นำทรัพยากรทางการเกษตรด้านต่างๆ มาเป็นประโยชน์ต่อการท่องเที่ยวควบคู่กับการ

พัฒนาอาชีพ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวมากขึ้นทั้งในรูปแบบการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ชุมชนเป็นแหล่งท่องเที่ยว จากการสำรวจปี พ.ศ. 2545-2549 พบว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทยนั้น มีจำนวนนักท่องเที่ยวเชิงเกษตรรวมแล้ว 1 ล้านกว่าราย แบ่งเป็นคนไทย 981,491 คน ชาวต่างประเทศ 91,743 คน ทำรายได้ถึง 135 ล้านบาท และมีแนวโน้มว่าจะมีนักท่องเที่ยวเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ ตามแผนการของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ระบุว่า การท่องเที่ยวโดยรวมของประเทศจะมีอัตราการเจริญเติบโต ร้อยละ 15 อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังพบจุดอ่อนที่จำเป็นต้องมีการพัฒนาการบริหารจัดการให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้รับความสนใจยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาที่เป็นระบบเพื่อรับรองนักท่องเที่ยวได้ตลอดเวลา รวมทั้งการสร้างมาตรฐาน และการเชื่อมโยงการพัฒนาของหน่วยงานราชการไปยังชุมชนเกษตรกรรม นอกจากนี้ยังมีปัญหาและอุปสรรค เช่น นักท่องเที่ยวอาจเป็นพาหะนำโรคติดต่อเข้าสู่ฟาร์มปศุสัตว์ การปนเปื้อนในกระบวนการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กิจกรรมที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อพื้นที่หรือเกิดการรบกวนวัฒนธรรมท้องถิ่นด้วยความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ที่จำเป็นต้องมีการร่วมมือกันหาทางป้องกัน และแก้ไขให้มากขึ้น (นิรนาม, 2549)

จากข้อมูลข้างต้น ควรสนับสนุนให้แหล่งท่องเที่ยวมีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพที่ชัดเจน เพื่อเป็นผลดีต่อทรัพยากรทางการเกษตร อันส่งผลต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และทำให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนได้ ดังนั้นมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความสามารถในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจกับคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยวก่อนตัดสินใจเดินทาง จึงเป็นการสร้างความมั่นใจด้านความปลอดภัย อีกทั้งยังเป็นการยกระดับของแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐานต่อไป ซึ่งในปัจจุบันประเทศไทยมีหลายหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบในการสนับสนุนและเสริมสร้างศักยภาพการแข่งขันสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยตรงทั้งระดับท้องถิ่นจนถึงระดับภูมิภาคและระดับประเทศ โดยแต่ละหน่วยงานมุ่งหวังให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่งมีการพัฒนากิจกรรมต่างๆ เพื่อตอบสนองกับความต้องการของนักท่องเที่ยวและกิจกรรมในเชิงอนุรักษ์ จึงมีการสนับสนุนให้เกิดความร่วมมือกันของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวตั้งแต่ระดับแหล่งท่องเที่ยว จนถึงความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องของการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเพื่อให้ทั้งระบบเกิดความยั่งยืน

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้คัดเลือกจังหวัดสระบุรีเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นจังหวัดที่มีแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่หลากหลายและมีจำนวนมาก ตั้งอยู่เรียงรายตามเส้นทางถนนมิตรภาพและเส้นทางใกล้เคียงอื่นๆ มีความน่าสนใจทั้งด้านที่พักที่มีกิจกรรมพิเศษ เช่น ค่ายลูกเสือ เป็นต้น มากด้วยแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ อีกทั้งวัดวาอารามที่มีชื่อเสียง ทำให้จังหวัดสระบุรีเป็นที่นิยมในการเดินทางมาพักผ่อน เป็นจังหวัดที่มีความได้เปรียบด้านภูมิศาสตร์ โดยมีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นเนินเขาจึงมีทัศนียภาพที่สวยงาม มีความลาดหลั่นกันของพื้นที่ ตลอดจนมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่งดงามแตกต่างกันไป ส่งผลให้สามารถประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวได้หลายประเภท อีกทั้งการเดินทางโดยรถประจำทางยังสะดวกสบาย เนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ ๙ ดังนั้น จังหวัดสระบุรีจึงมีความเหมาะสมอย่างมากในการเป็นพื้นที่ตัวอย่างสำหรับงานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

แผนที่นำทางการทำวิจัย

สำหรับการจัดทำแผนที่นำทางเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิด้านมาตรฐานการท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนพร้อมกับการสำรวจภาคสนาม ได้เป็นองค์ความรู้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสำหรับพื้นที่ศึกษา โดยนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ตามหลักเกณฑ์ขององค์ประกอบและกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งภาครัฐและเอกชนภายใต้การตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและโครงสร้างจากคณะกรรมการที่ปรึกษา ทำให้ได้มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวม 7 มาตรฐาน 32 ดัชนีชี้วัด จากนั้นจึงนำมาตรฐานดังกล่าวมาสังเคราะห์และกำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรม (landscape guidelines) สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวม 6 ประเด็น คือ ด้านการแบ่งพื้นที่เป็นส่วน ด้านการประหยัดพลังงาน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ ด้านความปลอดภัย ด้านสุนทรียภาพทางการเกษตร และด้านการเข้าถึงพื้นที่ สำหรับการออกแบบวางผังบริเวณพื้นที่ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็น 2 กลุ่ม คือ เกษตรกรและนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา การสำรวจภาคสนาม และนโยบายที่เกี่ยวข้องก่อนนำข้อมูลที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อการออกแบบต่อไป

ในการจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรทำความเข้าใจเกี่ยวกับคำว่า มาตรฐาน หรือ Standard ซึ่งราชบัณฑิตยสถาน (2546) กล่าวว่า มาตรฐานเป็นสิ่งที่ถือเอาเป็นเกณฑ์ที่รับรองกันทั่วไป ใช้เป็นเกณฑ์สำหรับเทียบกำหนดทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เช่น มาตรฐาน

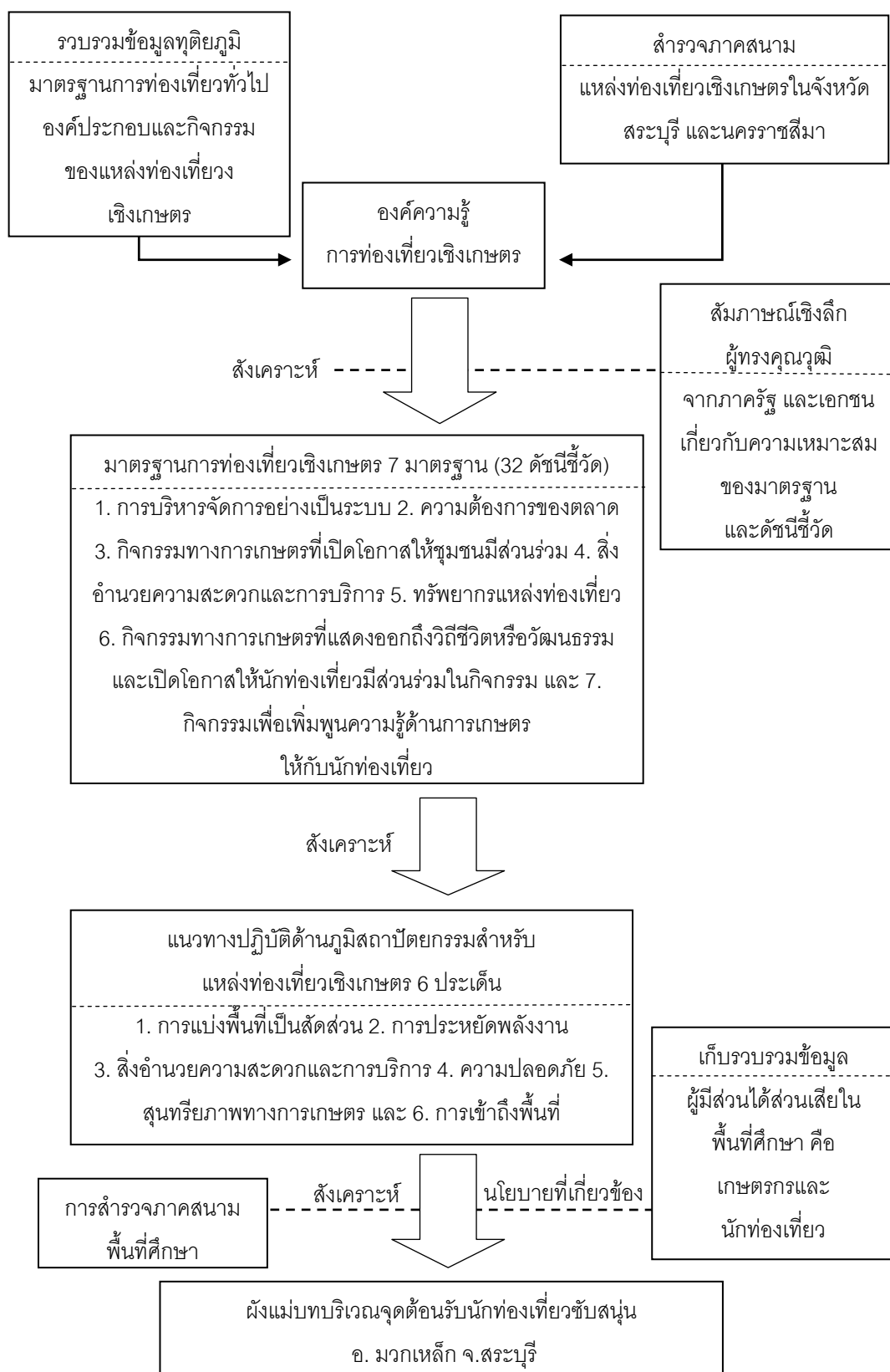
อุตสาหกรรม หรือสิ่งนี้ยังไม่เข้ามาตราฐาน เป็นต้น เช่นเดียวกับที่กองส่งเสริมและพัฒนาด้านการมาตรฐาน สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม (2552) ที่กล่าวว่า มาตรฐาน เป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นจากการเห็นพ้องต้องกัน และได้รับความเห็นชอบจากองค์กรอันเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ได้มีการวางกฎระเบียบแนวทางปฏิบัติหรือลักษณะเฉพาะแห่งกิจกรรม หรือผลที่เกิดขึ้นของกิจกรรมนั้น ๆ เพื่อให้เป็นหลักเกณฑ์ใช้กันทั่วไปจนเป็นปกติวิสัย โดยมุ่งให้บรรลุถึงความสำเร็จสูงสุดตามข้อกำหนดที่วางไว้ และมาตรฐานนี้ควรตั้งอยู่บนผลที่แน่นอนทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และประสบการณ์ โดยมุ่งการส่งเสริมให้เกิดผลประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน ดังนั้นจึงเป็นที่มาของงานวิจัยในการจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติทั่วไป เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน โดยเริ่มจากการจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่คำนึงถึงมาตรฐานทั้งด้านสังคมและด้านกายภาพที่อาศัยการบริหารจัดการเป็นตัวขับเคลื่อน ในเชิงพื้นที่ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติทางภูมิสถาปัตยกรรมในเรื่องของกิจกรรมและองค์ประกอบพื้นฐานที่ควรต้องมี เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาพื้นที่สำหรับชุมชน และผู้ประกอบการทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตนเองต่อไปในอนาคต

สำหรับแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมเพื่อใช้ในการออกแบบวางผังบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อยู่ภายใต้หลักการออกแบบที่เป็นสากล (the principles of universal design) ตามที่ Maricopa association of government (n.d. cited Mace, 1991) ได้กล่าวไว้ และหลักการในการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม (landscape design concepts) ตามที่ ศศิยา ศิริพานิช (2547) ได้กล่าวไว้ โดยหลักการออกแบบที่เป็นสากลเป็นการค้นคว้าถึงปรัชญาในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกในภาพกว้าง ที่มีความเหมาะสมและง่ายในการนำไปใช้กับคนหมู่มาก โดยการออกแบบเน้นคุณค่าในการใช้งานที่ยาวนาน และมีขอบเขตการใช้งานที่เหมาะสมขององค์ประกอบแต่ละอย่าง ในการออกแบบที่เป็นสากลนั้นมีหลักการที่สำคัญ คือ ความมีเหตุมีผล (equitable use) มีความยืดหยุ่น (flexible use) เช่น ในเรื่องของการเลือกวัสดุที่เหมาะสมต่อพื้นที่หรือเหมาะกับงบประมาณ เป็นต้น เป็นไปตามสัญชาตญาณของมนุษย์และมีความเรียบง่าย (simple and intuitive use) ผู้ใช้สามารถรับรู้ถึงข้อมูลข่าวสารนั้นได้ (perceptible information) มีความคลาดเคลื่อนอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (tolerance for error) เช่น ระดับความคลาดเคลื่อนในการก่อสร้างที่ยอมรับได้ เป็นต้น เป็นการออกแบบที่ผู้ใช้งานใช้ความพยายามทางสรีระต่ำหรือใช้งานได้ง่าย (low physical effort) และมีขนาดหรือมีพื้นที่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์และการใช้งาน (size and space for approach and use) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการในการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม ที่คำนึงถึงวัตถุประสงค์การใช้งาน (purpose) ความสะดวกสบายและยืดหยุ่น

(comfortable and flexibility) ความปลอดภัย (safety) ความงาม (aesthetics) ความมีชีวิตรอดของพืชพรรณ (plant survived) และมีความเป็นไปได้ (feasible) ทั้งนี้หลักการดังกล่าวได้นำมาประยุกต์ให้เข้ากับพื้นที่ศึกษาที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศไทย เพื่อจะนำมาใช้เป็นแนวทางในการออกแบบวางผังบริเวณสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้อย่างเหมาะสม และสามารถใช้เป็นตัวอย่างสำหรับนักออกแบบต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. สร้างมาตรฐานสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยกำหนดดัชนีชี้วัดและเกณฑ์การประเมิน
2. สรุปแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรม (landscape guidelines) สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้นำไปพัฒนาให้ได้มาตรฐานต่อไป
3. การออกแบบวางผังบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวหมู่บ้านเกษตรก้าวหน้า ต. ชับสนุ่น อ. มวกเหล็ก จ. สระบุรี เพื่อเป็นตัวอย่าง (model) ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้พิจารณานำไปใช้ต่อไป

ภาพที่ 1 แผนที่นำทางของการทำวิจัย (thesis roadmap)

ขอบเขตของการวิจัย

1. การสร้างมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยภาพรวม ได้จากการรวบรวมและพัฒนาองค์ความรู้ทั้งด้านมาตรฐานการท่องเที่ยวทั่วไปและมาตรฐานพร้อมดัชนีชี้วัดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งที่เป็นของภาครัฐและภาคเอกชน แล้วนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ตามเกณฑ์ขององค์ประกอบและกิจกรรมที่ควรมีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่สามารถบูรณาการไปใช้ในการวิจัยของพื้นที่ศึกษาที่ผ่านการตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแหล่งท่องเที่ยวอื่น

2. สรุปแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมที่นำไปใช้ในการศึกษาพื้นที่เป้าหมาย ได้จากการสังเคราะห์ในประเด็นขององค์ประกอบและกิจกรรมทางด้านภูมิสถาปัตยกรรมจากมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และแนวทางปฏิบัติ (design guideline) ในการออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ

3. การออกแบบวางแผนบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ศึกษา โดยภาพรวมได้จากข้อมูลของกลุ่มเป้าหมายภายใต้การวิเคราะห์พื้นที่เชิงระบบทั้งทางด้านกายภาพ ชีวภาพ ด้านเศรษฐกิจและสังคม ศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์และนโยบาย และคุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษา รวมถึงการบริหารจัดการในพื้นที่หรือชุมชนที่ศึกษา คือ หมู่บ้านเกษตรก้าวหน้า ต.ชัยสนุ่น อ. มวกเหล็ก จ. สระบุรี

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้แนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีมาตรฐานสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยว ประชาชน และเกษตรกร สามารถนำข้อมูลไปใช้ประโยชน์ได้ ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความมั่นใจในด้านความปลอดภัย และมั่นใจในคุณภาพของแหล่งท่องเที่ยว เช่น คุณภาพของสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ เป็นต้น

2. ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสามารถนำแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมที่ประกอบด้วยแนวคิดและข้อเสนอแนะในการออกแบบไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบวางแผนบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั่วไปหรือปรับให้เข้ากับพื้นที่เดิมเพื่อรองรับการท่องเที่ยว

3. ได้ข้อมูลพื้นฐานงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งองค์ความรู้ด้านมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแนวทางปฏิบัติสำหรับการการออกแบบวางแผนบริเวณที่เป็นทั้งข้อมูลในเชิงนโยบายเพื่อการบริหารจัดการและข้อมูลเฉพาะสำหรับการพัฒนาพื้นที่

ประมวลศัพท์

คำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่เดินทางมาเยี่ยมชมเยือนหมู่บ้านเกษตรก้าวหน้า ต. ชับสนุ่น อ. มวกเหล็ก จ. สระบุรี โดยมีวัตถุประสงค์ของการเยี่ยมชมทั้งในรูปของการพักผ่อนหย่อนใจ หรือต้องการเรียนรู้กิจกรรมทางการเกษตรหรือวิถีชีวิตของเกษตรกรในพื้นที่ ซึ่งอาจเป็นแบบไปกลับหรือพักค้างที่ไม่จำกัดระยะเวลาในการมาเยี่ยมชมเยือนแต่ละครั้ง

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ ที่มีการประกอบกิจกรรมและมีองค์ประกอบทางการเกษตรเป็นทุนเดิม เป็นการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร มีลักษณะ คือ การมีส่วนร่วมระหว่างผู้ประกอบการหรือชุมชน หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมถึงนักท่องเที่ยวที่จะได้รับความรู้ ความประทับใจ และได้เข้าร่วมทำกิจกรรมทางการเกษตร โดยผู้ประกอบการหรือชุมชนมีเป้าหมายในการใช้ประโยชน์พื้นที่หรือทำการเกษตรกรรมในเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน

มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง นวัตกรรมที่เกี่ยวกับเกณฑ์หรือดัชนีชี้วัดที่ต้องการให้เกิดขึ้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือพื้นที่ศึกษาต่อไปในอนาคต ซึ่งนวัตกรรมนี้ได้จากการรวบรวมและสังเคราะห์ข้อมูลในประเด็นขององค์ประกอบและกิจกรรมที่ควรมีในแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ทั้งจากภาครัฐและเอกชน ที่ประกอบด้วย 7 มาตรฐาน 32 ดัชนีชี้วัด คือ

- 1) มาตรฐานการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ
- 2) มาตรฐานการคำนึงถึงความต้องการของตลาด
- 3) มาตรฐานการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม
- 4) มาตรฐานการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ
- 5) มาตรฐานการเป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว
- 6) มาตรฐานการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม
- 7) มาตรฐานการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว

แนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรม หมายถึง หลักการปฏิบัติทั่วไปเน้นด้านกายภาพที่ภูมิสถาปนิกสามารถใช้เป็นแนวทางในการออกแบบวางผังบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และทดลองใช้กับหมู่บ้านเกษตรก้าวหน้า ต. ชับสนุ่น อ. มวกเหล็ก จ. สระบุรี ได้จากการสังเคราะห์ในประเด็นขององค์ประกอบและกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยคาดหวังว่าผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ศึกษาหรือพื้นที่อื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันจะมีการยอมรับและนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติต่อไปในอนาคต ซึ่งประกอบด้วยแนวทางปฏิบัติ 6 ด้าน คือ ด้านการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน ด้านการประหยัดพลังงาน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ ด้านความปลอดภัย ด้านสุนทรียภาพทางการเกษตร และด้านการเข้าถึงพื้นที่

ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง หน่วยงานหรือบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับภารกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น สมาคมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว หน่วยงานส่วนท้องถิ่น หน่วยงานภาคเอกชน สำนักงานเกี่ยวกับการท่องเที่ยว ชุมชน หรือตัวแทนจากองค์กรหรือจากหน่วยงานด้านต่าง ๆ รวมถึงกลุ่มที่มีความสนใจด้านการเกษตรเป็นพิเศษ เป็นต้น

จุดต้อนรับนักท่องเที่ยว หมายถึง พื้นที่ส่วนกลางที่มีการรองรับการท่องเที่ยวของพื้นที่ศึกษา ที่ได้มีการออกแบบวางผังบริเวณด้านภูมิสถาปัตยกรรมตามหลักการปฏิบัติทั่วไปที่ได้จากการศึกษาค้นคว้า เพื่อเป็นตัวอย่างให้กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งในพื้นที่ศึกษาและพื้นที่ที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้นำไปใช้ในการพิจารณาเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพมาตรฐาน และสร้างความมั่นใจให้กับนักท่องเที่ยวที่จะมาเยือนในอนาคต

พื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง ทั้งองค์ประกอบและกิจกรรมที่จักได้นำมาพิจารณาในการออกแบบวางผังบริเวณหมู่บ้านเกษตรก้าวหน้า ต. ชับสนุ่น อ. มวกเหล็ก จ. สระบุรี ซึ่งมีการแบ่งเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เป็น 9 ส่วน คือ ส่วนบริการนักท่องเที่ยว ส่วนบริการพักผ่อน ส่วนบริการและซ่อมบำรุง ส่วนสำนักงานและปฏิบัติงาน แปลงปลูกและส่วนเลี้ยงสัตว์ ส่วนผลิตหรือแปรรูปผลผลิต ส่วนบ้านพักของเกษตรกร ส่วนเส้นทางสัญจร และพื้นที่เพื่อการพัฒนาในอนาคต

ส่วนบริการนักท่องเที่ยว หมายถึง บริเวณที่เปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าถึง และทำกิจกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและพักผ่อน ประกอบด้วย บริเวณลานจอดรถ ร้านค้า ร้านอาหาร จุดสาธิต

กิจกรรม และบริเวณที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวอื่นๆ รวมถึงแปลงปลูกหรือกิจกรรมเสริมที่จัดเป็นทางเลือกไว้รองรับนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะ เช่น ส่วนแสดงสัตว์ เป็นต้น

ส่วนบริการพักค้างแรม หมายถึง บ้านพัก หรือลานกางเต็นท์สำหรับรองรับนักท่องเที่ยวแบบพักค้างแรม รวมถึงลานจอดรถและทางเท้าในบริเวณบ้านพัก ซึ่งส่วนบริการพักค้างแรมนี้อาจรวมอยู่กับที่พักของเกษตรกรที่เรียกว่าโฮมสเตย์หรือฟาร์มสเตย์

ส่วนบริการและซ่อมบำรุง หมายถึง บริเวณที่รองรับการใช้งานจากกิจกรรมของชุมชนหรือเกษตรกร ประกอบด้วย โรงจอดรถ ส่วนเก็บของเครื่องมือและปุ๋ยยา โรงซ่อมบำรุง และปั้มน้ำมันบางกิจกรรมสามารถเปิดให้นักท่องเที่ยวเข้าชมหรือใช้งานได้ เช่น โรงเรือนเพาะชำ โรงงานน้ำดื่ม เป็นต้น

ส่วนสำนักงานและปฏิบัติงาน หมายถึง อาคารปฏิบัติงาน (รวมลานจอดรถและระบบทางเท้า) ของชุมชนหรือเจ้าหน้าที่ในด้านการบริหารเกี่ยวกับข้อมูลและเอกสาร การบัญชี การประชุม รวมถึงการวางแผนทางการตลาดและประชาสัมพันธ์ของชุมชน

แปลงปลูกและส่วนเลี้ยงสัตว์ หมายถึง แปลงปลูกพืชหรือส่วนเลี้ยงสัตว์ที่เป็นผลผลิตหลักทางการเกษตรของชุมชน เช่น แปลงปลูกมันสำปะหลัง แปลงหญ้าอาหารสัตว์ แปลงข้าวโพด และบริเวณปล่อยโคแพะเล็ม เป็นต้น

ส่วนผลิตหรือแปรรูปผลผลิต หมายถึง โรงงานหรืออาคาร (รวมลานจอดรถและระบบทางเท้า) ที่มีกิจกรรมการแปรรูปผลผลิตหลักของชุมชน รวมถึงการบรรจุ และการเก็บรักษาเพื่อรอการจำหน่าย ประกอบด้วย โรงผสมวัตถุดิบอาหารสัตว์ โรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ ที่พักเกษตรกรที่มีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผึ้ง และโรงงานน้ำดื่มชุมชน เป็นต้น

ส่วนบ้านพักของเกษตรกร รวมทั้งบ้านพักสำหรับเจ้าหน้าที่หรือนักศึกษาฝึกงาน ลานจอดรถและระบบทางเท้า และอาจมีการซ้อนทับของการพักค้างแบบฟาร์มสเตย์

ส่วนเส้นทางสัญจร หมายถึง บริเวณที่เป็นทางสัญจรหลัก และทางสัญจรรองในชุมชน (สำหรับทางเท้าคิดรวมอยู่ในพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ไม่รวมกับส่วนนี้)

พื้นที่เพื่อการพัฒนาในอนาคต หมายถึง พื้นที่อื่นๆ นอกเหนือจากการใช้งานประจำ ประกอบด้วย ที่ว่างระหว่างอาคาร พื้นที่รกร้าง และบริเวณที่ไม่สามารถทำการเกษตรได้เนื่องจากปัญหาเกี่ยวกับดินและน้ำ

บทที่ 2

การตรวจเอกสาร

เพื่อเป็นการสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์ทั้งหมด โดยในส่วนของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้รวบรวมงานวิจัยในการกำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องภายในประเทศเป็นหลัก เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ มีความคล้ายคลึงกันในเรื่ององค์ประกอบพื้นฐานของการท่องเที่ยว เช่น การบริหารจัดการ สิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ และการตลาดท่องเที่ยว รวมถึงพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของนักท่องเที่ยว เป็นต้น เพื่อสังเคราะห์เป็นมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในส่วนของการทบทวนวรรณกรรมเพื่อสร้างแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรม ได้พิจารณาข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเกี่ยวกับองค์ประกอบและกิจกรรม และแนวทางปฏิบัติในการออกแบบ (design guidelines) ทั้งภายในและต่างประเทศตามหลักการออกแบบที่เป็นสากลและหลักการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมเพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั่วไปสามารถนำไปใช้ได้ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
2. การออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม
3. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สำหรับมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น ปัจจุบันยังไม่มีการจัดทำขึ้น อย่างไรก็ตาม กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ได้จัดตั้งทำมาตรฐานสำหรับแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทยที่ใช้ประเมินแหล่งท่องเที่ยวทุกประเภท และมาตรฐานที่ใช้ประเมินแหล่งท่องเที่ยวเฉพาะประเภท เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ หรือแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

น้ำพุร้อนธรรมชาติ เป็นต้น ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ดัชนีชี้วัดบางข้อยังไม่เหมาะสมที่จะนำมาประเมินแหล่งท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรท่องเที่ยวแตกต่างกัน ส่วนดัชนีชี้วัดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย ดังแสดงในตารางที่ 1 พบว่า ประเด็นทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีอาจไม่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยวเชิงเกษตร แต่การท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีความเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรมการทำนา การลงแขกเกี่ยวข้าว เป็นต้น และการท่องเที่ยวทางธรรมชาติก็มีความแตกต่างกันไปตามแหล่งท่องเที่ยวต่างๆ เช่น อุทยานแห่งชาติเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความเป็นธรรมชาติสูง จึงมีข้อจำกัดในการพัฒนาทางกายภาพมาก และมีความเปราะบางของทรัพยากร ในการท่องเที่ยวอุทยานแห่งชาติจึงมีกฎเกณฑ์ข้อบังคับ ป้ายห้าม และป้ายสื่อความหมายแสดงไว้อย่างชัดเจน ต่างกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีการพัฒนาทางกายภาพสูงเพื่อตอบสนองต่อความสะดวกและความต้องการของมนุษย์เป็นหลัก มักมีการสร้างสิ่งต่างๆ เลียนแบบธรรมชาติผสมผสานกับความงามของธรรมชาติเดิมที่มี หรืออาจไม่มีเลยก็ได้ โดยแต่ละดัชนีมีรายละเอียด

ตารางที่ 1 ดัชนีชี้วัดมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวของประเทศไทย

มาตรฐาน	ดัชนีชี้วัด
ลักษณะทางกายภาพของแหล่งท่องเที่ยว	ที่ตั้ง การเข้าถึง ความสมบูรณ์และความมีชื่อเสียงของแหล่งท่องเที่ยว
การรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	การจัดการขยะมูลฝอย คุณภาพน้ำ คุณภาพอากาศ คุณภาพเสียง และความเปราะบางด้านสิ่งแวดล้อม
เศรษฐกิจ-สังคม	ผลประโยชน์ต่อชุมชน ความสามารถในการพึ่งตัวเอง ความคุ้มค่าของการเที่ยวชม การมีส่วนร่วมของชุมชน ความเข้มแข็งของชุมชนและวัฒนธรรม
ศิลปวัฒนธรรม	คุณค่าทางอัตตลักษณ์ คุณค่าทางภูมิปัญญาและความรู้ คุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางสังคม
ประวัติศาสตร์และโบราณคดี	คุณค่าทางสุนทรียภาพ คุณค่าทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี คุณค่าทางวิทยาการและการศึกษา คุณค่าทางสังคม ขนาดความสำคัญของกลุ่มสิ่งก่อสร้าง สภาพทางกายภาพในปัจจุบัน ความเสี่ยงต่อการเสื่อมสภาพ
คุณค่าทางการเรียนรู้และการศึกษา	ผลประโยชน์และความคุ้มค่าในการเรียนรู้ วิธีการเผยแพร่เนื้อหาความรู้และการใช้แหล่งท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และการศึกษา การปรับปรุงปัจจัยและกระบวนการให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง
การบริหารและจัดการ	ประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากรและพลังงาน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวก การให้ความปลอดภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน การบริหารบุคลากรและงบประมาณ การปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึกในคุณค่าของการท่องเที่ยว

ที่มา: ดัดแปลงจากกองวางแผนโครงการการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544)

สำหรับอนุสาวรีย์ พูลพิพัฒน์ (2546) อ้างถึง ดร.ชานี เอมพันธุ์ (2545) ในประเด็นของมาตรฐานสิ่งแวดล้อมและดัชนีชี้วัดสำหรับแหล่งท่องเที่ยวทั่วไป (ตารางที่ 2) ที่มีการกำหนดมาตรฐานธุรกิจการท่องเที่ยวของชุมชนและมาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การออกแบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก การแลกเปลี่ยนข้อมูล ทักษะความรู้ในการจัดการการท่องเที่ยว การฝึกอบรมและเพิ่มพูนความรู้ และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง ผลความคืบหน้าในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว และพันธมิตรในการพัฒนาอย่างยั่งยืน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ใน

การจัดทำมาตรฐานการทอ้งเทียวเชิงเกษตร เนื่องจากครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ มากกว่าตารางที่ 1 เช่น เน้นการเพิ่มพูนความรู้ และการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย เป็นต้น ซึ่งเป็นแนว ทางในการพัฒนาให้เกิดการทอ้งเทียวที่ยั่งยืนได้

ตารางที่ 2 มาตรฐานสิ่งแวดล้อมและดัชนีชี้วัดสำหรับแหล่งทอ้งเทียว

มาตรฐาน	ดัชนีชี้วัด
ความสามารถขององค์กรที่รับผิดชอบ จัดการ ทรัพยากรทอ้งเทียว ในการดูแลรักษาและปกป้อง ให้มีความยั่งยืน	งบประมาณ บุคลากรที่พร้อมด้วยจำนวนและคุณภาพ เวลาที่จัดสรรในการดูแลทรัพยากรการทอ้งเทียว ความ เห็นชอบจากคนในท้องถิ่น
ผลการดำเนินงานในการจัดการทรัพยากรการ ทอ้งเทียวขององค์กรท้องถิ่น เพื่อรักษาคุณภาพ ของทรัพยากรทอ้งเทียว	การดูแลรักษาความสะอาดแหล่งทอ้งเทียว การ บำรุงรักษาสิ่งอำนวยความสะดวกให้ใช้การได้ ความ หลากหลายของชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ในแหล่งทอ้งเทียว
การวางแผนการพัฒนาการทอ้งเทียวอย่างยั่งยืน	การมีแผนการพัฒนามีเป้าหมายสอดคล้องกับการ ทอ้งเทียวอย่างยั่งยืน มีกิจกรรมที่เป็นไปได้ชัดเจนในการ ตอบสนองเป้าหมายการพัฒนาการทอ้งเทียวที่ยั่งยืนใน ท้องถิ่น
การออกแบบสาธารณูปโภคและสิ่งอำนวยความสะดวก มีความสอดคล้องกลมกลืนกับธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น เน้นการใช้วัสดุธรรมชาติใน ท้องถิ่นและไม่ก่อให้เกิดการทำลายสิ่งแวดล้อม	
การแลกเปลี่ยนข้อมูล ทักษะความรู้ในการจัดการ ระหว่างท้องถิ่นกับหน่วยงานอื่น ๆ เพื่อปรับปรุง การจัดการทอ้งเทียวให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น	
การฝึกอบรมและเพิ่มพูนความรู้ รวมถึงการสร้าง จิตสำนึกของคนในท้องถิ่นเพื่อรักษาทรัพยากร ทอ้งเทียว โดยเน้นการเข้าร่วมฝึกอบรม ดูงานเพื่อ เพิ่มพูนความรู้ และระดับทักษะความรู้ ความสามารถของคนในท้องถิ่นในการจัดการการ ทอ้งเทียวที่เพิ่มขึ้น	
การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย	สัดส่วนของประชากรท้องถิ่นที่เข้าร่วมในการจัดการ ทอ้งเทียว ลักษณะการมีส่วนร่วม ความถี่การมีส่วนร่วม ความคิดเห็นและความเต็มใจของประชาชนในท้องถิ่น

ตารางที่ 2 (ต่อ)

มาตรฐาน	ดัชนีชี้วัด
	ต่อการท่องเที่ยว
ผลความคืบหน้าในการจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว	มีการประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ
พันธมิตรในการพัฒนาอย่างยั่งยืนมีเครือข่าย สนับสนุน ความร่วมมือในการจัดการท่องเที่ยวให้ เกิดความยั่งยืน	
ที่มา: ปรับปรุงจากอูซาวดี พูลพิพัฒน์ (2546 อ้างถึง ดรชณี เอมพันธุ์, 2545)	

นอกจากนี้ สำนักพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา (2550) ได้จัดทำ คู่มือการพัฒนาและประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ ซึ่งประกอบด้วย มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวศิลปวิทยาการ มาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ และมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ นอกจากนี้ ยังมีประกาศมาตรฐานกิจกรรมต่างๆ เช่น มาตรฐานกิจกรรมล่องแก่ง มาตรฐานกิจกรรมตุนก มาตรฐานกิจกรรมความปลอดภัย มาตรฐานกิจกรรมโรงแรมในประเทศไทย กรอบแนวทางการส่งเสริมและพัฒนามาตรฐานบริการการท่องเที่ยวพำนักระยะยาว มาตรฐานการท่องเที่ยวไทย มาตรฐานห้องน้ำสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยวระดับสากล และมาตรฐานโฮมสเตย์ เป็นต้น ดังนั้น หากมีการประเมินมาตรฐานเฉพาะเรื่องใด สำนักงานฯ จะใช้มาตรฐานเฉพาะนี้ในการประเมินร่วม เช่น ในการประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีการให้บริการแบบโฮมสเตย์ ก็จะใช้แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพโฮมสเตย์ที่มีอยู่แล้วได้ทันที จึงขอยกตัวอย่างองค์ประกอบ และหัวข้อที่น่าสนใจเพื่อใช้เป็นแนวทาง หรือนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำคู่มือเพื่อใช้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เช่น

ด้านศักยภาพความเป็นแหล่งท่องเที่ยว ได้แก่ มีจุดดึงดูดด้านการท่องเที่ยวและเรียนรู้ มีความอุดมสมบูรณ์ของแหล่งธรรมชาติ ความเกี่ยวข้องของวัฒนธรรมท้องถิ่นกับแหล่งธรรมชาติและความปลอดภัยของตัวแหล่งธรรมชาติในการท่องเที่ยว

ด้านการจัดการเพื่อให้เกิดความยั่งยืน การจัดการด้านการใช้ประโยชน์ของตัวแหล่งท่องเที่ยว เช่น การกำหนดขอบเขตการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อการท่องเที่ยว และช่วงเวลา

เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว รวมถึงการจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว การจัดการด้านบริการขั้นพื้นฐาน แก่นักท่องเที่ยว และการจัดการด้านกิจกรรม และที่สำคัญคือการจัดการด้านการติดตามและการ ประเมินการเปลี่ยนแปลงเพราะจะทำให้ทราบถึงความสามารถสูงสุดในการรองรับนักท่องเที่ยวของ พื้นที่

ด้านการจัดการด้านการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก ได้แก่ มีศูนย์บริการข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว และการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว การให้ความรู้ด้านการประหยัดพลังงาน และการกำจัดของเสียอย่างถูกวิธี การให้ความรู้ด้านคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และการอนุรักษ์กับพนักงานนำเที่ยว นักท่องเที่ยว และชุมชนที่อยู่โดยรอบพื้นที่ การจัดให้มีบุคลากรที่มีความรู้เรื่องระบบนิเวศ และการอนุรักษ์ให้บริการด้านความรู้แก่นักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และชุมชน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมการท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว และมีรายได้จากกิจกรรมต่าง ๆ

สรุปได้ว่าเหตุที่ต้องมีมาตรฐานเฉพาะสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง แหล่งท่องเที่ยวบางแห่งมีความสามารถในการพัฒนาต่างกันซึ่งมีผลต่อการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานและดัชนีชี้วัด และแนวคิดที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้นก่อให้เกิดรายได้ทางเศรษฐกิจ ซึ่งสภาพแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรในปัจจุบันสามารถพัฒนาทางด้านกายภาพได้สูงเพื่อตอบสนองต่อธุรกิจท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น เนื่องจากเป็นพื้นที่ชนบทซึ่งอาจไม่พบพื้นที่เพื่อการอนุรักษ์ ดังนั้น แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงสามารถนำประเด็นด้านการตลาด และการใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด และประเด็นอื่น ๆ ที่น่าสนใจมาพิจารณาเป็นเกณฑ์มาตรฐาน โดยอยู่ภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม (agro-tourism) หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่เกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยง เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จ ความพลิดเพลิวในสวนเกษตร และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่แห่งนั้น (พูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์, 2547) อีกทั้งยังเป็นการท่องเที่ยวเพื่อเรียนรู้ ประสบการณ์อันเกิดจากภูมิปัญญาและวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น โดยให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับ

ธรรมชาติ วัฒนธรรมการเกษตร รวมถึงการทำกิจกรรมร่วมกับชาวบ้านทำให้ได้รับความเพลิดเพลินและประทับใจจากประสบการณ์ที่ได้รับจากการท่องเที่ยว (ระนอง จรุงกิจกุล, 2548) ซึ่งวัตถุประสงค์หลักของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้นเป็นไปเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกร โดยใช้ทรัพยากรทางการเกษตรที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยเพิ่มเติมลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวประเภทชุมชน หรือหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร (เดชา ไต้งสูงเนิน, 2543) จัดให้มีการบริหารจัดการโดยเกษตรกรหรือชุมชน เพื่อให้เกิดความประทับใจแก่ผู้มาท่องเที่ยว และส่งผลกระทบต่อระบบนิเวศของพื้นที่ทางการเกษตร และวัฒนธรรมของการเกษตรน้อยที่สุด หรือไม่เกิดขึ้นเลย (อุไรวรรณ เปี่ยมนิเวศน์, 2544) นอกจากนี้ ภาวิณี เวชสิทธิ์นิรภัย (2543) ยังได้ให้คำนิยามของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยพิจารณาจาก 3 ลักษณะ ดังนี้

1. ความหมายที่พิจารณาจากองค์ประกอบของการท่องเที่ยว

เมื่อพิจารณาถึงความหมายที่พิจารณาจากองค์ประกอบของการท่องเที่ยว ได้แก่ องค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยว องค์ประกอบด้านการบริการ และองค์ประกอบด้านนักท่องเที่ยว ความหมายกล่าวคือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมหลักทางการเกษตรเป็นสิ่งดึงดูด และเป็นที่น่าสนใจของนักท่องเที่ยวโดยมีการบริการจัดไว้รองรับเพื่อตอบสนองมาตรฐานความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยนักท่องเที่ยวมีความสามารถในการเลือกซื้อและยินดีจ่าย เมื่อเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว

2. ความหมายที่พิจารณาจากหลักการเชิงระบบ

ในส่วนของความหมายที่พิจารณาจากหลักการเชิงระบบ ทั้ง 4 ประการ ได้แก่ ทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีกิจกรรมทางการเกษตรเป็นหลัก รวมทั้งการให้บริการ (input) ประการที่สองคือ กระบวนการ (process) หมายถึงการบริหารจัดการเพื่อรองรับการท่องเที่ยว ประการที่สามคือ ผลได้ (output) หมายถึง ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวและรายได้ของเกษตรกร ประการสุดท้ายคือ ผลกระทบ (impact) หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นทั้งด้านบวกและลบ ความหมายกล่าวคือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวที่ทรัพยากรท่องเที่ยว มีกิจกรรมทางการเกษตรเป็นหลัก มีการบริการและการจัดการเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความพึงพอใจแก่นักท่องเที่ยว สามารถสร้างรายได้ให้แก่เกษตรกร และมีการจัดการผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในการท่องเที่ยว

3. ความหมายที่พิจารณาจากหลักการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

เกี่ยวกับความหมายที่พิจารณาจากหลักการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน ความหมายกล่าวคือ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นการท่องเที่ยวที่ทรัพยากรท่องเที่ยว มีกิจกรรมทางการเกษตรเป็นหลัก มีการจัดการที่ใช้หลักการเชิงอนุรักษ์ โดยเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดระบบการบริหาร การจัดการคุณภาพ โดยมุ่งให้เกิดผลทางด้านส่งเสริมการพัฒนาการเกษตร การพักผ่อน การศึกษาทางวัฒนธรรม และการรักษาสภาพแวดล้อม

กรมวิชาการเกษตร (2543) กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบเชิงนิเวศ (Eco-Agro Tourism) ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เน้นศึกษาการเกษตรที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศเดิมที่มีอยู่ในบริเวณที่ทำการเกษตร และศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นจากการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร นอกเหนือจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบทั่วไป (conventional tourism) ที่เน้นการเยี่ยมชมพื้นที่และการซื้อสินค้าทางการเกษตร และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบเชิงอนุรักษ์ (conservational tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มุ่งส่งเสริมและอนุรักษ์ขนบธรรมเนียมประเพณี และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น

ส่วนส่งเสริมวิสาหกิจเกษตรชุมชน สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร (ม.ป.ป.) ได้ให้ความหมายของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ว่าหมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ชุมชนเกษตรกรรม สวนเกษตร วนเกษตร สวนสมุนไพร ฟาร์มปศุสัตว์ และสัตว์เลี้ยงแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำต่าง ๆ สถานที่ราชการ ตลอดจนสถาบันการศึกษาที่มีงานวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตทางการเกษตร ที่ทันสมัย ฯลฯ เพื่อชื่นชมความสวยงาม ความสำเร็จและเพลิดเพลินในกิจกรรมทางการเกษตรในลักษณะต่างๆ ได้ความรู้ ได้ประสบการณ์ใหม่ ๆ บนพื้นฐานความรับผิดชอบ และมีจิตสำนึกต่อการรักษาสภาพแวดล้อมของสถานที่นั้น

สำหรับ เดชา ไต้สูงเนิน (2543) กล่าวว่า เป็นโครงการที่จัดขึ้นโดยกรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เพื่อตอบสนองนโยบายปีท่องเที่ยวไทย 2541-2542 มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว และเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรโดยใช้ทรัพยากรที่มีอยู่แล้วในท้องถิ่น ชนบทให้เป็นประโยชน์ ซึ่งเดชาได้กล่าวถึงรูปแบบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่ามี 3 ลักษณะ คือ แหล่งท่องเที่ยวประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์ แหล่งท่องเที่ยวประเภทรายบุคคลหรือรายกิจกรรม และแหล่งท่องเที่ยวประเภทชุมชนหรือหมู่บ้านท่องเที่ยวเกษตร นอกจากนี้สถาบัน

วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ยังได้จัดประเภทของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ 5 ประเภท คือ ฟาร์มท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตร อุทยานท่องเที่ยวเชิงเกษตร โครงการทดลองการเกษตรของรัฐ และโครงการหลวง

องค์ประกอบที่สำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

อัศวิน แสงพิบูล (ม.ป.ป.) กล่าวว่า ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรหรือการเที่ยวสวนผลไม้ นั้นจะแตกต่างจากการท่องเที่ยวทั่วไป คือ จะมุ่งเน้นความสนใจไปยังกิจกรรมการเกษตรต่างๆ รวมถึงสภาพแวดล้อมทางการเกษตรเป็นหลัก ให้โอกาสนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกร สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมทั้งได้รับความเพลิดเพลินและการพักผ่อน อีกทั้งเกษตรกรยังมีรายได้จากการจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร รวมทั้งสินค้าแปรรูปทางการเกษตรอื่นๆ โดยทั่วไปแล้วการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ทรัพยากรการท่องเที่ยวทางการเกษตร หมายถึง ทรัพยากรที่ใช้ในการผลิตทางการเกษตร ซึ่งรวมทั้งทรัพยากรที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น ดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ป่า เป็นต้น และทรัพยากรด้านการจัดการ เช่น เกษตรกร องค์กรท้องถิ่น ความรู้ทางการเกษตร เครื่องมือเครื่องใช้ ตลอดจนเทคโนโลยีทางการเกษตรต่างๆ

2. ตลาดนักท่องเที่ยว สามารถแบ่งเป็น 2 กลุ่มหลักๆ คือ หนึ่ง ประชาชนและเกษตรกรทั่วไปที่มีความสนใจด้านการเกษตร เพื่อศึกษาหาความรู้เป็นแนวทางประกอบอาชีพ หรือเพื่อพัฒนาอาชีพการเกษตรของตนเอง และ สอง คือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีความสนใจเฉพาะด้าน สนใจในการท่องเที่ยวธรรมชาติและกิจกรรมการเกษตรต่างๆ อยากเรียนรู้วิถีชีวิตความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของเกษตรกร

3. การบริการการท่องเที่ยว หมายถึง การบริการสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยว เช่น การให้ข้อมูลหรือความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพเกษตรกรรม การจัดจำหน่ายพืชผลและผลผลิตทางการเกษตรต่างๆ การให้บริการนำเที่ยว หรือด้านที่พักแก่นักท่องเที่ยว (home stay หรือ farm stay) เป็นต้น

นอกจากนี้ พีรชัย กุลชัย (2543) อธิบายเพิ่มเติมถึงองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรว่ามีปัจจัยหลักในการจัดการ 4 องค์ประกอบ คือ

1. องค์ประกอบด้านพื้นที่ เน้นพื้นที่ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว สามารถดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเข้ามาเยี่ยมชมได้ เช่น แหล่งท่องเที่ยวเกษตรชุมชนหัวแม่คำ อำเภอแม่ฟ้าหลวง จ. เชียงราย ซึ่งเป็นสถานที่ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น

2. องค์ประกอบด้านการจัดการ เน้นการจัดการท่องเที่ยวที่ไม่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม

3. องค์ประกอบด้านกิจกรรม เน้นทางด้านการเรียนรู้เกี่ยวกับการเกษตร วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเป็นอยู่ของนักท่องเที่ยว จนก่อให้เกิดประสบการณ์ที่ประทับใจ

4. องค์ประกอบด้านการมีส่วนร่วม เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชนและท้องถิ่น ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อเกษตรกร และชุมชน สามารถนำไปพัฒนาคุณภาพชีวิตและท้องถิ่นของเกษตรกร และยังปลูกจิตสำนึกในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนเพื่อให้มีทรัพยากรการท่องเที่ยวต่อไป

สำหรับองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีองค์ประกอบอื่นๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1. องค์ประกอบทางการบริการท่องเที่ยว เช่น ด้านที่พัก ควรมุ่งเน้นรูปแบบความเป็นท้องถิ่นโดยใช้วัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาใช้ในการตกแต่ง อีกทั้งควรตั้งอยู่ในพื้นที่เหมาะสมไม่ทำลายธรรมชาติ หรือพยายามทำให้เกิดความกลมกลืนกับธรรมชาติมากที่สุด ด้านร้านอาหารและภัตตาคาร อาจจัดบริการด้านอาหารพื้นเมืองหรืออาหารประจำถิ่น ด้านของที่ระลึก อาจมีหรือไม่มีก็ได้ ในกรณีที่ไม่มีของที่ระลึกควรเป็นผลผลิตที่ชุมชนสามารถผลิตได้ เพื่อเป็นการกระจายสินค้าของท้องถิ่น ด้านมัคคุเทศก์และตัวแทนการนำเที่ยว ควรเป็นมัคคุเทศก์ที่อยู่ในท้องถิ่นหรือเป็นตัวแทนเกษตรกรเพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมในการท่องเที่ยว ชุมชนหรือเกษตรกรควรเข้ามา มีบทบาทในการจัดการสร้างกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยว และด้านการรักษาความปลอดภัยทางชุมชนควรมาดูแล และจัดการเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการท่องเที่ยว โดยอาจประสานงานกับหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง

2. องค์ประกอบตลาดการท่องเที่ยว ตลาดการท่องเที่ยวสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังไม่กว้างมากนัก เนื่องจากนักท่องเที่ยวที่สนใจมักเป็นชาวต่างประเทศ สำหรับนักท่องเที่ยวชาวไทยยังไม่เป็นที่นิยมมากนัก ทางรัฐบาลควรมีการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตรให้มากกว่านี้

3. องค์ประกอบอื่นๆ เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะมีนักท่องเที่ยวในการเข้าไปใช้ชีวิตหรือเข้าไปศึกษาความเป็นอยู่อยู่กับเกษตรกร ซึ่งอาจสร้างปัญหาแก่ชุมชน เช่น ปัญหาขยะ น้ำเสีย เป็นต้น ซึ่งชุมชนหรือเกษตรกรต้องมีแนวทางในการจัดการเพื่อไม่ให้เกิดปัญหากับท้องถิ่นได้

รูปแบบธุรกิจและกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2548) ได้จัดกิจกรรมหนึ่งใน Amazing Thailand คือ การเกษตรไทย หรือ Amazing Agricultural Heritage ซึ่งแบ่งเป็นกิจกรรมย่อย ได้แก่

1. การทำนา (rice cultivation) การทำนาปี การทำนาปรัง การทำนาหว่านน้ำตม การทำนาขั้นบันได พิพิธภัณฑชาข้าว ความรู้เรื่องข้าวสายพันธุ์ต่าง ๆ ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว วัฒนธรรมการกินข้าวไทย เป็นต้น

2. การทำสวนไม้ตัดดอก (cutting flowers) การทำสวนดอกไม้เพื่อตัดดอกขาย เช่น สวนกุหลาบ ฟาร์มกล้วยไม้ สวนไม้ดอกไม้ประดับนานาชนิด ไม้กระถางทุกประเภท รวมถึงไร่นานตะวัน

3. การทำสวนผลไม้ (horticulture) การทำสวนผลไม้ทุกประเภท รวมทั้งการทำวนเกษตร การทำเกษตรแผนใหม่ การทำสวนผสม รวมถึงการทำสวนยางพารา สวนไผ่ สวนปาล์มน้ำมัน

4. การทำสวนครัวสวนผัก (vegetables) การปลูกพืชผักสวนครัวทุกประเภท รวมถึงการทำไร่ผัก ไร่ถั่ว ไร่ข้าวโพดข้าวฟ่าง ไร่พริกไทย เป็นต้น

5. การทำสวนสมุนไพร (herbs) การปลูกพืชสมุนไพรนานาชนิด เพื่อใช้เป็นอาหารเสริม พืชผักสวนครัวข้างบ้าน เพื่อใช้เป็นเครื่องดื่ม เพื่อใช้เป็นเครื่องสำอาง และเพื่อใช้ในการแพทย์แผนไทย

6. การทำฟาร์มปศุสัตว์ (animal farming) การเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจนานาชนิด อาทิ การเลี้ยงไหม การทำฟาร์มผึ้ง การทำฟาร์มปลา การเลี้ยงหอยแมลงภู่ หอยแครง หอยนางรม หอยตะโกรม ฟาร์มจระเข้ บางแห่งเพาะขยายพันธุ์สัตว์ป่าหายาก เช่น ฟาร์มนกยูง ฟาร์มไก่ฟ้า ฟาร์มกวาง รวมถึงสวนงูของสภาอากาศไทยด้วย

7. งานเทศกาลผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ (festival) การจัดงานเพื่อส่งเสริมการขายผลิตผลทางการเกษตร เมื่อถึงฤดูที่พืชผลเหล่านั้นออกซุก อาทิ มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ งานเทศกาลลั่นจี่ เทศกาลลำไย เทศกาลกินปลา เป็นต้น

นอกจากนี้สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ยังกล่าวถึงลักษณะและรูปแบบกิจกรรมที่จะให้บริการนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรขึ้นกับสภาพของจุดท่องเที่ยวแต่ละแห่ง เพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจในช่วงเวลาที่เข้าร่วมกิจกรรม ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ประกอบด้วย ประเภทการแสดงสินค้าหรือสาธิต ประเภทให้นักท่องเที่ยวเข้าร่วมทำกิจกรรมระยะสั้น ประเภทการพักผ่อนในหมู่บ้าน ประเภทการให้ความรู้การเกษตรแผนใหม่และความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน ประเภทจำหน่ายสินค้าและผลิตภัณฑ์เกษตร และประเภทให้รู้ทางด้านธุรกิจเกษตร

แนวคิดในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

เนื่องจากหลักการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของ WTO และแนวคิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยดังที่กล่าวมาแล้วนั้น มีสาระสำคัญที่เหมือนกันคือ มีการดำเนินการจัดการภายใต้ขีดความสามารถของระบบธรรมชาติ หรือ *ความสามารถในการรองรับได้* ทางกายภาพ ตลอดจนชุมชน *ประเพณีดั้งเดิม* คงความเป็น *วัฒนธรรมและวิถีชีวิต* และที่สำคัญ คือ *มีการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น* อย่างเป็นธรรมโดยคนในชุมชนมีส่วนร่วม ทั้งนี้ WTO ได้กำหนดหลักการในการพัฒนาและบริหารจัดการการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนไว้ 7 ประการ ดังนี้ (ดร.ชนัน โอมพันธุ์, 2549 อ้างถึง WTO, 1997)

1. การพัฒนาและการบริหารจัดการต้องอยู่ภายใต้ *ขีดความสามารถในการรองรับได้* (carrying capacity) ทั้งทางกายภาพ ชีวภาพ สังคมและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นทรัพยากรพื้นฐาน ควรควบคุมระบบธรรมชาตินั้นให้สามารถฟื้นฟูเพื่อทดแทน สามารถผลิต และให้บริการได้ตลอดไป

2. ต้องตระหนักถึงความต้องการของชุมชนท้องถิ่น เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม มีรายได้ และกระจายผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม (local needs / participation benefit)

3. กิจกรรมและนันทนาการต่างๆ นั้นต้องเน้นให้ผู้มาเยือนได้รับประสบการณ์ที่มีคุณค่า (quality experience)

4. ให้ผู้มาเยือน หรือนักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และเข้าใจเกี่ยวกับ พื้นที่ ทรัพยากร และวิถีชีวิตของคนท้องถิ่น (learning and understanding)

5. การออกแบบสิ่งอำนวยความสะดวกที่สะท้อนถึง หรือกลมกลืนกับธรรมชาติ หรือสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมท้องถิ่น และการเลือกใช้วัสดุที่หาง่ายในท้องถิ่น (nature and local architecture)

6. ผสมผสานการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนสู่แผนการพัฒนาระดับท้องถิ่น ภูมิภาค และระดับประเทศ (integrated development)

7. พัฒนฐานข้อมูลเพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการติดตามตรวจสอบและตัดสินใจ (database)

ส่วนจอมขวัญ เวียงเงิน (2549) และเดชา ไต้สูงเนิน (2543) ได้เสนอแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (sustainable tourism) ไว้เช่นกัน โดยกล่าวว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนเป็นแนวคิดที่เกิดจากการพัฒนาที่ยั่งยืน และเป็นทฤษฎีว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการที่จะพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่กำลังพัฒนากับความจำเป็นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติเพื่อการใช้งานในอนาคต ซึ่งจอมขวัญได้กล่าวเพิ่มเติมว่า การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน เป็นการบริหารจัดการท่องเที่ยวทุกด้านอย่างรอบคอบและระมัดระวัง เกิดผลดีต่อเศรษฐกิจ สังคมและความงามทางสุนทรียภาพ มีการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างชาญฉลาด เกิดประโยชน์สูงสุด และยาวนาน การจัดการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน สามารถประยุกต์ใช้กับการท่องเที่ยวทุกประเภท ส่วนเดชากล่าวถึงชุมชนว่าความสามารถในการอยู่รอดของชุมชนจำเป็นต้องมีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องบนพื้นฐานที่ว่า ระบบนิเวศที่สมบูรณ์จะไม่สามารถคงอยู่ได้ถ้าปราศจากกำลังความร่วมมือของชุมชน และความเข้มแข็งของเศรษฐกิจในท้องถิ่น

สำหรับอุษาวดี พูลพิพัฒน์ (2546) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน เนื่องจากเป็นการท่องเที่ยวในแหล่งธรรมชาติ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมเป็นองค์ประกอบ การดำเนินการต้องเน้นการรักษา**ระบบนิเวศ** และ**การมีส่วนร่วมของชุมชน**เป็นสำคัญ สำหรับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชนจัดเป็นส่วนหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพราะเป็นการท่องเที่ยวที่ให้ชุมชนเป็นเจ้าของ ชุมชนดำเนินการและชุมชนได้รับผลประโยชน์ แต่ยังคงรักษาทรัพยากรเอาไว้ได้

นอกจากนี้ กรมวิชาการเกษตร (2543) กล่าวถึง การท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบเชิงนิเวศ (eco-agro tourism) ว่าเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เน้น**ศึกษาการเกษตร**ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศเดิมที่มีอยู่ในบริเวณที่ทำเกษตร และศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นจากการประกอบกิจกรรมทางการเกษตร นอกเหนือจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบทั่วไป (conventional tourism) ที่เน้นการ**เยี่ยมชมพื้นที่**และการ**ซื้อสินค้าการเกษตร** และการท่องเที่ยวเชิงเกษตรรูปแบบเชิงอนุรักษ์ (conservational tourism) ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มุ่งส่งเสริมและอนุรักษ์**ขนบธรรมเนียม ประเพณี และวิถีชีวิต**ของคนในท้องถิ่น

สรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ ที่มีการประกอบกิจกรรมทางการเกษตรเป็นหลัก และมีองค์ประกอบพื้นฐานที่จำเป็นในพื้นที่ โดยมีการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อหนุนเสริมรายได้ให้กับเกษตรกรที่ทำเกษตรเป็นทุนเดิม และเมื่อกล่าวถึงประโยชน์ที่นักท่องเที่ยวจะได้รับนอกจากจะเป็นความประทับใจ ได้รับความรู้ ได้ร่วมทำกิจกรรมและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์อันเกิดจากภูมิปัญญาของชุมชน การมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายที่เกิดความตระหนักในการอนุรักษ์และห่วงแหนทรัพยากร รวมถึงระบบนิเวศทางการเกษตรให้สามารถผลิตเพื่อทดแทนและตอบสนองการท่องเที่ยวได้อย่างยั่งยืน

ประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตร

สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2542) ได้จัดประเภทของแหล่งท่องเที่ยวทางการเกษตรซึ่งมีภาพรวมอยู่ 3 ประเภท คือ

1. แหล่งท่องเที่ยวประเภทชุมชนหรือหมู่บ้าน มักมีการดำเนินการเองภายในกลุ่มมีทั้งแบบพักค้างและไม่พักค้างและมีจุดเด่นเฉพาะ เช่น หมู่บ้านเกษตรยั่งยืน หรือหมู่บ้านที่มีการปลูกพืชเฉพาะอย่างไม่เหมือนใคร

2. แหล่งท่องเที่ยวประเภทเฉพาะรายบุคคลหรือรายกิจกรรม มักเป็นพื้นที่ของเกษตรกรรายเดียว ส่วนใหญ่เป็นส่วนที่มีความก้าวหน้าเฉพาะอย่าง เช่น สวนทุเรียนละอองฟ้าที่จังหวัดนครนายก หรือสวนส้มโอที่จังหวัดนครปฐม เป็นต้น

3. แหล่งท่องเที่ยวประเภทเทศกาลหรือมหกรรมทางการเกษตร แหล่งท่องเที่ยวประเภทเทศกาลหรือปรากฏการณ์ หรือมหกรรมทางการเกษตร มักจัดขึ้นตามฤดูกาลที่มีผลผลิตทางการเกษตร หรือเป็นการร่วมมือกันระหว่างเกษตรกร หน่วยงานทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนเพื่อจัดประกวดหรือการจัดแสดง และเพื่อการจำหน่ายผลผลิตและสินค้าทางการเกษตรนั้นๆ

ในส่วนของกลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 3 จังหวัดระยอง (2549) ได้ระบุว่า การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่น่าเอาวิถีชีวิตวัฒนธรรม ประเพณี การประกอบอาชีพของเกษตรกร ตลอดจนทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่มาผสมผสานด้วยระบบการบริหารจัดการที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชุมชน และเครือข่ายองค์ความรู้ของเกษตรกร นักท่องเที่ยวได้มีโอกาสเรียนรู้ ลิ้มรส ทดลองหัดทำ นำความรู้ ประสบการณ์ และ ความประทับใจกลับไป ซึ่งกลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกรฯ ได้แบ่งลักษณะของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรไว้ 4 กลุ่ม ดังนี้

1. แหล่งผลิต หรือพื้นที่เฉพาะทางการเกษตร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นแหล่งผลิตหรือพื้นที่เฉพาะทางการเกษตร ยกตัวอย่างเช่น การทำนา (rice cultivation) ประเพณีพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว และวัฒนธรรมการกินข้าวไทย การทำสวนดอกไม้ การทำสวนผลไม้ การทำสวนผลไม้ทุกประเภท การทำวนเกษตร การทำเกษตรแผนใหม่ การทำสวนสมรม การทำสวนยาง สวนไผ่ และสวนปาล์มน้ำมัน การทำสวนครัวรวมถึงพืชไร่ การทำสวนสมุนไพร การทำฟาร์มปศุสัตว์ การเลี้ยงและขยายพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจ

2. สถานีวิจัยหรือศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสถานีวิจัยหรือศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพการเกษตรที่อยู่ในความรับผิดชอบของกรมส่งเสริมการเกษตร กรมวิชาการ กรมประมง กรมปศุสัตว์ สถาบันการศึกษาต่างๆ และศูนย์ศึกษาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ตลอดจนพื้นที่โครงการหลวง

3. งานเทศกาลด้านการเกษตร เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นงานเทศกาลด้านการเกษตร ซึ่งแต่ละจังหวัด หรือภูมิภาค จัดขึ้นเพื่อส่งเสริมการขายผลผลิตทางการเกษตร เมื่อถึงฤดูกาลที่มีผลผลิตออกมาจำนวนมาก เช่น มหกรรมไม้ดอกไม้ประดับ งานเทศกาลลีนี่ ลำไย เทศกาลกินปลาทุ งานดอกฝ้ายบาน งานมะขามหวาน งานวันลองกอง เป็นต้น

4. ตลาดสินค้าเกษตร สำหรับแหล่งท่องเที่ยวในกรณีนี้มุ่งเน้นที่ตลาดกลาง ซึ่งเป็นแหล่งรวบรวมผลผลิตทางการเกษตรจำนวนมากมีผู้ซื้อ และผู้ขายมาพบกัน ซึ่งเป็นบรรยากาศที่น่าตื่นตาตื่นใจ เพราะเห็นผลผลิตที่หลากหลาย นักท่องเที่ยวเกิดความสนุก มีแรงจูงใจในการเที่ยวชม ตลอดจนเกิดความต้องการซื้อผลผลิตทางการเกษตรจากแหล่งนั้น

สิ่งอำนวยความสะดวกในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ระบุว่า สิ่งอำนวยความสะดวกเบื้องต้นในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสำหรับให้บริการแก่นักท่องเที่ยว ประกอบด้วย เส้นทางนำชมพื้นที่ซึ่งแยกจากพื้นที่เกษตรจริง มีพื้นที่หรือโรงเรือนคัดแยก และบรรจุภัณฑ์ทางการเกษตร มีสถานที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรแบบสด หรือแบบแปรรูป พร้อมติดป้ายราคาชัดเจน มีวิทยากรบรรยาย มีป้ายสื่อความหมาย มีเอกสารเผยแพร่ ยินดีรับบริการนักท่องเที่ยว เมื่อมีการแจ้งวันและเวลาล่วงหน้า กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว ราคาค่าเข้าชมสถานที่ และค่าบริการอื่นๆ (มิใช่เสร็จรับ เงินหรือหลักฐานการรับเงินมอบให้) เปิดบริการทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ จัดอาหารพื้นบ้าน น้ำดื่ม และเครื่องดื่มจำพวกพืชสมุนไพร หรือน้ำผลไม้ไว้บริการมีบริเวณที่จอดรถ และที่สำคัญต้องมีห้องสุขาบริการแก่นักท่องเที่ยว

การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตรถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญ สามารถบ่งบอกได้ว่าการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นจะเจริญเติบโตได้มากน้อยเพียงใด หากแหล่งท่องเที่ยวได้มีการบริหารจัดการดีจะสามารถเพิ่มศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวได้ และเป็นการสร้างความพึงพอใจให้แก่นักท่องเที่ยว รวมถึงการสร้างเครือข่าย และมีผลประโยชน์แก่ชุมชนที่เกี่ยวข้อง

ระนอง จรุงกิจกุล (2548 อ้างถึง นำชัย ทนุผล, 2540) ว่าหลักในการจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเชิงนิเวศต้องประกอบด้วยการจัดการรวม 7 ประเด็น คือ ต้องสนับสนุนให้ผู้เกี่ยวข้องมีจรรยาบรรณด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม กิจกรรมใดๆ ต้องไม่ทำให้ทรัพยากรเสื่อมโทรม ต้องให้ความสำคัญกับการคงไว้ซึ่งคุณค่าที่แท้จริงของทรัพยากรธรรมชาติ (ไม่ดัดแปลงธรรมชาติ และวัฒนธรรมหรืออารยธรรม) สนับสนุนการเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและวัฒนธรรมในพื้นที่ การจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวต้องสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น ก่อให้เกิดประโยชน์กับชุมชนท้องถิ่น โดยเน้นกิจกรรมที่เป็นการศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศ และวัฒนธรรมท้องถิ่น ไม่เน้นกิจกรรมบันเทิง ต้องมีการวางแผนเตรียมการ เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวหรือผู้มาเยือนเกิดความพึงพอใจในประสบการณ์ ดังนั้นจึงเน้นการประกอบกิจกรรมด้วยตนเอง

ส่วนการจัดการด้านการท่องเที่ยวโดยชุมชน สุภาวิณี ทองพรวาณิชย์ (2550) ได้กล่าวถึงปัจจัยในการจัดการที่สำคัญประกอบด้วย 6 ประเด็น ดังนี้

1. ต้องมีพี่เลี้ยงคอยหนุนเสริมแนวคิด ทักษะความรู้เฉพาะด้านที่จำเป็นต่อการท่องเที่ยว รวมทั้งกระบวนการในการศึกษาวิจัย เทคนิควิธีการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยและการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน เพื่อให้ชุมชนเกิดกระบวนการเรียนรู้ในการจัดการการท่องเที่ยว ที่จะนำไปสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง

2. การมีงบประมาณสนับสนุนให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ ทักษะ ความชำนาญต่างๆ ในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3. ในการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะต้องเกิดจากความต้องการของคนในชุมชนซึ่งจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

4. การให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการคิด การวางแผน *ลงมือปฏิบัติ* และสรุปบทเรียนโดยผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

5. นักวิจัยหลักควรเป็นการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนคนในชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนของ

6. การพัฒนาการท่องเที่ยว ควรทำในลักษณะของเครือข่ายเพื่อหนุนเสริมเกื้อกูลกันทั้งในระดับตำบล อำเภอ จังหวัด และระดับภูมิภาค

การออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม

เดชา บุญค้ำ (2531) กล่าวถึงความหมายของวิชาภูมิสถาปัตยกรรมว่าเป็น ศาสตร์และศิลป์ด้านการออกแบบ การวางแผนจัดการผืนแผ่นดิน ทั้งในพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่ในเมือง โดยใช้ความรู้ทางวัฒนธรรม ศิลปะ และวิทยาศาสตร์ คำนึงถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การดูแลสุขภาพแวดล้อมเพื่อสนองต่อประโยชน์ใช้สอยและความรื่นรมย์

หลักการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม

สำหรับหลักการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมนั้น เดชา บุญค้ำ (2531) กล่าวว่า หลักการพัฒนาใด ๆ ต้องคำนึงถึงวัตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับปรัชญาและแนวความคิดที่มีเหตุผล และเกิดประโยชน์แก่ทุกฝ่าย ส่วนศศิยา ศิริพานิช (2547) ให้ความสำคัญในประเด็นของกิจกรรมและองค์ประกอบที่นักออกแบบควรพิจารณาในการกำหนดตำแหน่งพื้นที่ใช้งาน และการจัดวางกิจกรรมและองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ต่าง ๆ ลงในพื้นที่อย่างเหมาะสม โดยมีหลักการดังนี้

1. ด้านวัตถุประสงค์ (meaning and purpose) เกิดจากความต้องการของลูกค้าหรือผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่และสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ นักออกแบบควรกำหนดแนวคิดการออกแบบ (concept) เพื่อตอบวัตถุประสงค์ดังกล่าว และสามารถทำได้จริง

2. ด้านความสะดวกสบายและยืดหยุ่น (convenience, comfort and flexibility) เป็นการเลือกตำแหน่งกิจกรรมให้เข้ากับสภาพภูมิประเทศ มีทางเข้าออกที่ดี มีการวางระบบทางสัญจร

ให้เข้าใจง่ายไม่หลงทาง ขนาดพื้นที่และองค์ประกอบเพื่อการใช้สอยต่าง ๆ พอเหมาะกับขนาดที่มนุษย์ใช้งาน มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอ วัสดุที่ใช้เข้ากับบรรยากาศของพื้นที่และลักษณะภูมิอากาศ มีทางเลือกในการใช้งานส่วนต่าง ๆ ของพื้นที่

3. ด้านความปลอดภัย (safety) การเลือกตำแหน่งกิจกรรมและวัสดุ ต้องเข้ากับสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ดิน การระบายน้ำ การเลือกเทคนิคการก่อสร้างที่เหมาะสม แข็งแรง มีการซ่อมบำรุงวัสดุและพืชพรรณอย่างสม่ำเสมอ

4. ด้านความงาม (aesthetics) เป็นการเลือกรูปแบบ วัสดุ สี สัน ขนาดหรือสัดส่วน ให้มีความลงเข้ากับบรรยากาศของพื้นที่ และเหมาะสมกับงบประมาณ

5. ด้านความมีชีวิตรอดของพืชพรรณ (plant survived) เลือกพืชให้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ด้านความงามหรือการใช้งาน เลือกชนิดพืชให้เหมาะสมต่อสภาพแวดล้อมและภูมิอากาศเฉพาะจุดนั้น (micro-climate) หรือใช้พืชพรรณท้องถิ่นและใช้เทคนิคการปลูกและการบำรุงรักษาที่เหมาะสมเพื่อให้พืชสามารถมีชีวิตรอดได้

6. มีความเป็นไปได้ (feasible) ไม่ก่อให้เกิดปัญหาตามมาภายหลัง ทั้งด้านสภาพแวดล้อม กฎหมาย ความงาม ฯลฯ มีราคาค่าก่อสร้างเหมาะสม มีความคุ้มค่า ไม่ก่อให้เกิดปัญหาการดูแลรักษาสูงเกินไป

ในส่วนของความหมาย กิจกรรม หมายถึง กิจกรรมต่าง ๆ ที่จัดให้มีในพื้นที่นั้น มี 2 รูปแบบ คือ กิจกรรมที่ต้องออกแรงและเสี่ยงดัง (active activity) เช่น กิจกรรมนันทนาการ จำพวก กีฬา และสนามเด็กเล่น เป็นต้น และกิจกรรมที่ออกแรงน้อย ใช้ความสงบ (passive activity) เช่น การเดินเล่น การนั่งชมสวน เป็นต้น ส่วนองค์ประกอบ หมายถึง สิ่งที่เหมาะสมจัดให้มีในกิจกรรมแต่ละประเภท ทั้งที่มีชีวิต (softscape) และไม่มีชีวิต (hardscape) เช่น กิจกรรมศึกษา เรียนรู้ ควรจะมีจุดให้ความรู้ อาจเป็นอาคาร ศาลา หรือพื้นที่โล่ง ป้ายสื่อความหมาย ทางเดินไปยังจุดเรียนรู้ต่าง ๆ เป็นต้น หรือกิจกรรมนั่งเล่น ควรมีม้านั่ง ศาลา และสวน เป็นต้น

องค์ประกอบหลักของชุมชนและจินตภาพของชุมชน

สำหรับการออกแบบชุมชน ได้รวบรวมแนวคิด ทฤษฎีและความรู้เกี่ยวกับ องค์ประกอบหลักและจินตภาพของชุมชน และนโยบายในการพัฒนาภูมิทัศน์ชุมชนนั้น ในแง่ของการออกแบบภูมิทัศน์ชุมชนเมืองและชนบทเพื่อการท่องเที่ยวต่างกันตรงที่ เมืองจะมีความหลากหลายของแนวคิด องค์ประกอบภูมิทัศน์ต่าง ๆ มีการเลือกวัสดุ รูปแบบ และสีสันท่อน้ำขึ้นไว้ขีดจำกัด แต่ องค์ประกอบหลักของชุมชนเมืองและชนบทที่เหมือนกันและนักท่องเที่ยวสามารถมองเห็นได้ ที่นักออกแบบจะนำมาส่งเสริมให้เกิดการใช้สอยและเกิดความสวยงาม ได้แก่ พื้นที่ธรรมชาติ อาคาร และส่วนประกอบอาคาร ที่เว้นว่าง ถนนทางเดินหรือทางสัญจร และมนุษย์กับการประกอบกิจกรรมของท้องถิ่นที่ทำให้นักท่องเที่ยวอยากเข้ามาดู สอดคล้องกับที่กัทธ กุลชล (2545) อ้างถึง เควิน ลินซ์ นักวิชาการด้านออกแบบชุมชนเมืองซึ่งกล่าวถึงทฤษฎีจินตภาพของเมืองว่า บุคคลที่เข้าไปในสถานที่ที่ไม่คุ้นเคยจะสามารถจดจำรูปร่างหน้าตาของชุมชนนั้น ๆ ได้อย่างไร สามารถสรุปแนวคิดเกี่ยวกับจินตภาพที่ดีของเมืองได้ว่า ควรมีการสร้างสภาพแวดล้อมที่มีความเป็นระเบียบ มีโครงสร้างที่ชัดเจน และมีเอกลักษณ์ ทำให้ผู้คนจำสภาพแวดล้อมหรือถนนหนทางเหล่านั้นได้ ไม่หลงทิศและเกิดความมั่นใจ และการพยายามสร้างเอกลักษณ์ (identify) และจัดระเบียบโครงสร้าง (structure) ในส่วนต่าง ๆ ที่สามารถมองเห็นได้ชัด เพื่อให้ชุมชนนั้น ๆ อ่านเข้าใจได้ (legible) หรือวาดจินตภาพออก (imageable)

นอกจากนี้กัทธ กุลชล (2545) ยังสรุปถึงทฤษฎีจินตภาพของเมืองตามที่ เควิน ลินซ์ ได้กล่าวไว้อีกว่า องค์ประกอบที่ช่วยให้คนจดจำสภาพแวดล้อมในชุมชน ได้แก่ เส้นทาง เส้นขอบ ที่หมายตา ที่ร่วมกิจกรรมหรือชุมชน และย่าน (path, edge, landmark, node and district) เมื่อเกิดการรวมตัวกันขององค์ประกอบหลักทั้ง 5 เป็นภาพที่ชัดเจน คือ เข้าใจถึงระบบถนนหลัก รู้ตำแหน่งของย่าน ที่ร่วมกิจกรรมและที่หมายตาในชุมชนได้ดี ถือว่าชุมชนนั้นมีสารรูป (image) ที่ชัดเจนพอที่บุคคลที่ไปเยี่ยมชมเยือนจะเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชน จะสามารถจดจำลักษณะต่างๆ ของชุมชนได้

ปัจจัยการออกแบบทัศนภาพและองค์ประกอบธรรมชาติ

เดชา บุญค้ำ (2539) ยังกล่าวถึง ปัจจัยการออกแบบทัศนภาพและองค์ประกอบธรรมชาติว่าเป็นโครงสร้างหลักของผังบริเวณ และควรพิจารณาปัจจัยดังกล่าวร่วมกับการใช้ที่ดินและการ

สัญจรเสมอ และมองสิ่งเหล่านี้ว่าเป็นการจัดรูปทรงของที่ว่างให้สอดคล้องกับอาคาร ดิน หิน น้ำ และวัสดุพืชพรรณ เพื่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในด้านทัศนภาพ โดยผู้ใช้สถานที่สามารถรับรู้ทิศทางทั้งจากการจัดลำดับในระนาบฐาน ระนาบตั้ง เป็นต้น และการสร้างระนาบเหนือศีรษะที่ทำให้เกิดปริมาตรและตัวปิดล้อมในภูมิทัศน์นั้น

นโยบายในการพัฒนาภูมิทัศน์ชุมชน

สำหรับนโยบายในการพัฒนาภูมิทัศน์ชุมชนในการพัฒนา เดชา บุญค้ำ (2531) กล่าวว่า ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายอันได้แก่ นักท่องเที่ยว ชุมชน และผู้รับผิดชอบในการดำเนินงานออกแบบวางผัง มักมีความคาดหวังที่แตกต่างกัน สำหรับนักท่องเที่ยวต้องการเห็น เอกลักษณ์พื้นที่ถิ่น ภูมิทัศน์และบรรยากาศพื้นที่ วิธีการดำเนินชีวิตประจำวัน ความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อย การสัญจรและทางเท้าที่เป็นระบบพอควร และระบบป้ายข้อมูล ต่างกับชุมชนเจ้าของพื้นที่ที่ต้องการเห็นความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาที่ทันสมัย ส่วนหนึ่งนั้นเพื่อส่งเสริมด้านเศรษฐกิจ ความเป็นอยู่ และทำให้เกิดความภูมิใจต่อคนในชุมชน สำหรับความคาดหวังของผู้รับผิดชอบในการดำเนินงาน เช่น ในการพัฒนาควรใช้งบประมาณน้อยแต่มีผลต่อชุมชนในทางบวก เช่น สามารถประชาสัมพันธ์ชุมชน ทำให้เกิดการส่งเสริมด้านศิลปะ วัฒนธรรม และอาชีพ ของคนในชุมชน เป็นต้น

พฤติกรรมกับการออกแบบ

ในเรื่องของพฤติกรรมกับการออกแบบ เดชา บุญค้ำและคณะ (2531) กล่าวว่า พฤติกรรมของนักท่องเที่ยวมีหลายรูปแบบทั้งนักท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศซึ่งมีความแตกต่างกันของภูมิหลังทางสังคมที่ทำให้มีรสนิยมหรือระดับความชื่นชอบในกิจกรรม บรรยากาศการท่องเที่ยว และพฤติกรรมที่ต่างกันออกไป เช่น นักท่องเที่ยวที่มาโดยลำพัง มักไม่ต้องการความสะดวกสบายในการเดินทางมากนัก แต่คาดหวังด้านความสะอาด ความสบาย และต้องการรู้ตำแหน่งและทิศทางในพื้นที่สูง ดังนั้นสิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงในการออกแบบ เช่น จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกให้พอเพียงตามความจำเป็นและเน้นความสะดวกในการใช้สอย มีความสะอาด และจัดให้มีป้ายสื่อความหมายเพื่อให้ข้อมูลหรือป้องกันการหลงทาง เป็นต้น ส่วนนักท่องเที่ยวที่มาเป็นกลุ่ม มักต้องการความสะดวกสบายในการท่องเที่ยวและมักรบกวนนักท่องเที่ยวอื่น ๆ หากการจัดเตรียมสถานที่ไม่ดีพอ

ทฤษฎีองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว

พูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์ (2547) ได้กล่าวถึง ทฤษฎีองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว 3 As Theory โดยระบุว่า แหล่งท่องเที่ยวที่ดีควรมีองค์ประกอบ คือ ความน่าดึงดูดใจของสถานที่ (attractivity) มีสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐาน (amenities) สำหรับให้บริการแก่นักท่องเที่ยว และความสามารถในการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว (accessibility) ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญต่อการส่งเสริมหรือพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวต่อไป

จากข้อมูลข้างต้น เมื่อสรุปถึงปัญหาและอุปสรรคในการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวควรคำนึงถึง ได้แก่ ปัญหาเรื่องขาดการบอกทิศทาง เช่น ป้ายหรือแผนที่ (ควรมีการวางแผนการบอกทิศทางโดยรวม สื่อที่ใช้ ปริมาณ และการจัดวางที่เหมาะสม) ขาดความสะดวกสบายในพื้นที่เอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวถูกทำลาย ความไม่สะดวกในการเข้าถึงจุดต่าง ๆ มีความแออัดหรือขาดการระบายอากาศที่ดี ขาดความต่อเนื่องของเส้นทาง สภาพอากาศร้อนและมีฝุ่นมาก และขาดกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น กิจกรรมในเวลาากลางคืน เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาพื้นที่

เมื่อกล่าวถึงการมีส่วนร่วม นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) กล่าวว่า ความหมายของการมีส่วนร่วม กว้างและครอบคลุมหลายประเด็นทั้งการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ กิจกรรม และองค์ประกอบต่าง ๆ การให้ความหมายจึงมีความหลากหลาย โดยจำแนกเป็นการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา การมีส่วนร่วมทางการเมือง การมีส่วนร่วมในองค์กร การมีส่วนร่วมในการประเมินผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยการมีส่วนร่วมดังกล่าวเป็นไปโดยอิสระ เสมอภาค เป็นการเข้าร่วมตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นสุดท้ายของโครงการ ส่วนการมีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในอำนาจการตัดสินใจในการกำหนดสิ่งที่ชุมชนหรือสังคมนั้นปรารถนาแล้วร่วมกันค้นหาสภาพปัญหาของชุมชน จากนั้นกำหนดแนวทางเลือกที่จะทำให้ได้สิ่งปรารถนานั้นแล้วร่วมปฏิบัติ จากนั้นร่วมกันประเมินผลและรับผลประโยชน์จากผลที่เกิดขึ้นต่อไป

สำหรับอำนาจ รักษาพล (2549) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นกระบวนการที่เอื้ออำนวยในการสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยเปิด

โอกาสให้ชุมชนท้องถิ่นเป็นผู้บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเอง และชุมชนมีส่วนร่วมตลอดกระบวนการ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมให้ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมระบบนิเวศ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นได้รับการสืบทอดและอนุรักษ์ไว้อย่างถูกวิธี เพื่อธำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ และคุณค่าด้านสิ่งแวดล้อมตลอดจนวัฒนธรรมอันดีของชุมชน ก่อให้เกิดผลประโยชน์ต่อท้องถิ่น ที่รวมถึงการกระจายรายได้ และโอกาสในการได้รับการสนับสนุนด้านการพัฒนาต่าง ๆ จากองค์กรของรัฐ และเอกชน เป็นการยกระดับคุณภาพชีวิต การได้รับผลตอบแทนกลับมาบำรุงรักษาและจัดการแหล่งท่องเที่ยวด้วย ในที่สุดชุมชนจะมีส่วนร่วมในการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพต่อไปได้

ส่วนเสวาลักษณ์ ทองเทพ (2551) ได้สรุปไว้ถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท ว่าเป็นกระบวนการที่ผู้ได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนามีโอกาสและใช้โอกาสมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นแสดงความรู้สึก บ่งบอกความต้องการและร่วมประสานสิ่งเหล่านั้นเพื่อการวางแผน ดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมาย และได้รับผลประโยชน์ที่ได้คาดหวังเอาไว้ และร่วมประเมินผลการดำเนินงานในแต่ละครั้งตลอดจนรับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานเพื่อร่วมกันวางแผนและแก้ปัญหาในการพัฒนาครั้งต่อไปโดยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานพัฒนาน้อยที่สุด

เมื่อพิจารณาถึงความหมายและลักษณะที่สำคัญของการมีส่วนร่วม กล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการที่แต่ละบุคคลคนเห็นความสำคัญของเรื่องราวหรือปัญหา และเข้าไปรับรู้ ทำความเข้าใจ โดยบุคคลเหล่านั้นมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น จนถึงให้ความร่วมมือทั้งร่างกายและองค์ประกอบที่จำเป็นอื่น ๆ ในกิจกรรมที่จะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่เป็นประโยชน์ของส่วนรวม

ลำดับขั้นหรือรูปแบบของการมีส่วนร่วม

ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนท้องถิ่นในการจัดการการท่องเที่ยวตามที่ ดร.ชนันท์ เอ็มพันธุ์ (2545) ได้กล่าวไว้ มี 4 ระดับ ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในระดับต่ำสุด คือ การให้ข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนจัดการการท่องเที่ยว มักเป็นการวางแผนการท่องเที่ยวที่ชุมชนไม่ได้เป็นเจ้าของทรัพยากรการท่องเที่ยว

โดยตรง หรือเป็นการวางแผนระดับมหภาค แต่ชุมชนมีแนวโน้มได้รับผลกระทบจากการกำหนดนโยบายหรือแผนท่องเที่ยวที่ถูกกำหนดขึ้นจากภาครัฐหรือเอกชนที่เกี่ยวข้อง

2. การมีส่วนร่วมที่ตัวแทนของชุมชนเข้าร่วมในคณะกรรมการหรือการประชุมรับฟังความคิดเห็นเพื่อพิจารณาให้ข้อเสนอแนะ แสดงความคิดเห็นหรือแสดงความต้องการด้านการวางแผนจัดการการท่องเที่ยว ในโครงการเกี่ยวกับการท่องเที่ยวต่าง ๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อชุมชน

3. การมีส่วนร่วมที่ชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจ เกี่ยวกับการดำเนินการจัดการการท่องเที่ยว ร่วมกันกับหน่วยงานภาครัฐหรือเอกชน เพื่อเป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคมโดยรวม

4. การมีส่วนร่วมในระดับสูงสุด เป็นการท่องเที่ยวที่ดำเนินการโดยชุมชนเอง นับตั้งแต่การวางแผน การดำเนินการ และติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน รักษาสภาพแวดล้อม ตลอดจนเกิดการกระจายผลประโยชน์ และรายได้อย่างเป็นธรรม

ระดับการมีส่วนร่วมดังกล่าวคล้ายกับที่ นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) ได้กล่าวไว้ โดยจัดระดับการมีส่วนร่วม เป็น 5 ระดับ คือ การมีส่วนร่วมเป็นผู้ให้ข้อมูล (ข้อมูลของตนเอง ครอบครัว หรือชุมชน) การมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การมีส่วนร่วมตัดสินใจ การมีส่วนร่วมทำ และการมีส่วนร่วมสนับสนุน นอกจากนี้ยังกล่าวถึง เทคนิคการศึกษาชุมชนแบบมีส่วนร่วม ว่าเป็นวิธีการเรียนรู้ร่วมกับชุมชนเพื่อทราบข้อมูลด้านต่าง ๆ ในพื้นที่ มีหลักการ คือ การสร้างความคุ้นเคยและเรียนรู้จากชาวบ้าน เน้นให้ชาวบ้านร่วมให้ข้อมูลมากกว่าการถามและตอบเท่านั้น ในการบันทึกแนวคิดหรือการเปรียบเทียบ ควรใช้เกณฑ์ของชาวบ้าน (emic perception) มิใช่เกณฑ์ของคนภายนอก (etic perception) ต้องแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ให้ความเคารพภูมิปัญญาพื้นบ้าน (indigenous knowledge) คำนึงถึงความหลากหลายของชุมชนมิใช่ค่าเฉลี่ย และต้องมีจินตนาการและใช้เครื่องมือง่ายในการสื่อความหมายให้ชาวบ้านเข้าใจคำถามต่าง ๆ ได้ ข้อควรระวัง เช่น ควรป้องกันเกี่ยวกับความคาดหวังที่มากเกินไป หรือป้องกันเรื่องกลุ่มผู้มีอิทธิพลที่จะทำ ให้ได้ข้อมูลไม่ถูกต้อง เป็นต้น

องค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

นอกจากความหมายของ การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท เสวาลักษณ์ ทองเทพ (2551) ยังกล่าวถึงองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม ดังนี้

1. ความสัมพันธ์ด้านจิตใจและอารมณ์ เป็นการเกี่ยวข้องทั้งตัวไม่ใช่เกี่ยวข้องเฉพาะด้านกำลังกายหรือทักษะเท่านั้น กล่าวคือผู้มีส่วนร่วมจะมีส่วนเกี่ยวข้องทางจิตไม่เพียงแต่เฉพาะทางด้านการทำงานในการเข้ามามีส่วนร่วม

2. การกระทำทำให้เมื่อผู้มีส่วนร่วมได้บังเกิดความเกี่ยวข้องด้านจิตใจและอารมณ์แล้วก็เท่ากับเปิดโอกาสให้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระทำการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม ด้วยเหตุนี้ การมีส่วนร่วมจึงเป็นการยินยอมที่จะกระทำตามสิ่ง ด้วยความยินยอมพร้อมใจ การมีส่วนร่วมจึงเป็นความสัมพันธ์ทั้งทางด้านอารมณ์และจิตใจแบบยูควิธี คือ การติดต่อสื่อสารทั้งไปและกลับระหว่างบุคคลนั้นและกลุ่มที่เป็นสมาชิก

3. การร่วมกันรับผิดชอบ เมื่อเกิดการเกี่ยวข้องด้านจิตใจ อารมณ์ และได้ทำการแก้สถานการณ์แล้ว ผู้มีส่วนร่วมเกิดความรับผิดชอบต่อกลุ่มด้วย เพราะการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการทางสังคมที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มด้วย และต้องการเห็นผลสำเร็จของการทำงานนั้นด้วย จึงเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อกลุ่ม

ความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วม

สำหรับความสำคัญและประโยชน์ของการมีส่วนร่วม นรินทร์ชัย พัฒนพงศา (2546) ระบุเพิ่มเติมว่า การมีส่วนร่วมเป็นการเพิ่มคุณภาพการตัดสินใจ ช่วยในการพิจารณาทางเลือกใหม่ มีการตัดสินใจที่รอบคอบขึ้น ลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เมื่อการตัดสินใจนั้นได้รับการยอมรับและลดความขัดแย้งในการนำไปปฏิบัติ ทำให้ประชาชนสนใจประเด็นสาธารณะมากขึ้น เป็นการเพิ่มทุนทางสังคมและช่วยเสริมสร้างให้ประชาชนมีความกระตือรือร้น มีการพัฒนาความสามารถของตัวเอง เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ พัฒนาสอดคล้องกับหลักประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม

งานวิจัยเกี่ยวข้อง

จากการทบทวนวรรณกรรมในตอนต้น เกี่ยวกับงานวิจัยด้านมาตรฐานการท่องเที่ยว และพบว่ายังไม่มีมีการกำหนดมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร อย่างไรก็ตามผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่อไปนี้เป็นประโยชน์ในการสนับสนุนงานวิจัย ทั้งในประเด็นของการศึกษาถึงศักยภาพ การจัดการแหล่งท่องเที่ยว การออกแบบวางผังบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร งานวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบและกิจกรรมสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ผลการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมถึงการศึกษาถึงแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สำหรับงานวิจัยในประเทศ นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2543-2551 โดยในปี พ.ศ. 2543 ประกอบด้วย พีรชัย กุลชัยและเดชา ไต้สูงเนิน อีกทั้ง พัฒนน์รี เขียวกิตติธนา (2545); ศุภวัจน์ แก้วขาว (2545-2546) สำหรับในปี พ.ศ. 2547 มีงานวิจัยของ นันทนา แสงโพธิ์รัตน์; พูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์; ศิโรรัตน์ หอมนาน; ศันสนีย์ เกษตรสินสมบัติ และปณัฐ สุมาลย์โรจน์ รวมถึงระนอง จรุงกิจกุล (2548) และในปี พ.ศ. 2551 มีงานวิจัยของ ธีรนาฏ กาลปักษ์ ดังแสดงในภาพที่ 2

สำหรับงานวิจัยเกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น ธีรนาฏ กาลปักษ์ (2551) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบกิจกรรมและองค์ประกอบของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำนวน 6 แห่ง ในจังหวัดสระบุรีและนครราชสีมา และได้สรุปถึงแนวทางการออกแบบวางผังบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ไว้ดังนี้

ควรกำหนดรูปแบบและตำแหน่งของกิจกรรมที่เหมาะสมกับลักษณะของพื้นที่และวิธีการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง และคำนึงถึงผังการใช้งานบริเวณที่ดินเดิมด้วย

ขนาดพื้นที่กิจกรรมสามารถใช้ข้อมูลสัดส่วนการใช้สอยพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจในการพัฒนา โดยแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีขนาดที่ดินตั้งแต่ 19.5 - 2,097 ไร่ สามารถแบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่แต่ละประเภทโดยประมาณ ได้แก่ ส่วนบริการนักท่องเที่ยว ร้อยละ 0.7-6 หรือ 0.2-12.6 ไร่ ส่วนบริการพักผ่อน ร้อยละ 1-3 หรือ 0.2-3 ไร่ ส่วนบริการและซ่อมบำรุงสำหรับกิจกรรมทางการเกษตร ร้อยละ 0.27-3 หรือ 0.1-8.39 ไร่

ส่วนสำนักงานและปฏิบัติงาน ร้อยละ 0.1-0.5 หรือ 0.1-2.1 ไร่ ส่วนแปลงปลูกพืชหรือสวนเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 19-63 หรือ 3.8-838.8 ไร่ ส่วนผลิตหรือแปรรูป ร้อยละ 0.3-5 หรือ 0.2-8.4 ไร่ ส่วนบ้านพัก ร้อยละ 0.1-6 หรือ 0.6-4 ไร่ ส่วนเส้นทางสัญจร ร้อยละ 2-10 หรือ 0.8-41.9 ไร่ และส่วนพื้นที่พัฒนาในอนาคต ร้อยละ 23.5-62 หรือ 9.9-1,140.8 ไร่ แต่อย่างไรก็ตามสัดส่วนการใช้สอยพื้นที่นี้เหมาะที่จะปรับใช้กับแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นผู้ประกอบการเดี่ยว สำหรับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนยังไม่สามารถปรับใช้ได้ทั้งหมด

ส่วนบริการนักท่องเที่ยวเหมาะที่จะกำหนดตำแหน่งใกล้กับทางเท้า ควรจัดให้มีจุดชมวิวเพื่อชื่นชมทัศนียภาพของพื้นที่ สามารถเข้าถึงได้โดยยานพาหนะต่างๆ เพื่อรองรับผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ และนักท่องเที่ยวแบบไปกลับที่มีเวลาเที่ยวชมน้อย

ส่วนบริการพักผ่อน หรือลานกางเต็นท์ ต้องการบริเวณที่มีทัศนียภาพสวยงาม สามารถเห็นมุมมองในพื้นที่ และกระจายอยู่ตามจุดต่างๆ ไม่จำกัดอยู่ในส่วนใดส่วนหนึ่ง

ส่วนบริการและซ่อมบำรุง ควรอยู่ใกล้กับสำนักงาน แปลงปลูกและสวนเลี้ยงสัตว์

ส่วนสำนักงานหรือพื้นที่ปฏิบัติงาน สำหรับพื้นที่ขนาดใหญ่อาจเป็นอาคารเดี่ยวซึ่งรวมกิจกรรมหลายอย่างเข้าด้วยกัน เช่น สำนักงาน โรงโม่ ที่เก็บโม่ พื้นที่ทำน้ำอุน เป็นต้น และอยู่ใกล้กับส่วนบริการหรือซ่อมบำรุง สำหรับพื้นที่ขนาดเล็กสำนักงานมักรวมอยู่กับบริเวณที่พัก พื้นที่ส่วนนี้มักไม่ต้องการให้มีการเข้าถึงของนักท่องเที่ยว

สำหรับแปลงเกษตรที่มีการปลูกพืช สามารถจัดให้อยู่ได้ทั้งที่ราบและเชิงเขา ควรมีแหล่งน้ำอยู่ใกล้ และมีทางให้รถยนต์เข้าถึงได้อย่างทั่วถึง ส่วนพื้นที่เลี้ยงสัตว์ต้องการที่ราบในการก่อสร้างโรงเรือน มีที่โล่ง และแห้ง เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าทำงาน และการเข้าออกของสัตว์ เช่น บริเวณทรงกวาง จะมีสวนโรงเรือน และลานกลางแจ้ง ส่วนบริเวณเลี้ยงผึ้งต้องการที่ร่มรำไร อยู่ใกล้กับแหล่งหาอาหาร (พื้นที่เกษตรกรรม) และไม่จำเป็นต้องใช้พื้นที่กว้าง โดยในส่วนนี้ต้องคำนึงถึงการระบายน้ำออกจากพื้นที่ด้วย

ส่วนผลิตหรือแปรรูปผลผลิต ควรมีการตกแต่งบริเวณให้สะอาดและเป็นระเบียบ สามารถจัดสวนหย่อมที่ดูแลรักษาง่าย เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเข้าชมในส่วนนี้

ส่วนบ้านพัก ควรมีการออกแบบที่เรียบง่าย ใช้วัสดุที่เป็นธรรมชาติ มีเอกลักษณ์

ส่วนเส้นทางการสัญจรในการสำรวจภาคสนามพบการสัญจร 2 รูปแบบ คือ ส่วนเกษตรที่มีรูปพื้นที่แคบ และยาว ควรจัดให้มีเส้นทางสัญจรหลักและทางเข้าออกทางเดียว และพาดผ่านทุกส่วนของพื้นที่ สำหรับสวนที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ ควรใช้ระบบการสัญจรแบบวงรอบ ที่สามารถเข้าสู่ส่วนที่ต้องการและไม่ต้องการได้สะดวก สามารถมีทางเข้าหลายทาง แต่ควรจำกัดการเข้าถึง เช่น มีรั้วกันเพื่อจำกัดการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวและบุคคลภายนอก เป็นต้น ลักษณะเส้นทางสัญจรที่พบ ดังนี้

ทางสัญจรหลัก (Primary path) มีขนาดใหญ่ รถสามารถเข้า-ออกได้สะดวก ไม่จำเป็นต้องลาดยางหรือคอนกรีตตลอดเส้นทาง อาจปรับแต่งผิวถนนเฉพาะบริเวณที่มีการเข้าถึงสูงเท่านั้น

ทางสัญจรรอง (Secondary paths) มีขนาดไม่แน่นอนอาจเท่ากับทางสัญจรหลัก แต่จะลดลำดับความสำคัญโดยการปรับผิวเป็นลูกรัง หรือเป็นดินเดิมให้สามารถรองรับการเข้าออกของเครื่องยนต์ทางการเกษตรได้

ทางสัญจรย่อย (tertiary paths) ส่วนใหญ่เป็นทางเท้าเชื่อมโยงพื้นที่ต่าง ๆ ในส่วนบริการ วัสดุเป็นแผ่นคอนกรีต หรือลาดยาง และถนนดิน อาจมีการตกแต่งด้วยวัสดุธรรมชาติ เช่น หิน และไม้หมอนรถไฟ เป็นต้น

สำหรับพื้นที่พัฒนาในอนาคต ไม่ควรปล่อยให้รกร้างโดยเฉพาะบริเวณที่สามารถมองเห็นได้ง่ายควรดูแลกำจัดวัชพืชอยู่เสมอเพื่อป้องกันสัตว์มีพิษต่าง ๆ

ภาพที่ 2 สรุปงานวิจัยเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ที่มา: การทบทวนวรรณกรรมด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

สำหรับวิธีการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงบูรณาการ (integrative research) ระหว่างสาขาวิชา
ภูมิสถาปัตยกรรมและสังคมศาสตร์ โดยมีวิธีการในการดำเนินงานวิจัยดังนี้

ขั้นตอนในการดำเนินงานวิจัย

การดำเนินงานวิจัย ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือ

1. จัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อกำหนดดัชนีชี้วัดและเกณฑ์การประเมิน
จากการรวบรวมและพัฒนาองค์ความรู้ทั้งด้านมาตรฐานการท่องเที่ยวทั่วไปและมาตรฐานพร้อม
ดัชนีชี้วัดของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้งที่เป็นของภาครัฐและภาคเอกชน (การสังเคราะห์ข้อมูล
แสดงเป็นตัวเอียงในบทที่ 2) และการเลือกใช้เครื่องมือและการกำหนดเกณฑ์มาตรฐานต่างๆ
ภายในประเทศเป็นหลัก เช่น สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เป็น
ต้น ร่วมกับการสำรวจสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร (สวนอุนงูอมร ไร่อุนงูคุณมาลี และพีปี้วัลเลย์
เขาใหญ่ไวน์เนอรี่) ในจังหวัดสระบุรีและนครราชสีมา แล้วนำมาจัดเป็นหมวดหมู่ตามเกณฑ์ของ
องค์ประกอบและกิจกรรมที่ควรมีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และผ่านการตรวจสอบเพื่อความ
สมบูรณ์จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อพัฒนาเกณฑ์มาตรฐานดังกล่าวให้
สมบูรณ์ต่อไป

2. จัดทำแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จาก
ประเด็นขององค์ประกอบและกิจกรรมทางด้านภูมิสถาปัตยกรรมที่มาจากมาตรฐานการท่องเที่ยว
เชิงเกษตรในขั้นแรก และจากข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับแนวทางการออกแบบ (landscape
guidelines) ทั้งภายในและต่างประเทศ

3. การประยุกต์ผลการศึกษาเพื่อการออกแบบวางผังบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวชั้น
สูง หมู่บ้านเกษตรก้าวหน้า ต.ซับสนุ่น อ. มวกเหล็ก จ. สระบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนกลางของชุมชน
ในการรองรับนักท่องเที่ยว

ประชากรและการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

สำหรับการเก็บข้อมูลภาคสนามจากกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาแบ่งเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วยกลุ่มแรก คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 11 คน ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน 2 คน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตร 5 คน และนักท่องเที่ยวเชิงเกษตร 4 คน และกลุ่มที่ 2 คือ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ศึกษา แบ่งเป็น เกษตรกร จำนวน 22 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 66 คน ที่ได้คัดเลือกจากกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling technique)

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

1. การจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้รวบรวมข้อมูลจากผู้ทรงคุณวุฒิด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยใช้แบบสอบถาม (questionnaire) เกี่ยวกับความเหมาะสมของมาตรฐาน และดัชนีชี้วัดแต่ละข้อ ระหว่างปี พ.ศ. 2550-2551

2. การเก็บข้อมูลลูกค้าหรือผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่เพื่อใช้ในการออกแบบวางแผนบริเวณพื้นที่ศึกษา แบ่งเป็น 2 ส่วน ดังนี้

2.1 แบบสัมภาษณ์ (interview schedule) กับเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา จำนวน 22 คน เนื่องจากบางส่วนไม่ถนัดในการอ่านและเขียน ในเดือนเมษายน พ.ศ. 2552

2.2 แบบสอบถาม (questionnaire schedule) กับนักท่องเที่ยวที่มาเยี่ยมชมในพื้นที่ศึกษา จำนวน 66 คนเนื่องจากสามารถอ่านออกและเขียนได้ดี ในเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ. 2552

การพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

เมื่อสร้างแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์เรียบร้อยแล้วได้นำไปหารือกับคณะกรรมการที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงทางด้านเนื้อหาและโครงสร้างของเครื่องมือ (content

validity and construct validity) หลังจากนั้นได้นำเครื่องมือไปทำการทดสอบ (try out) กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวงuest และเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา แล้วจึงนำมาปรับปรุงให้มีความเหมาะสมและสมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริงในภาคสนาม

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในภาคสนาม

ใช้สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistics) ในการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ค่าความถี่ (frequency) ค่าเฉลี่ย (mean) ค่าร้อยละ (percentage) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard validity)

การออกแบบวางแผนบริเวณ

1. การคัดเลือกพื้นที่ศึกษา

โดยการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร การสอบถามจากเจ้าของกิจการโดยตรงและการสำรวจภาคสนามในเขตอำเภออมก๋อย จังหวัดสระบุรี โดยเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความน่าสนใจของทรัพยากรทางการเกษตร เช่น มีทั้งการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เป็นการท่องเที่ยวที่ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว เป็นต้น และชุมชนมีความยินดีให้มีการวิจัยในพื้นที่

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล (data collection)

2.1 การรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยการสำรวจภาคสนาม โดยการเดินสำรวจ การสังเกต บันทึกภาพ การบันทึกข้อมูลลงในแผนที่และภาพถ่ายทางอากาศ บันทึกขอบเขตและที่ตั้งรวมทั้งการเข้าถึงพื้นที่ มีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยทางธรรมชาติ ประกอบด้วย ลักษณะภูมิประเทศ (topography) ลักษณะภูมิอากาศ อุณหภูมิ ทิศทางแดดลม ลักษณะทางธรณีวิทยา แหล่งน้ำที่สามารถใช้ประโยชน์ได้ในพื้นที่ และการระบายน้ำ (hydrology) ตามธรรมชาติ และลักษณะพืชพรรณท้องถิ่น

องค์ประกอบที่มนุษย์สร้างขึ้น ประกอบด้วย การใช้ประโยชน์ที่ดิน การเก็บข้อมูลขององค์ประกอบต่าง ๆ และที่ตั้ง เช่น อาคาร สิ่งก่อสร้างและสาธารณูปโภค รวมถึงขนาดพื้นที่ใช้สอย และการระบายน้ำในพื้นที่

องค์ประกอบด้านสุนทรียภาพ ประกอบด้วย ความสวยงามตามธรรมชาติของพื้นที่ซึ่งอาจรวมถึงทิวทัศน์ภายนอก เช่น ลักษณะภูมิประเทศหรือรูปทรงของแผ่นดิน บรรยากาศ และมุมมอง เป็นต้น โดยถ่ายภาพและจดบันทึก

2.2 การรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) จากหน่วยงานท้องถิ่นต่างๆ เช่น แผนพัฒนาหรือยุทธศาสตร์การพัฒนาดำเนินการจากองค์การบริหารส่วนตำบล แผนที่และภาพถ่ายทางอากาศจากสำนักงานปฏิรูปที่ดินจังหวัดสระบุรี เป็นต้น และข้อมูลทั่วไปของพื้นที่ศึกษาจากสื่อประชาสัมพันธ์ของชุมชน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis) ในส่วนของมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พื้นที่ศึกษา กลุ่มลูกค้าหรือผู้ใช้ประโยชน์ ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาของพื้นที่ รวมถึงแนวทางการปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรม โดยนำแนวคิดที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลไปปรึกษาหารือกับกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ศึกษาเพื่อการออกแบบผังบริเวณต่อไป

4. การออกแบบวางผังบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว หมู่บ้านเกษตรก้าวหน้า ตำบลซับสนุ่น อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี

สังเคราะห์ข้อมูลเพื่อแสดงแนวคิดการออกแบบ โดยแสดงความสัมพันธ์ของตำแหน่งกิจกรรม ขนาดพื้นที่ และระบบการสัญจรที่เหมาะสม ซึ่งได้พิจารณาถึงข้อดี ข้อเสีย และพัฒนาเป็นผังแม่บทที่สมบูรณ์ รายละเอียดการออกแบบ (working drawing) ประกอบด้วย 1) ผังการวิเคราะห์พื้นที่ (site analysis) 2) แผนภาพวงกลม (balloon diagram) และ 3) ผังบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว (master plan)

บทที่ 4

มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ศศิยา ศิริพานิช เอมอร อังสุรัตน์ และธีรนาฏ กาลปักษ์ (รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ จังหวัดสระบุรี, 2551) ได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรร่วมกับการสำรวจแหล่งที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดสระบุรีและนครราชสีมา รวมถึงข้อมูลการกำหนดดัชนีชี้วัดมาตรฐานการท่องเที่ยวจากหน่วยงานต่าง ๆ ได้สังเคราะห์และจัดกลุ่มข้อมูลจนได้ร่างดัชนีชี้วัดมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จากนั้นจัดทำเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อสอบถามความคิดเห็นจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วยผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตร 5 ราย นักท่องเที่ยวที่นิยมใช้บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 4 ราย และเจ้าหน้าที่ของภาครัฐผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2 ราย รวม 11 ราย ได้จัดทำเป็นแบบประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และทดสอบในแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงกับพื้นที่ศึกษา ในจังหวัดสระบุรีและนครราชสีมา รวม 3 แห่ง

ผลการวิจัยในส่วนนี้ พบว่า แหล่งท่องเที่ยวทั้งหมดเห็นว่ามาตรฐานทุกข้อจำเป็นต้องมีในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สำหรับจังหวัดสระบุรี เมื่อวิเคราะห์ลำดับความสำคัญของมาตรฐานแต่ละข้อ สามารถกำหนดเป็นมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ 7 มาตรฐาน รวม 32 ดัชนีชี้วัด (รายละเอียดแสดงในภาคผนวก ก) โดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสระบุรี ตอนที่ 2 วิจารณ์ผลการจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสระบุรี และตอนที่ 3 การกำหนดคะแนนและวิธีการคิดการลำดับความสำคัญ และประเมินคุณภาพมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีรายละเอียดตามลำดับดังนี้

มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสระบุรี

มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสระบุรี แบ่งเป็น 7 มาตรฐาน โดยเรียงตามลำดับความสำคัญมากที่สุดถึงน้อยที่สุด คือ 1) มาตรฐานการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ 2) มาตรฐานการคำนึงถึงความต้องการของตลาด 3) มาตรฐานการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม 4) มาตรฐานการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ 5) มาตรฐานการเป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว 6) มาตรฐานการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่

แสดงออกถึงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม และ 7) มาตรฐานการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว (ตารางผนวกที่ 4) โดยมาตรฐานแต่ละข้อ มีรายละเอียดดังนี้

มาตรฐานที่ 1 การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

สำหรับมาตรฐานการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ ประกอบด้วย 4 ด้าน รวม 13 ดัชนีที่วัด คือ 1.1) การบริหารจัดการด้านการวางแผนดำเนินงาน 1.2) การบริหารจัดการด้านบุคลากร 1.3) การบริหารจัดการด้านงบประมาณ และ 1.4) การบริหารจัดการด้านการประเมินกิจกรรม ได้แก่

1.1 การบริหารจัดการด้านการวางแผนดำเนินงาน แบ่งย่อยเป็น 4 ด้าน 8 ดัชนี คือ

1.1.1 ด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่

ดัชนีที่ 1 มีการแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์เป็นสัดส่วน

ดัชนีที่ 2 มีการใช้ประโยชน์พื้นที่ตามขีดความสามารถ

1.1.2 ด้านกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้

ดัชนีที่ 3 มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มของผลผลิตทางการเกษตร

1.1.3 ด้านการวางแผนดำเนินงานในการจัดการสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติ

ดัชนีที่ 4 มีการวางแผนดำเนินงานด้านการจัดการของเสียและขยะในพื้นที่

ดัชนีที่ 5 มีการนำวัสดุเหลือใช้จากกิจกรรมทางการเกษตรมาทำใช้ให้เกิด

ประโยชน์

ดัชนีที่ 6 มีการจัดการในการประหยัดพลังงาน

ดัชนีที่ 7 มีการจัดการด้านการอนุรักษ์ธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว

1.1.4 ด้านการรักษาความปลอดภัย

ดัชนีที่ 8 มีการจัดการด้านความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว

1.2 การบริหารจัดการด้านบุคลากร 2 ดัชนี คือ

ดัชนีที่ 9 มีบุคลากรที่มีความรู้ และความสามารถพอเพียงตามกิจกรรมที่จัดขึ้น

ดัชนีที่ 10 มีสัดส่วนของบุคลากรที่เพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวตามกิจกรรมที่จัดขึ้นแต่ละกิจกรรม

1.3) การบริหารจัดการด้านงบประมาณ 2 ดัชนี คือ

ดัชนีที่ 11 มีการจัดเตรียมงบประมาณเพื่อรักษาสภาพแหล่งท่องเที่ยว และอุปกรณ์ให้สมบูรณ์พร้อมใช้งานได้อยู่เสมอ

ดัชนีที่ 12 มีการจัดเตรียมงบประมาณเพื่อการใช้จ่ายนอกเหนือจากค่าใช้จ่ายประจำที่อาจเกิดขึ้นได้ระหว่างให้บริการนักท่องเที่ยว

1.4) การบริหารจัดการด้านการประเมินกิจกรรม (assessment) 1 ดัชนี คือ

ดัชนีที่ 13 การประเมินกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมายภายใต้การจัดการเพื่อความยั่งยืน

สำหรับการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ องค์ประกอบสำคัญที่สุดที่ควรดำเนินการเป็นขั้นแรก คือ การแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วนตามวัตถุประสงค์ของการใช้งาน ตามขีดความสามารถในการรองรับการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ (carrying capacity) และการใช้ประโยชน์ของนักท่องเที่ยว โดยไม่ก่อให้เกิดผลกระทบจนทำให้เกิดความเสื่อมโทรมหรือทำลายทรัพยากร เช่น มีการพัฒนาจนเต็มไปด้วยสิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกจนเกินความจำเป็น หรือมีการปรับเปลี่ยนหรือรื้อถอนพื้นที่เกษตรเดิมมาเป็นส่วนรองรับการท่องเที่ยว ดังนั้นดัชนีชี้วัดทั้งสองจะทำให้มีการใช้ประโยชน์ร่วมกับการอนุรักษ์ทำให้ทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืน

มาตรฐานที่ 2 การคำนึงถึงความต้องการของตลาด

ด้านการคำนึงถึงความต้องการของตลาด ประกอบด้วย 5 ดัชนีชี้วัด คือ

ดัชนีที่ 14 มีการศึกษาภูมิหลังของกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมาย รวมทั้งการศึกษาถึงความพึงพอใจและความคาดหวังที่จะได้รับการท่องเที่ยวเพื่อจัดกิจกรรมที่เหมาะสมกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายนั้นอย่างสม่ำเสมอ

ดัชนีที่ 15 มีการจัดกิจกรรมที่รองรับนักท่องเที่ยวเป้าหมายเฉพาะ (niche market)

ดัชนีที่ 16 มีการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์รูปแบบต่าง ๆ ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว

ดัชนีที่ 17 มีการพัฒนาสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ

ดัชนีที่ 18 มีการทำงานในรูปแบบเครือข่ายที่เกื้อกูลกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ใกล้เคียง

มาตรฐานที่คำนึงถึงความต้องการของตลาดมีความสำคัญสำหรับแหล่งท่องเที่ยวในการเข้าถึงกลุ่มลูกค้าเป้าหมายได้อย่างทั่วถึง เพราะการประชาสัมพันธ์ที่สะดวกรวดเร็วและมีข้อมูลครบถ้วนตามที่นักท่องเที่ยวต้องการจะเป็นสิ่งดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยวเป็นอันดับแรก ดังนั้นแหล่งท่องเที่ยวทุกแห่งจึงต้องทราบข้อมูลความต้องการความสนใจต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อการพัฒนากิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวและสามารถวางแผนการผลิตสินค้าเกษตรต่างๆ ประกอบกับการมีเครือข่ายติดต่อถึงกัน จะช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวอยู่ในสถานะที่รับรู้ข่าวสาร วิทยาการและความก้าวหน้าในชุมชน ทำให้เครือข่ายมีพัฒนาไปพร้อม ๆ กัน

มาตรฐานที่ 3 การจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม

มาตรฐานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม ประกอบด้วย 2 ดัชนีชี้วัด คือ

ดัชนีที่ 19 มีกิจกรรมทางการเกษตรที่ก่อให้เกิดรายได้กับธุรกิจอื่นที่เกี่ยวข้องในพื้นที่หรือชุมชนสามารถมีรายได้เพิ่มจากการบริการอื่น ๆ

ดัชนีที่ 20 มีการให้ชุมชนมีโอกาสในการเข้าร่วมดำเนินการและตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้อง

สำหรับมาตรฐานการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม จัดเป็นมาตรฐานการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ (unique) ที่ควรมีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดสระบุรีแต่ละแห่ง เนื่องจากประเด็นสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น เป้าหมายหลักนอกจากการให้บริการเพื่อทำให้ความเพลิดเพลิน และความรู้รวมตลอดจนถึงการก่อให้เกิดความซาบซึ้งในคุณค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น รวมถึงระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวแล้วยังมีความจำเป็นในการประสานประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการในกิจกรรมของแหล่งท่องเที่ยวที่จัดเป็นการกระจายประโยชน์อย่างเป็นธรรมในชุมชนนั้น ๆ

มาตรฐานที่ 4 การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ

ในส่วนของมาตรฐานการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่ควรมีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดสระบุรี ประกอบด้วย 4 ดัชนีชี้วัด คือ

ดัชนีที่ 21 มีความพอเพียงของสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการต่อการรองรับนักท่องเที่ยว

ดัชนีที่ 22 มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่มีคุณภาพ

ดัชนีที่ 23 มีการจัดกิจกรรมและมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่หลากหลายเพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ใช้งานต่าง ๆ เลือกตามความต้องการและตามความเหมาะสม

ดัชนีที่ 24 มีป้าย แผ่นพับ รูปแบบ เนื้อหาความรู้ และวิธีการสื่อความหมาย ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ และความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยว

มาตรฐานการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการเป็นมาตรฐานขั้นพื้นฐานที่ทุกแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศต้องจัดให้มีขึ้นโดยเฉพาะการตกแต่งที่เน้นรูปแบบพื้นถิ่น การใช้วัสดุที่ดัดแปลงมาจากวัสดุท้องถิ่น เพื่อสร้างเอกลักษณ์ที่ดึงดูดและสร้างความประทับใจกับนักท่องเที่ยว ในส่วนนี้ สำนักงานมาตรฐานการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา (2551) ได้ประกาศมาตรฐานเฉพาะหลายประเภท เช่น มาตรฐานที่พัก มาตรฐานบริการด้านการท่องเที่ยว มาตรฐานกิจกรรมด้านการท่องเที่ยว และมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยว เป็นต้น ดังนั้นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนสามารถพิจารณามาตรฐานแต่ละประเภทเพื่อใช้พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวของตนต่อไป

มาตรฐานที่ 5 การเป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว

มาตรฐานที่สำคัญอีกข้อหนึ่งสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดสระบุรีที่ควรมี คือ การแสดงถึงการเป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ประกอบด้วย 3 ดัชนีชี้วัด คือ

ดัชนีที่ 25 มีคุณค่าด้านสุนทรียภาพ และสามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวในเชิงทัศนียภาพด้านการเกษตรของพื้นที่

ดัชนีที่ 26 นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้อย่างสะดวก

ดัชนีที่ 27 ตั้งอยู่ในสถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอื่นใกล้เคียงได้

แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีคุณค่าด้านสุนทรียภาพหรือมีสภาพพื้นที่สวยงามอยู่ หรือสามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวโดยเป็นพื้นที่ที่มีความสวยงามที่ล้อมรอบไปด้วยพืชพรรณทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นพืชพันธุ์พื้นเมือง พืชสมุนไพร ป่าเบญจพรรณ สวนกล้วยไม้ และทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น และสามารถเข้าถึงได้สะดวกโดยมีป้ายบอกทางเป็นระยะ ไม่หลงทางได้ง่าย นอกจากนี้แหล่งท่องเที่ยวที่ควรตั้งอยู่ในสถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอื่นใกล้เคียงได้เพื่อเป็นการดึงดูดให้นักท่องเที่ยวสนใจมาเยี่ยมชมแหล่งท่องเที่ยวได้หลายแห่งในเวลาอันสั้น

มาตรฐานที่ 6 การจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม

ดัชนีที่ 28 มีการจัดกิจกรรมที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม แสดงความเป็นอยู่ในท้องถิ่นและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม

การจัดกิจกรรมที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ที่เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมหรือ ศิลปะวัฒนธรรม เฉพาะถิ่น หรือเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นด้านการเกษตร จัดเป็นมาตรฐานการท่องเที่ยวที่เป็นเอกลักษณ์ (unique) ที่ควรมีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของจังหวัดสระบุรีแต่ละแห่งเช่นเดียวกัน เนื่องจากองค์ประกอบนี้เป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ที่มีความแตกต่างจากการท่องเที่ยวประเภทอื่นๆ

มาตรฐานที่ 7 การจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว

สำหรับมาตรฐานการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย 4 ดัชนีชี้วัด คือ

ดัชนีที่ 29 มีแปลงสาธิตทางการเกษตรให้นักท่องเที่ยวชม

ดัชนีที่ 30 มีกิจกรรมทางการเกษตรให้นักท่องเที่ยวฝึกปฏิบัติ (ด้านอาชีพ) เพื่อก่อให้เกิดความรู้ตามความเหมาะสมของกิจกรรมการเกษตรนั้น ๆ

ดัชนีที่ 31 มีอาณานิคมเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้แลกเปลี่ยนความรู้ทางการเกษตร

ดัชนีที่ 32 มีกิจกรรมทางการเกษตรเพื่อให้นักท่องเที่ยวเกิดความรู้ ความตระหนัก หรือเห็นคุณค่าของการพัฒนาการเกษตรเชิงอนุรักษ์

จากการวิจัยครั้งนี้ พบว่า 3 มาตรฐานที่แสดงออกถึงเอกลักษณ์ของการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ การจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม การจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้กับนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับสภาพการผลิตของแหล่งท่องเที่ยวตามฤดูกาลต่าง ๆ ซึ่งเป็นจุดขายของการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ เช่น พื้นที่กิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาหรือวิถีชีวิตของท้องถิ่นนั้น ๆ แปลงพืชสมุนไพรและวิธีผสมตัวยาพื้นบ้าน เป็นต้น

วิจารณ์ผลการจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสระบุรี

ตามที่กลุ่มตัวอย่างอันประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชนได้พิจารณาดัชนีชี้วัดมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้ให้ความเห็นว่า มาตรฐานด้านการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบจัดเป็นมาตรฐานที่มีความสำคัญที่สุด เนื่องจากจะทำให้เกิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน แหล่งท่องเที่ยวสามารถวางแผนจัดกิจกรรมทางการเกษตรไว้นำเสนอนักท่องเที่ยวได้ตลอดปี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ดัชนีชี้วัดด้านการจัดกิจกรรมที่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มเติม ดัชนีชี้วัดการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เช่น การทำการเกษตรที่ลดการใช้สารเคมีเพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อชีวิตทั้งกับตัวเกษตรกรและนักท่องเที่ยว รวมทั้งยังเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น และดัชนีชี้วัดด้านการรักษาความปลอดภัยที่ช่วยให้ความมั่นใจในการเดินทางมาเที่ยว นอกจากนี้ การดำเนินงานและการจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทุกแห่งจะประสบความสำเร็จและมีมาตรฐานได้จำเป็นต้องมีการประเมินกิจกรรม (assessment) ซึ่งเป็นวิธีการให้ได้มาของลักษณะลูกค้า ความต้องการและความคิดเห็น ที่แหล่งท่องเที่ยวจะใช้ในการพิจารณาตัดสินใจแก้ไขปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวของตนได้ชัดเจนไม่มากหรือน้อยเกินไป สำหรับการประเมินเหล่านี้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งได้ดำเนินการอยู่แล้ว และแห่งที่ยังไม่ได้ดำเนินการก็แสดงความประสงค์ที่จะมีการพัฒนาให้มีการประเมินกิจกรรมต่อไปในอนาคต

ส่วนมาตรฐานด้านการคำนึงถึงความต้องการของตลาด มีความต่อเนื่องกับมาตรฐานด้านการจัดการอย่างเป็นระบบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้จึงมีความสำคัญในอันดับต่อมา จากการแสดงความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียบางราย พบว่า การเก็บรวบรวมข้อมูลลูกค้ามีความสำคัญมาก

ในการวางแผนด้านการตลาด รวมถึงการบริหารจัดการด้านผลผลิตและสินค้าทางการเกษตรให้
 ตอบรับกับปริมาณความต้องการของนักท่องเที่ยวโดยเฉพาะช่วงปีใหม่ และตามฤดูกาลท่องเที่ยว
 ตลอดทั้งปี ส่วนดัชนีชี้วัดด้านการประชาสัมพันธ์ ควรมีสื่อที่นักท่องเที่ยวสามารถสืบค้นได้ง่าย เช่น
 เว็บไซต์ประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร หรือเอกสารเผยแพร่ต่าง ๆ ฯลฯ เพื่อดึงดูดใจ
 นักท่องเที่ยวช่วยในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว และเพิ่มศักยภาพในการแข่งขันในตลาด
 สำหรับดัชนีชี้วัดการพัฒนาสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการตามความต้องการของ
 กลุ่มเป้าหมายอย่างสม่ำเสมอ จะช่วยรักษาสภาพของแหล่งท่องเที่ยว และดัชนีชี้วัดการทำงานใน
 รูปเครือข่ายที่เกื้อกูลกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในพื้นที่ใกล้เคียงจะทำให้มีทางเลือกใน
 การท่องเที่ยวที่หลากหลายและเป็นการสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่ต่อเนื่องกัน

เกี่ยวกับการจัดให้มีมาตรฐานการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม
 และมาตรฐานการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ มีความสำคัญรองลงมาและ
 อยู่ในระดับเดียวกัน เนื่องจากการจัดให้มีกิจกรรมทางการเกษตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม
 โดยเฉพาะกลุ่มเกษตรกรที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือกัน เกิดความรักหวงแหนชุมชนของตนเองและ
 ชุมชนมีความเข้มแข็ง แต่จากการวิจัยยังพบว่า การร่วมมือกันในรูปแบบเครือข่ายยังจำกัดเฉพาะกลุ่ม
 ผู้ประกอบการรายใหญ่ เช่นเดียวกับการศึกษาทฤษฎีการมีส่วนร่วมและการวางแผนท่องเที่ยวโดย
 ชุมชนของ Tazim B. Jamal and Donald G. (1995) โดยพบว่า ปัญหาหลักใน อุตสาหกรรมการ
 ท่องเที่ยว คือ ขาดการประสานงานกันและการทำงานร่วมกันระหว่างกลุ่มภายในชุมชน และเสนอ
 ว่าในการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยว ควรพัฒนาด้านสังคมไปพร้อมๆ กับการพัฒนาทาง
 เศรษฐกิจ แต่อย่างไรก็ตามควรสนับสนุนให้มีมาตรฐานสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ส่วนการจัด
 ให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการ เป็นการเตรียมความพร้อมในการรองรับการท่องเที่ยว
 ซึ่งกองอนุรักษ์การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) ระบุว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรจะมีความ
 พร้อมในการให้บริการมากน้อยเพียงใดนั้น สามารถประเมินได้จากสิ่งอำนวยความสะดวกและการ
 บริการที่จัดให้มี คือ 1) มีการจัดเส้นทางนำชมพื้นที่ โดยจัดพื้นที่ให้นักท่องเที่ยวเข้าชมแยกจาก
 พื้นที่เกษตรจริง 2) มีพื้นที่หรือโรงเรือนคัดแยกและบรรจุภัณฑ์ทางการเกษตร 3) มีสถานที่จำหน่าย
 ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรแบบสดหรือแบบแปรรูป พร้อมติดป้ายราคาชัดเจน 4) มีวิทยากรบรรยาย
 5) มีป้ายสื่อความหมาย 6) มีเอกสารเผยแพร่ 7) ยินดีรับบริการนักท่องเที่ยวเมื่อมีการแจ้งวันและ
 เวลาล่วงหน้า 8) กำหนดจำนวนนักท่องเที่ยว ราคาค่าเข้าชมสถานที่และค่าบริการอื่นๆ (มีใบเสร็จ
 รับ เงินหรือหลักฐานการรับเงินมอบให้) 9) เปิดบริการทุกวันไม่เว้นวันหยุดราชการ 10) จัดอาหาร
 พื้นบ้าน น้ำดื่มและเครื่องดื่มจำพวกพืชสมุนไพร หรือน้ำผลไม้ให้บริการ 11) มีบริเวณที่จอดรถ และ

ที่สำคัญต้องมี คือ 12) ห้องสุขา ซึ่งพบว่าแหล่งท่องเที่ยวบางแห่งยังขาดความพร้อมบางข้อ เนื่องจากการท่องเที่ยวเป็นเพียงกิจกรรมเสริมมิใช่กิจกรรมหลัก บุคลากรยังไม่เพียงพอ ยังไม่มีแผนการจัดการท่องเที่ยวหรือการเก็บค่าบริการ และแหล่งท่องเที่ยวชุมชนบางแห่งยังมีเงื่อนไขด้านเวลาในการประกอบอาชีพ ซึ่งเป็นการจำกัดเวลาที่จะสามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้

สำหรับมาตรฐานลำดับรองลงมา คือ มาตรฐานการเป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว และ มาตรฐานการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม ทั้งนี้มาตรฐานการเป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวในด้านสุนทรียภาพเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งเพราะแสดงออกถึงคุณค่าของพื้นที่ทำให้เกิดความน่าสนใจและดึงดูดนักท่องเที่ยว ส่วนมาตรฐานการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิต หรือ วัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นเหมาะกับรสนิยมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวที่สนใจในธรรมชาติและวิถีชีวิตดั้งเดิมซึ่งจะช่วยให้แหล่งท่องเที่ยวมีจุดขายเพิ่มขึ้นทั้งนี้องค์ประกอบนี้อาจมีความเหมาะสมกับแหล่งท่องเที่ยวที่เน้นการรองรับนักท่องเที่ยวแบบทำกิจกรรมระยะยาว หรือมีการเตรียมแปลงเพาะปลูกให้นักท่องเที่ยวได้ชมกรณีที่มีการพักค้าง และจัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลาย มีความต่อเนื่องของกิจกรรม อาจไม่จำเป็นต้องออกไปเที่ยวที่อื่น และมาตรฐานที่มีความสำคัญลำดับสุดท้าย คือ การจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว ที่จัดเป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวประเภทนี้ แต่เนื่องจากการที่นักท่องเที่ยวเพียงได้ดู ได้เห็น ก็เกิดการเรียนรู้ได้ทันที และยังเป็นมาตรฐานที่ผู้ประกอบการปฏิบัติเป็นประจำอยู่แล้วจนมีความถนัดในการถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ มาตรฐานนี้จึงไม่เกิดเป็นภาระกับผู้ประกอบการ

การสังเคราะห์มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อจัดทำแนวทางปฏิบัติ ด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ในการเชื่อมโยงประเด็นด้านมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไปสู่แนวทางปฏิบัติ มีความสำคัญมากสำหรับชุมชน หรือผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ ที่จะนำไปปรับใช้เพื่อยกระดับแหล่งท่องเที่ยวเพื่อให้ได้เกณฑ์มาตรฐาน สำหรับมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่จัดทำขึ้นมีความครอบคลุมทั้งมาตรฐานทางด้านสังคม และมาตรฐานทางด้านกายภาพที่สามารถนำไปปรับใช้ควบคู่กันทั้งในเชิงบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยว และการพัฒนาพื้นที่ในเชิงกายภาพ ในส่วนของแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรม ได้สังเคราะห์ดัชนีชี้

วัดที่นักออกแบบควรนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบวางผังบริเวณสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวม 6 ด้าน คือ ด้านการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน (land use proportion) ด้านการประหยัดพลังงาน (energy saving) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ (facilities and services) ด้านความปลอดภัย (security) ด้านสุนทรียภาพทางการเกษตร (aesthetics of agriculture) และด้านการเข้าถึงพื้นที่ (accessibility) ทั้งนี้แนวทางปฏิบัติในเชิงบริหารจัดการอื่น ๆ ของมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ควรนำไปปรับใช้ร่วมกัน คือ การจัดการด้านบุคลากร งบประมาณ และการประเมินกิจกรรม การจัดการด้านการตลาดสำหรับแหล่งท่องเที่ยว การจัดการด้านกิจกรรมสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และการจัดการด้านการใช้ประโยชน์และคงคุณค่าของทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงเกษตรเพื่อให้เกิดความยั่งยืน เมื่อแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้มีการพัฒนาหรือปรับเปลี่ยนที่ตามข้อเสนอแนะ และค่อย ๆ นำแนวทางปฏิบัติในเชิงบริหารจัดการไปใช้ตามความสามารถของแหล่งท่องเที่ยว จะเป็นหนทางที่นำไปสู่ความเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีคุณภาพมาตรฐานต่อไปได้

บทที่ 5

การออกแบบวางผังบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวชั้นสูง อำเภออมกเหล็ก จังหวัดสระบุรี

ในส่วนของการออกแบบวางผังบริเวณได้คัดเลือกหมู่บ้านเกษตรก้าวหน้า ตำบลซับสนุ่น อำเภออมกเหล็ก จังหวัดสระบุรี เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่น่าสนใจ โดยมีความหลากหลายของทรัพยากรทางการเกษตร คือ ทั้งปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ เป็นแหล่งเรียนรู้ทางการเกษตร เป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชนมีส่วนร่วม อีกทั้งชุมชนมีความยินดีให้มีการดำเนินการวิจัยในพื้นที่ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวจะเป็นประโยชน์สำหรับชุมชนที่สามารถนำไปปรับใช้ได้

การสำรวจและวิเคราะห์พื้นที่ศึกษา (site survey and analysis)

ประวัติและข้อมูลทั่วไป

หมู่บ้านเกษตรก้าวหน้าก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2530 โดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้จัดทำแผนโครงการเกษตรก้าวหน้าขึ้นเพื่อสนับสนุนและส่งเสริมนักศึกษาที่จบด้านการเกษตรให้ประกอบอาชีพในเขตพื้นที่ปฏิรูปที่ดินและแก้ปัญหาการตกงานของนักศึกษา ทั้งนี้ยังมุ่งหวังให้บุคคลเหล่านี้เป็นผู้นำในการประกอบอาชีพด้านการเกษตรให้แก่เกษตรกรทั่วไป ปัจจุบันได้รับความนิยมนำเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยชุมชนเป็นผู้กำหนดแนวทางการบริหารจัดการร่วมกัน ซึ่งองค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น (2549) ได้ให้ข้อมูลว่า ตำบลซับสนุ่นมีพื้นที่ประมาณ 55,225 ไร่ เป็นพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดิน 39,092 ไร่ อยู่ห่างจากที่ทำการอำเภออมกเหล็กประมาณ 23 กิโลเมตร มีจำนวน 15 หมู่บ้าน ประชากรทั้งสิ้น 7,758 คน จำนวน 1,717 ครัวเรือน มีความหนาแน่นเฉลี่ยประมาณ 39 คน/ตารางกิโลเมตร สำหรับหมู่บ้านเกษตรก้าวหน้าตั้งอยู่ที่ หมู่ 14 ตำบลซับสนุ่น อำเภออมกเหล็ก จังหวัดสระบุรี ปัจจุบันมีเกษตรกรผู้ถือครองที่ดิน จำนวน 46 แปลง ด้านประชากร แบ่งเป็นชาย 115 คน หญิง 112 คน ปัจจุบันมีนายณรงค์ กิ่งแก้ว เป็นผู้ใหญ่บ้าน เน้นการปกครองแบบพี่น้อง ซึ่งพื้นฐานของสมาชิกในชุมชนล้วนจบการศึกษาด้านการเกษตรทั้งหมด

ที่ตั้งและการเข้าถึง

อาณาเขตของพื้นที่ศึกษา คือ ทิศเหนือติดกับหมู่ 15 ทิศใต้ติดต่อกับหมู่ 2 ส่วนทิศ ตะวันออกติดต่อกับตำบลลำสมพุง และทิศตะวันตกติดต่อกับหมู่ 3 ส่วนเส้นทางการคมนาคม สามารถใช้ทางหลวงชนบทหมายเลข 2243 (ปากช่อง-ซับสนุ่น) ทางหลวงจังหวัด หมายเลข 2245 (ปากช่อง-ลำน้ำรายณ์) และหมายเลข 3016 (วังม่วง-ลำสมพุง) และมีรถโดยสารประจำทางสาย สระบุรี-ซับสนุ่น สายซับสนุ่น-ปากช่อง และสายวังม่วง-มวกเหล็ก (ภาพที่ 3)

การสำรวจและวิเคราะห์พื้นที่ศึกษา

ปัจจัยทางธรรมชาติ ได้รวบรวมข้อมูลด้านกายภาพจากกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวง เกษตรและสหกรณ์ (2552) และองค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น (2552) ดังนี้

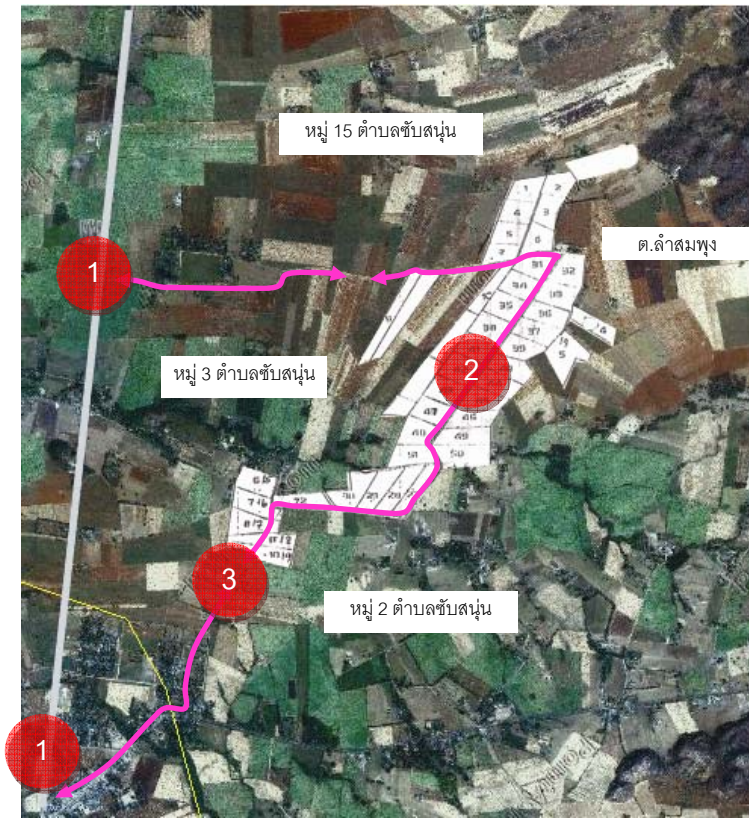
ลักษณะภูมิประเทศ เป็นที่ราบสูง อยู่ในระดับชั้นความสูง 240 ม. จาก ระดับน้ำทะเลปานกลาง ส่วนด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ติดกับภูเขาที่มีความสูง 400-600 เมตร จึงทำให้บริเวณดังกล่าวเป็นที่ลาดเชิงเขา มีความลาดชัน 2-5 % ทำให้ยากต่อการระบายน้ำผิวดิน แต่มีผลดีต่อการทำแปลงเกษตรเพราะมีระดับความสูงพื้นที่ไม่ต่างกันมากนัก

ลักษณะภูมิอากาศ ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมฤดูหนาว ทำให้มีอากาศเย็นสบาย ในช่วง พฤศจิกายนถึงกุมภาพันธ์ สามารถมองเห็นพืชพรรณเขียวชอุ่มทั้งพื้นที่ ซึ่งเป็นฤดูกาลที่ เหมาะสมและสะดวกต่อการเดินทางท่องเที่ยว ส่วนช่วงลมมรสุมฤดูร้อนทำให้ฝนเริ่มตกชุกตั้งแต่ เดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงที่มีการเพาะปลูกพืชพรรณทางการเกษตรทำให้เห็นความเปลี่ยนแปลง ของพืชพรรณและสีต้นของพื้นที่

ลักษณะทางธรณีวิทยา รวบรวมข้อมูลจากกรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและ สหกรณ์ (2552) พบว่า ตำบลซับสนุ่นอยู่ในบริเวณที่ลาดเชิงเขาพบดินลูกรังและดินร่วน ส่วนสภาพ ดินของหมู่บ้านเกษตรก้าวหน้าเป็นกลุ่มชุดดินที่ 31B และ 62 โดยมีลักษณะ ดังนี้

กลุ่มชุดดินที่ 31B เป็นดินเหนียว มีสีน้ำตาล เหลือง และแดง เกิดจากการ สลายตัวผุพังของหินหลายชนิด มักพบในบริเวณที่เป็นลูกคลื่นลอนลาดถึงลอนชัน มีความลาดชัน ประมาณ 2-5 % เป็นดินลึก มีการระบายน้ำดีปานกลางถึงดี ระดับน้ำใต้ดินอยู่ลึกกว่า 1 เมตร ใน

ฤดูฝนมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติปานกลาง pH 5.5-6.5 จึงเหมาะสำหรับปลูกพืชไร่ และไม้ผลต่าง ๆ แต่ไม่เหมาะต่อการทำนา มีส่วนน้อยที่ยังคงสภาพป่าธรรมชาติ สำหรับกลุ่มชุดดินที่ 62 มีลักษณะ คือ มีเศษหิน ก้อนหิน หรือหินโผล่ กระจายทั่วไปจึงยากต่อการไถพรวนเพื่อทำการเกษตร ซึ่งพบจำนวน 1 แปลง ในที่ดินของเกษตรกร จากข้อมูลของกรมพัฒนาที่ดิน กล่าวว่า กลุ่มชุดดินประเภทนี้มักปกคลุมด้วยป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง หรือป่าดิบชื้น ควรสงวนไว้เป็นป่าตามธรรมชาติเพื่อเป็นแหล่งต้นน้ำลำธาร แต่สำหรับกลุ่มชุดดินที่ 62 นี้ เกษตรกรใช้เป็นพื้นที่ปล่อยสัตว์เข้าแทะเล็มหญ้าโดยไม่มีการพัฒนาใด ๆ เพิ่มเติม

ทางหลวงชนบท หมายเลข 2243

2-3 เส้นทางสัญจรหลักในพื้นที่

ผังแสดงการเข้าถึงชุมชนเกษตรก้าวหน้า

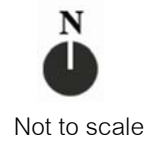
ปัจจุบันกำลังปรับปรุงเส้นทางหลัก เป็นถนนลาดยาง แต่ยังไม่ทั่วถึงทั้งพื้นที่

ตัวอย่างเส้นทางเข้าสู่ที่พักของเกษตรกร

ทางเข้าห้อง

ทางเข้าหลัก

Not to scale

ภาพที่ 3 ขอบเขต ที่ตั้ง และการเดินทางเข้าถึงพื้นที่ศึกษา

ภาพที่ 4 สภาพพื้นที่และลักษณะของกลุ่มชุดดินที่ 62

แหล่งน้ำตามธรรมชาติ มีลำห้วยไหลผ่านพื้นที่ จำนวน 1 สาย และมีฝายเก็บน้ำ 1 แห่ง แต่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้เนื่องจากปริมาณน้ำมีน้อยตลอดทั้งปี ปัจจุบันมีการขุดเจาะบ่อบาดาล จำนวน 5 จุด เพื่อใช้ในการอุปโภค และเลี้ยงโคนม

ลักษณะพืชพรรณ ส่วนใหญ่เป็นไม้เบญจพรรณ พบพืชพรรณเดิมจำนวนน้อย เช่น จิวป่า และตะโก เป็นต้น

สำหรับการใช้พื้นที่ทั้งภายในและพื้นที่โดยรอบ เป็นพื้นที่เกษตรกรรม คือ การปลูกพืชไร่ และเลี้ยงวัวนม พื้นที่อนุรักษ์หรือป่าชุมชน และที่พักของเกษตรกร

องค์ประกอบที่มนุษย์สร้างขึ้น

การแบ่งประเภทการใช้ที่ดินอ้างตามที่ ชีรนาฎ กาลปักษ์ (2551) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบกิจกรรมและองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการสำรวจแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรใน อ. มวกเหล็ก จ. สระบุรี และ อ. ปากช่อง จ. นครราชสีมา รวม 6 แห่ง จึงสามารถแบ่งประเภทการใช้ที่ดินของพื้นที่ศึกษา ได้ 9 ประเภท คือ 1) ส่วนบริการนักท่องเที่ยว 2) ส่วนบริการพักค้างแรม 3) ส่วนซ่อมบำรุง 4) ส่วนสำนักงานและปฏิบัติงาน 5) ส่วนแปลงปลูกพืชหรือสวนเลี้ยงสัตว์ 6) ส่วนแปรรูปผลผลิต 7) ส่วนบ้านพักเจ้าของกิจการ 8) ส่วนเส้นทางสัญจร และ 9) ส่วนพื้นที่เพื่อการพัฒนาในอนาคต (ภาพที่ 4)

สิ่งก่อสร้างที่เป็นสาธารณประโยชน์ของชุมชน ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ คือ กองทุนชุมชน (SIF) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา กรมพัฒนาที่ดิน และกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ประกอบด้วย โรงผสมวัตถุดิบอาหารสัตว์ ลานตากผลิตผลทางการเกษตร อาคาร เอนกประสงค์ ฟาร์มสเตย์ และศูนย์เรียนรู้ชุมชน บั๊มน้ำมันชุมชน และโรงน้ำดื่มชุมชน และในปัจจุบันได้รับอนุมัติงบประมาณในการก่อสร้างศูนย์รับน้ำมันดิบ เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างครบวงจร (ภาพที่ 5)

องค์ประกอบด้านสุนทรียภาพ

ด้วยรูปทรงของพื้นที่ที่เป็นที่ราบขนาดใหญ่และมีภูเขาล้อมรอบอยู่ทั่วไปทำให้เห็นทัศนียภาพที่สวยงาม สำหรับมุมมองที่สวยงามในพื้นที่ ได้แก่ บริเวณหลักและถนนรองที่มีการปลูกต้นไม้สองข้างทางไว้จำนวนมาก และบริเวณแปลงหญ้าที่ปล่อยโคนมเข้าแทะเล็ม สำหรับกิจกรรมที่มีอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ การเยี่ยมชมวิถีชีวิตการเลี้ยงโคนม ดูการรีดนมวัว และพักค้างร่วมกับเกษตรกร เช่นที่ มนต์ฟาร์ม และนันทวงศ์ฟาร์ม เป็นต้น การสาธิตวิธีการเลี้ยงผึ้ง การศึกษาดูงานโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ การศึกษาดูงานโรงผสมวัตถุดิบอาหารสัตว์ เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ของกลุ่มแม่บ้าน การบรรยายและสาธิตเลี้ยงและดูแลผึ้งจากเกษตรกรและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์แปรรูปจากผึ้ง (ภาพที่ 6)

ในส่วนของวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน มีความเรียบง่าย มีการประกอบอาชีพหรือการดำรงชีวิตสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เป็นอยู่ โดยกิจวัตรประจำวัน คือ การเลี้ยงโคนม มีการรีดนม ช่วง 6.00-10.00 น. และ 14.00-17.00 น. ทุกวัน มีการผลิตพีชไร้เศรษฐกิจ การแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น ผลิตภัณฑ์จากผึ้ง การทำปุ๋ย การผลิตอาหารสัตว์ ในด้านการท่องเที่ยว มีการให้ความรู้ด้านการเกษตรให้กับบุคคลที่สนใจทำให้ชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้และมีกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

ภาพโรงผสมวัตถุดิบอาหารสัตว์และสภาพภายใน ด้านหน้าเป็นลานตากผลิตผลทางการเกษตร

ภาพจากซ้ายไปขวา คือ อาคารเอนกประสงค์ ฟาร์มสเตย์ และศูนย์เรียนรู้ชุมชนติดกับร้านค้า

ภาพจากซ้ายไปขวา คือ โรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ ฟาร์มโคนม และฟาร์มผึ้ง

ส่วนแปลงปลูกพืชและพื้นที่เลี้ยงสัตว์

การแบ่งประเภทการใช้ที่ดิน (Land using Regend)

- ส่วนบริการนักท่องเที่ยว
- ส่วนบริการพักค้าง
- ส่วนบริการและซ่อมบำรุง
- ส่วนสำนักงานหรือส่วนปฏิบัติงาน
- ส่วนแปลงปลูก/เลี้ยงสัตว์
- ส่วนผลิตหรือแปรรูปผลิต
- ส่วนบ้านพักเกษตรกร
- พื้นที่รอการพัฒนาในอนาคต
- ส่วนเส้นทางการสัญจร

ทางเข้าหลัก

Not to scale

ดูภาพที่ 18

ภาพที่ 5 การแบ่งประเภทการใช้ที่ดิน อาคารเดิม และสิ่งก่อสร้างในพื้นที่

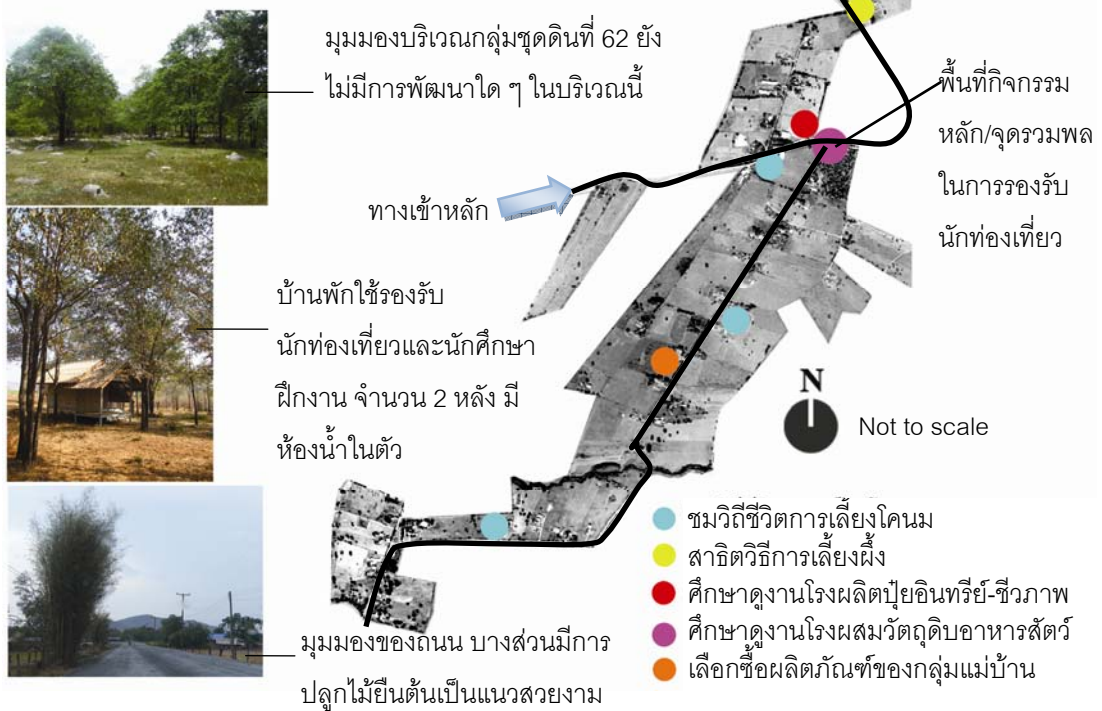
● เยี่ยมชมกิจกรรมชมการรีดนมวัว และปักค้ำร่วมกับเกษตรกรที่มนต์ฟาร์มและนันทนรงค์ฟาร์ม

● การบรรยายและสาธิตเลี้ยงผึ้งจากเกษตรกรและเลือกซื้อผลิตภัณฑ์จากผึ้ง

สุนทรียภาพภายในและมุมมองภายนอกพื้นที่ โดยเฉพาะช่วงปลายฝน-ฤดูหนาว ที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว

ภาพที่ 6 ปัจจัยด้านสุนทรียภาพ และกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงการเกษตรในพื้นที่ศึกษา

สำหรับผังการวิเคราะห์พื้นที่ศึกษา (ภาพที่ 17-19) มีรายละเอียดของส่วนต่าง ๆ ดังนี้

จุด A ถนนหลักเข้าสู่พื้นที่ (ทางหลวงชนบทหมายเลข 2243) เชื่อมต่อ อ.วังม่วง-ปากช่อง จ.สระบุรี-อ.ชัยบาดาล จ.ลพบุรี มีขนาด 2 เลน กว้าง 6 เมตร การใช้งานด้านการสัญจรไม่คับคั่ง ยานพาหนะต่าง ๆ จึงใช้ความเร็วสูง ภูมิทัศน์สองข้างทางมีต้นจิวป่าขึ้นเป็นระยะ หนาไปด้วยพื้นที่เกษตรกรรมและไม่มีสิ่งก่อสร้างทำให้เห็นมุมมองของพื้นที่อย่างเปิดโล่ง (ภาพที่ 7)

ภาพที่ 7 ถนนหลักเข้าสู่พื้นที่ศึกษา (ทางหลวงชนบทหมายเลข 2243)

ข้อดี/ปัญหา ข้อดีคือ ถนนอยู่ในสภาพดี รถโดยสารขนาดใหญ่สามารถเข้า-ออกได้สะดวก ปัญหา ขาดป้ายบอกทางเป็นระยะ ๆ ไปยังพื้นที่ศึกษาและสถานที่ท่องเที่ยวอื่นที่อยู่ใกล้เคียง เช่น แหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์บ้านโป่งมะนาว หมู่บ้านท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมู่ที่ 10 กลุ่มผลิตเฟอร์นิเจอร์จากรากไม้ และน้ำตกสวนมะเดื่อ เป็นต้น นอกจากนี้ถนนยังให้ความรู้สึกอ้างว้าง เนื่องจากขาดองค์ประกอบของถนนในระดับสายตา

แนวคิดการออกแบบ/แก้ไข ควรได้รับความร่วมมือจากกรมทางหลวงชนบทและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในการติดตั้งป้ายบอกทางเป็นระยะ ๆ เพื่อป้องกันการหลงทาง ควรปลูกไม้ยืนต้นเพิ่มเติมและเป็นพรรณไม้ท้องถิ่นที่เป็นสัญลักษณ์ของพื้นที่ ทำให้ผู้ที่สัญจรผ่านไปมาสามารถจดจำเส้นทางหรือรับรู้เอกลักษณ์ของพื้นที่ได้ เช่น ต้นจิวป่า เป็นต้น ควรสร้างสัญลักษณ์บนพื้นผิวถนนเพิ่มเติม เช่น ลูกศรบริเวณทางแยก หรือพิมพ์ชื่อสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อให้ผู้สัญจรเตรียมตัวเข้าสู่พื้นที่ต่าง ๆ ได้

จุด B1 บริเวณทางเข้าหลัก ปัจจุบันมีป้ายชื่อหมู่บ้าน แต่รูปแบบไม่โดดเด่น และตัวอักษรไม่ชัดเจน อีกทั้งป้ายมีขนาดเล็ก (ภาพที่ 8)

ภาพที่ 8 บริเวณทางเข้าหลัก

ข้อดี/ปัญหา ข้อดี คือ มุมมองที่เปิดโล่งและไม่มีสิ่งก่อสร้างบริเวณนี้ทำให้เหมาะแก่การปรับปรุงเพื่อเป็นประตูทางเข้าหมู่บ้านในอนาคต ปัญหา คือ นักท่องเที่ยวมักขับรถเลย เนื่องจากขาดจุดหมายตาบริเวณทางเข้าและป้ายชื่อหมู่บ้านที่ไม่โดดเด่นชัดเจน

แนวคิดการออกแบบ/แก้ไข สร้างจุดหมายตา หรือสร้างประตูทางเข้าที่สามารถมองเห็นได้ในระยะไกลและมีรูปแบบที่กลมกลืนกับบรรยากาศท้องถิ่น

จุด B2 บริเวณทางเข้ารอง มีลักษณะเป็นทางแยก พื้นผิวเป็น คสล. สลับทางลูกรัง กว้างประมาณ 3-5 เมตร ส่วนใหญ่คนในชุมชนมักใช้เส้นทางเข้า-ออก (ภาพที่ 9)

ภาพที่ 9 บริเวณทางเข้ารอง

ข้อดี/ปัญหา ข้อดี คือสามารถใช้เป็นเส้นทางลัดในการเดินทางเข้าออกพื้นที่ อยู่ใกล้กับตลาด ซึ่งคนในชุมชนมักใช้งาน ส่วนข้อด้อย เป็นถนนคอนกรีตสลับกับทางลูกรังเป็นหลุมบ่อบางจุดทำให้การเดินทางเข้าไม่สะดวกในช่วงหน้าฝน

แนวคิดการออกแบบ/แก้ไข สามารถพัฒนาเป็นทางเข้ารองได้ในอนาคต เพื่อความสะดวก หรือการเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียงอื่น ๆ แต่ควรติดตั้งป้ายชื่อหมู่บ้าน และป้ายทางเข้าในบริเวณนี้ ยังไม่จำเป็นต้องเน้นมากในระยะแรกแต่หากมีการใช้งานมากขึ้นจึงควรพัฒนาทางเข้าให้มีความโดดเด่นตามมา

จุด C บริเวณพื้นที่กิจกรรมหลัก ในการรองรับกิจกรรมของชุมชนและนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะกิจกรรมการอบรม ศึกษาเรียนรู้ และการพักผ่อน มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ C1 ศูนย์เรียนรู้ชุมชนและร้านค้า C2 กลุ่มสิ่งก่อสร้างที่ประกอบด้วย โรงผลสมวัตตฤติบอาหารสัตว์ ลานตากผลผลิตการเกษตร อาคารเอนกประสงค์ และที่พัก (farm stay) C3 โดยแต่ละจุดมีรายละเอียดดังนี้

จุด C1 ศูนย์เรียนรู้ชุมชน อยู่ทางทิศตะวันตกของโรงผลสมวัตตฤติบอาหารสัตว์ เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนชั้นเดียว พื้นที่ใช้สอยบริเวณนี้มีประมาณ 400 ตารางเมตร มีห้องสุขาอยู่ภายนอกอาคาร ปัจจุบันใช้เป็นที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว เพื่อประกอบกิจกรรมการฟังบรรยายความรู้ หรือข้อมูลชุมชน สามารถรองรับผู้นั่งฟังบรรยายได้ ประมาณ 30 ที่นั่ง และยังรองรับกิจกรรมของหมู่บ้าน คือ เป็นห้องประชุม ร้านค้ากลุ่มแม่บ้าน ศูนย์ยุวเกษตรกรตำบลชัยสุนทร ที่ทำการกองทุน

หมู่บ้าน และที่ทำการกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ติดกันมีพื้นที่โล่งสำหรับตั้งเต็นท์เพื่อแสดงและจำหน่ายสินค้าของชุมชนในกรณีมีผู้มาศึกษาดูงาน (ภาพที่ 10)

ภาพที่ 10 ศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ข้อดี/ปัญหา อาคารนี้เหมาะสำหรับ การจัดกิจกรรมบรรยายหรือรองรับนักท่องเที่ยวในช่วงหน้าฝน เนื่องจากเป็นอาคารที่สามารถป้องกันแดดฝน และอยู่ไม่ไกลจากจุดจอดรถ แต่ยังไม่มียะบบทางเท้าและต้องเดินข้ามถนนทางแยกอาจทำให้เกิดอุบัติเหตุได้

แนวคิดการออกแบบ/แก้ไข ควรสร้างสัญลักษณ์บนพื้นผิวถนน เพื่อให้รถลดความเร็วและเตือนให้ระวัง จัดให้มีระบบทางเท้าเชื่อมโยงจากจุดจอดรถไปยังศูนย์เรียนรู้ชุมชนและโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพให้ชัดเจน หรือปรับภูมิทัศน์ด้านหน้าอาคาร ให้โล่งเนื่องจากมุมมองบริเวณนี้ค่อนข้างปิดทึบ ควรย้ายตำแหน่งป้ายชื่อไม่ให้บังตัวอาคารและปรับรูปแบบให้สวยงามเข้ากับบรรยากาศ สามารถใช้ป้ายสื่อความหมายรูปแบบ S7 หรือ S9 และถังขยะ S10 (ภาพที่ 19)

จุด C2 โรงผสมวัตถุดิบอาหารสัตว์ เป็นจุดศึกษาดูงานหลักของชุมชน รวมพื้นที่ใช้งานภายในและพื้นที่เก็บของภายนอกประมาณ 500 ตารางเมตร เป็นโรงเรือนกรุสังกะสีขนาดใหญ่ ภายในมีอุปกรณ์ผสมอาหารสัตว์และพื้นที่กองวัตถุดิบ มีที่โล่งเพียงพอสำหรับรองรับผู้ที่มาศึกษาดูงาน ทิศตะวันตกติดกับบิมน้ำมันชุมชน ทิศเหนือเชื่อมต่อกับลานตากผลผลิต (ลานคสล.พื้นที่ 960 ตร.ม.) แต่ลานนี้ไม่มีการใช้งานเต็มที่ตลอดทั้งปี พื้นที่บางส่วนจึงถูกใช้เป็นที่จอดรถและสนามกีฬา (ภาพที่ 11) สามารถใช้ป้ายสื่อความหมาย (ภาพที่ 19) รูปแบบ S1 หรือ S2 และถังขยะ S10

ภาพที่ 11 โรงผสมวัตถุดิบอาหารสัตว์

ข้อดี/ปัญหา โรงผสมวัตถุดิบอาหารสัตว์ อยู่ติดกับลาน ทำให้การเข้า-ออก สะดวก เชื่อมโยงกับกิจกรรมใกล้เคียงได้ง่าย ปัญหา คือ พื้นผิวแข็งขนาดใหญ่ของโรงเรือนและลาน คสล. ทำให้เกิดความรู้สึกร้อนแห้งแล้งและเห็นความแข็งแรงต่างของสิ่งก่อสร้าง เมื่อฝนตกหนักพื้นที่ด้านตะวันออกบางส่วนมีน้ำขังแฉะ เนื่องจากไม่มีรางระบายน้ำในบริเวณนี้

จุด C3 อาคารเอนกประสงค์ เป็นอาคารผนังเปิดโล่ง มีห้องสุขาแยกชายหญิง อยู่ทางทิศตะวันออกของลาน คสล. และอยู่ใกล้กับบ้านพัก เป็นจุดรองรับการใช้ประโยชน์ของชุมชนและนักท่องเที่ยวเช่นเดียวกับศูนย์เรียนรู้ชุมชน (ภาพที่ 12)

ภาพที่ 12 อาคารเอนกประสงค์

ข้อดี/ปัญหา ข้อดี คือ อยู่ในจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว สามารถเข้า-ออกได้สะดวก ข้อเสีย คือ ในช่วงหน้าฝนการเดินทางเข้าสู่ตัวอาคารค่อนข้างลำบากเนื่องจากไม่มีทางเท้าเชื่อมต่อกับจุดจอดรถ และอาคารไม่สามารถกันแดดฝนได้เต็มที่ ดังนั้นศูนย์การเรียนรู้ชุมชนจึงรองรับการใช้งานได้ดีกว่าจุดนี้

จุด C4 ที่พัก (farm stay) เป็นบ้านเดี่ยว มีเครื่องนอนที่สามารถรองรับได้ 2-4 คนต่อหลัง ใช้วัสดุครึ่งไม้ครึ่งปูน มีรูปแบบค่อนข้างกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ พื้นที่ใช้สอยต่อหลังประมาณ 16-20 ตารางเมตร เชื่อมติดกับห้องน้ำที่อยู่ภายใน มีจำนวน 2 หลัง ใช้รองรับนักศึกษาฝึกงานที่มาเป็นประจำทุกปี และนักท่องเที่ยวที่มาพักค้าง (ภาพที่ 13)

ภาพที่ 13 ที่พักในพื้นที่ศึกษา

ข้อดี/ปัญหา ข้อดี คือ อยู่ไม่ไกลจากพื้นที่กิจกรรมหลัก รูปแบบของบ้านพักใช้วัสดุที่เรียบง่าย ลงทุนน้อย และมีสีสันทึกลมกลืนกับบรรยากาศ ปัญหา คือ อยู่ไกลจากที่พักของเกษตรกร ไม่มีระบบทางเท้าเชื่อมต่อกับบริเวณอื่น (C2 C3 และ D1) บริเวณที่พักนี้ควรกำหนดให้มีทางเข้า-ออกที่ชัดเจน และจำกัดไม่ให้รถยนต์ผ่านเข้า-ออก

จุด C5 ลานตากผลผลิต ขนาด 960 ตารางเมตร เป็นลานคอนกรีตเสริมเหล็กขนาดใหญ่ ควรสร้างรางระบายน้ำในบริเวณนี้ (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 14 ลานตากผลผลิตทางการเกษตร

แนวความคิดการออกแบบ/แก้ไข ในบริเวณ C5 C3 และ C4 ได้แก่

ควรถมและปรับระดับที่ดินในบริเวณนี้ให้สามารถระบายน้ำตามธรรมชาติได้ หากไม่มีการสร้างรางระบายน้ำ

ควรแบ่งพื้นที่ส่วนหนึ่งของลานตากผลผลิต (C5) กำหนดเป็นจุดจอดรถ และกำหนดทางเข้า-ออกทางเดียว พร้อมติดตั้งป้ายบอกทางเพิ่มเติม เพื่อสร้างความปลอดภัยต่อผู้ใช้รถใช้ถนน

การจัดการระบบทางสัญจร เริ่มจากจุดจอดรถ (C5) ที่เป็นจุดรวมคน ไปยังอาคารเอนกประสงค์ (C3) โรงผสมวัตถุดิบฯ (C2) ที่พัก (C4) ศูนย์เรียนรู้ชุมชน (C1) และโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ (D)

บริเวณกลุ่มชุดดินที่ 62 อาจออกแบบให้มีบ้านพักเพิ่ม และควรจัดกลุ่มให้อยู่ใกล้กัน เพื่อจัดระบบทางเท้าได้สะดวก ประหยัดค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างและให้ความรู้สึกปลอดภัยแก่ผู้พักค้าง

ควรปลูกไม้ยืนต้นเพิ่มเติมเพื่อให้ร่มเงาและลดความแข็งกระด้างของสิ่งก่อสร้าง โดยเฉพาะบริเวณโรงผสมวัตถุดิบอาหารสัตว์ (C2) และลานตากผลผลิต (C5)

บริเวณฟาร์มสเตย์ (C4) ควรปรับปรุงทัศนทางเข้า ห้องน้ำสำหรับที่พักควรทำ ความสะอาดและมีอุปกรณ์ที่ใช้งานได้ จัดให้มีทางเท้า ไฟฟ้าส่องสว่าง และจำกัดไม่ให้รถยนต์ เข้าถึง

ในบริเวณนี้ (C5 C3 และ C4) สามารถใช้ป้ายสื่อความหมายรูปแบบ S2, S3, S7, S11 ถึงขยะ S10 และไฟส่องสว่าง S11 (ภาพที่ 19)

จุด D โรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ เป็นโรงงานผลิตปุ๋ยเพื่อลดต้นทุนการผลิตของ ชุมชน ได้แก่ การผลิตปุ๋ยอัดเม็ดอินทรีย์-ชีวภาพ และปุ๋ยน้ำชีวภาพ จึงเป็นจุดศึกษาดูงานที่สำคัญ อีกจุดหนึ่งของชุมชน พื้นที่ส่วนนี้เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีถนนเชื่อมต่อกับโรงเรียนแรก ด้านหน้าเป็น ที่โล่งมีป้ายชื่อสถานที่ แต่ไม่มีการตกแต่งภูมิทัศน์ ปัจจุบันมักใช้เป็นจุดกัลรถ บริเวณนี้ ประกอบด้วย โรงเรือนเก็บวัสดุ-อุปกรณ์และโรงเรือนปฏิบัติงาน จำนวน 4 โรงเรือน อีกด้านหนึ่ง เป็นที่โล่ง และมีโครงการก่อสร้างโรงรับน้ำนมดิบในบริเวณนี้ (ภาพที่ 15)

ภาพที่ 15 องค์ประกอบในบริเวณโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ

ข้อดี/ปัญหา ข้อดี พื้นที่บริเวณนี้เป็นจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวที่มาจากทางเข้าหลัก แต่ยังขาดความเป็นระเบียบและขาดการตกแต่งภูมิทัศน์ให้สวยงาม ส่วนป้ายชื่อมีขนาดเล็ก มองเห็นไม่ชัดเจน

แนวคิดการออกแบบ/แก้ไข ควรจัดให้มีจุดสาธิตการผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ หรือมีแปลงสาธิตการใช้ปุ๋ยดังกล่าวในการผลิตพืชผักให้นักท่องเที่ยวชม และสามารถเลือกซื้อกลับบ้านได้ ควรปรับภูมิทัศน์พื้นที่ด้านหน้า กำหนดทางเข้า-ออกและทางเท้าเพื่อเชื่อมโยงพื้นที่ส่วนนี้กับจุดจอดรถ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน หรือบ้านพักตามความเหมาะสม อาจใช้รูปแบบป้ายสื่อความหมาย S6 และถังขยะ S10 (ภาพที่ 19)

จุด E บริเวณกลุ่มชุดดินที่ 62 เป็นกรรมสิทธิ์ที่ดินของเกษตรกร มีลักษณะเป็นหินโผล่และกระจัดกระจายทั่วไป ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการเพาะปลูกพืช เนื่องจากเป็นดินตื้นและยากต่อการไถพรวน ปัจจุบันใช้ประโยชน์เป็นแปลงเลี้ยงสัตว์ (ภาพที่ 16)

ภาพที่ 16 บริเวณกลุ่มชุดดินที่ 62

ข้อดี/ปัญหา บริเวณนี้มีความสวยงามเป็นธรรมชาติ อยู่ใกล้กับพื้นที่กิจกรรมหลัก คนในชุมชนและนักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงได้ง่าย แต่อาจมีปัญหาในการปลูกไม้ยืนต้นเพื่อปรับปรุงภูมิทัศน์

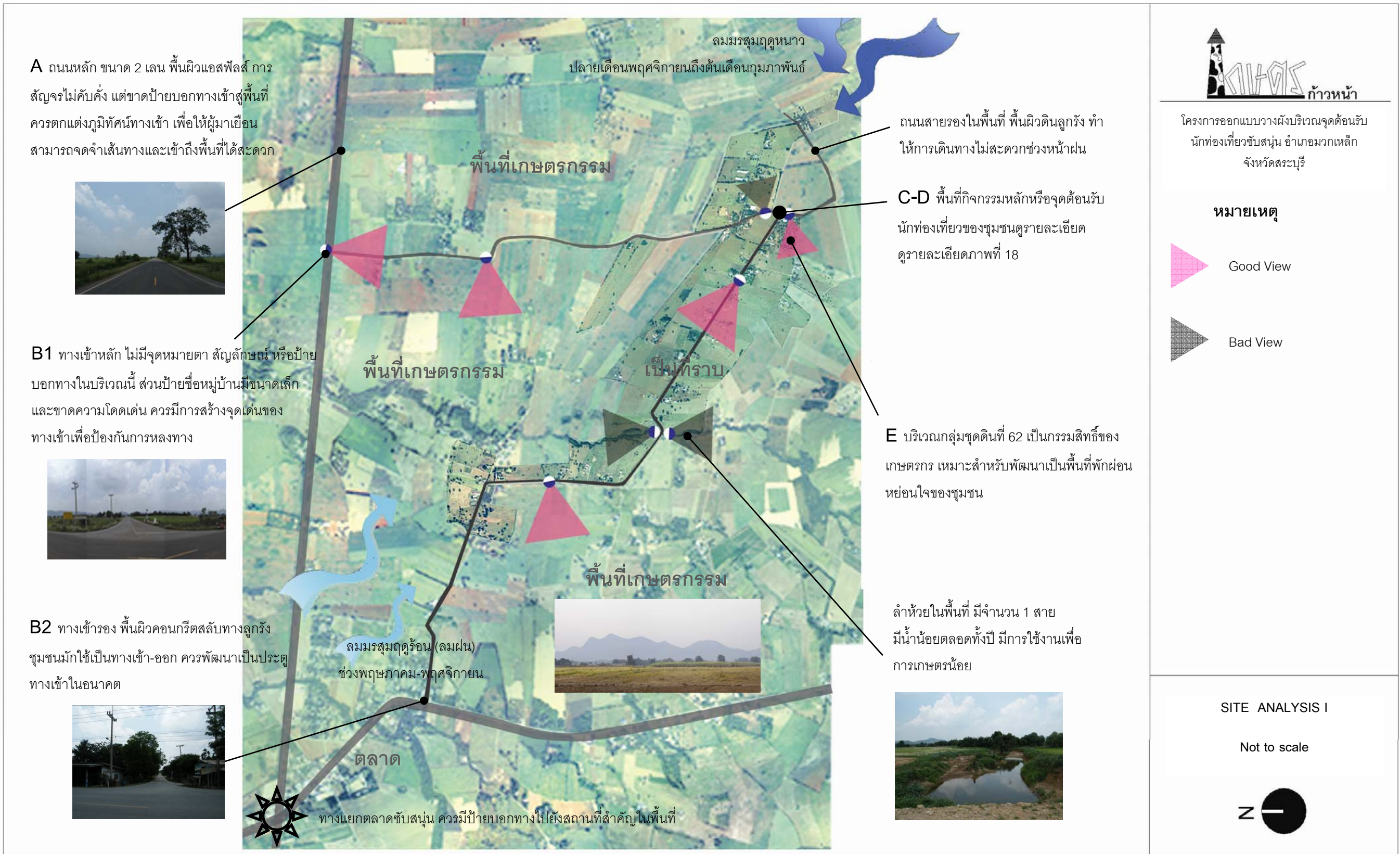
แนวคิดการออกแบบ/แก้ไข หากได้รับอนุญาตจากเจ้าของพื้นที่ อาจพัฒนาเป็นพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจชุมชน เช่น สวนสุขภาพ เป็นต้น และจัดเป็นแปลงสาธิตโดยมีกิจกรรมที่แสดงถึง

วิถีชีวิตชุมชน คือ การเลี้ยงโคนม การเลี้ยงผึ้ง และมีการฝึกปฏิบัติด้านอาชีพโดยจัดเป็นฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ และอาจมีพื้นที่ทางเดินที่ร่วมด้วย ด้านการปรับปรุงภูมิทัศน์ควรปลูกไม้พื้นถิ่นเพื่อการอนุรักษ์โดยเลือกใช้พรรณไม้ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ สำหรับสิ่งอำนวยความสะดวกควรมีสิ่งก่อสร้างหรือพื้นผิวแข็งให้น้อยที่สุด เช่น จัดเส้นทางสำหรับวิ่งออกกำลังกายหรือปั่นจักรยานที่ปรับผิวหน้าดินเดิมให้เรียบและสร้างขอบเขตด้วยวัสดุธรรมชาติ เป็นต้น สามารถใช้ป้ายสื่อความหมายรูปแบบ S4 หรือ S5 หรือ S6 ถึงขยะ S10 และไฟส่องสว่าง S11 (ภาพที่ 19)

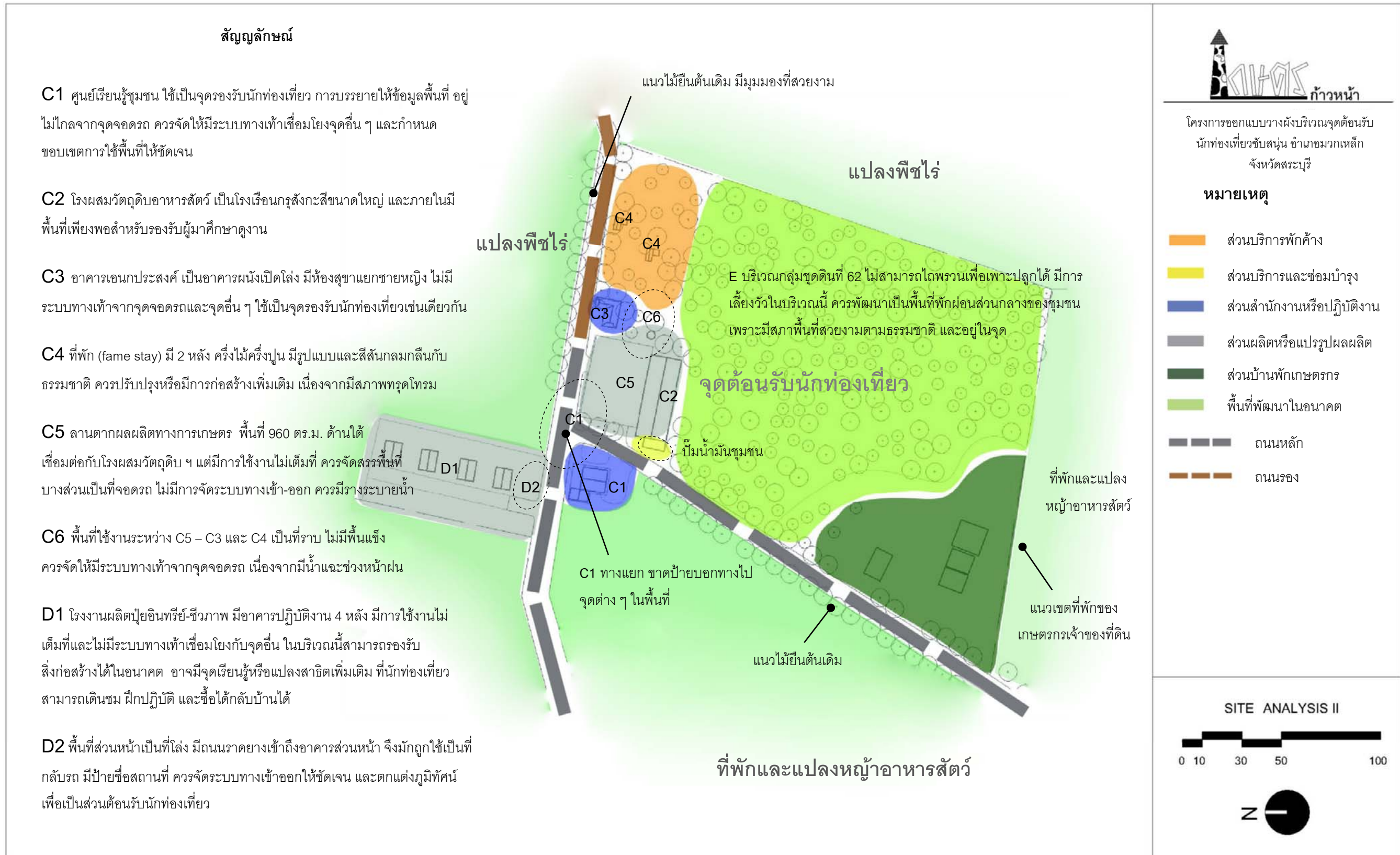
ป้ายสื่อความหมายในพื้นที่

ป้ายสื่อความหมายในพื้นที่วิจัยอ้างอิงจากข้อมูลของสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2551) และ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2549) เพื่อเสนอแนะรูปแบบของป้ายที่เหมาะสมกับจุดต่าง ๆ ประกอบด้วย 1) ป้ายบอกทาง (directional sign) เพื่อบอกทิศทางไปยังจุดจอดรถหรือพื้นที่กิจกรรมต่าง ๆ ใช้ป้าย S2 และ S9 2) ป้ายบังคับและเตือน (regulatory and warning sign) เพื่อให้คำแนะนำหรือควรระวัง เช่น บริเวณแปลงสาธิตทางการเกษตร ได้แก่ ใช้ป้าย S7 หรือ S6 3) ป้ายสถานที่ (identification) เพื่อแสดงที่ตั้งประเภท หรือชื่ออาคารสถานที่ในกิจกรรมต่าง ๆ ใช้ป้าย S3 หรือ S9 และ 4) ป้ายสื่อความหมาย (interpretation) เพื่ออธิบายข้อมูลและเรื่องราวที่น่าสนใจบริเวณฐานการเรียนรู้ และจุดสาธิตทางการเกษตรต่าง ๆ ใช้ป้าย S1, S4, S5, S6 อื่น ๆ ได้แก่ 5) ถึงขยะ (S10) และไฟส่องสว่าง (S11) ตามลำดับ ดังรายละเอียดภาพที่ 19

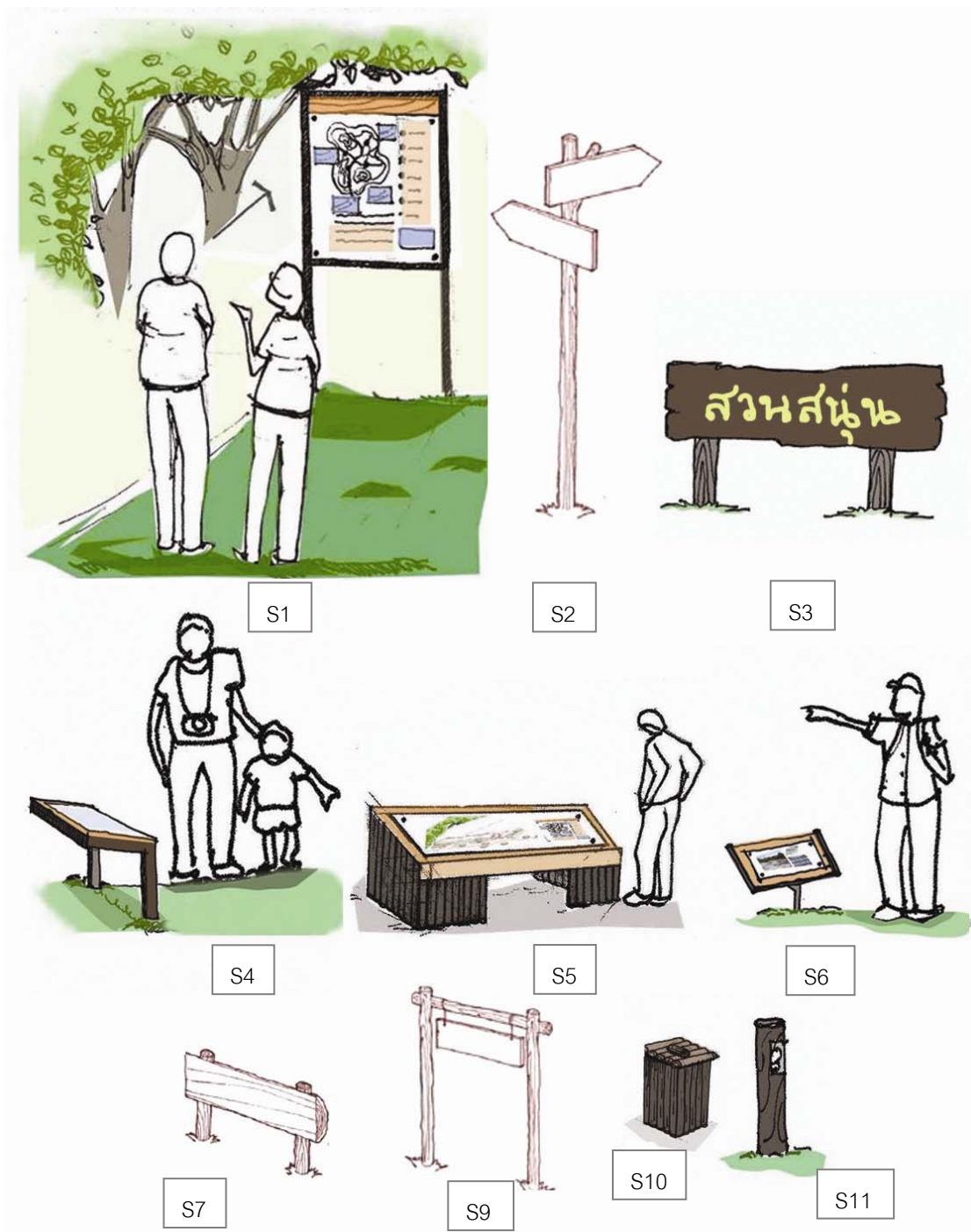
เมื่อสรุปถึงการรวบรวมข้อมูลทุกวิทยุและการสำรวจภาคสนามของพื้นที่ศึกษา เป็นการทำความเข้าใจพื้นที่ในเชิงกายภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับข้อควรปฏิบัติหรือควรคำนึงถึงในการออกแบบวางผังบริเวณ ในเรื่องของลักษณะภูมิประเทศ คุณสมบัติเฉพาะของดิน แหล่งน้ำใช้ การระบายน้ำตามธรรมชาติ และความเหมาะสมของพืชพรรณที่จะนำมาใช้ รวมถึงข้อจำกัด ข้อดี และข้อเสียของพื้นที่แต่ละจุด กิจกรรมและองค์ประกอบที่สามารถรองรับการท่องเที่ยวได้ในปัจจุบัน ซึ่งได้วิเคราะห์และเสนอแนะถึงแนวทางการออกแบบหรือแก้ไขพื้นที่แต่ละจุด เพื่อให้การออกแบบนั้นเกิดคุณค่าในด้านการใช้ประโยชน์ มีความสะดวกสบาย พืชพรรณมีความอยู่รอด และเกิดความปลอดภัยแก่ผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่

ภาพที่ 17 การวิเคราะห์ผังบริเวณภายในและภายนอกพื้นที่ (site analysis)

ภาพที่ 18 การวิเคราะห์พื้นที่บริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว

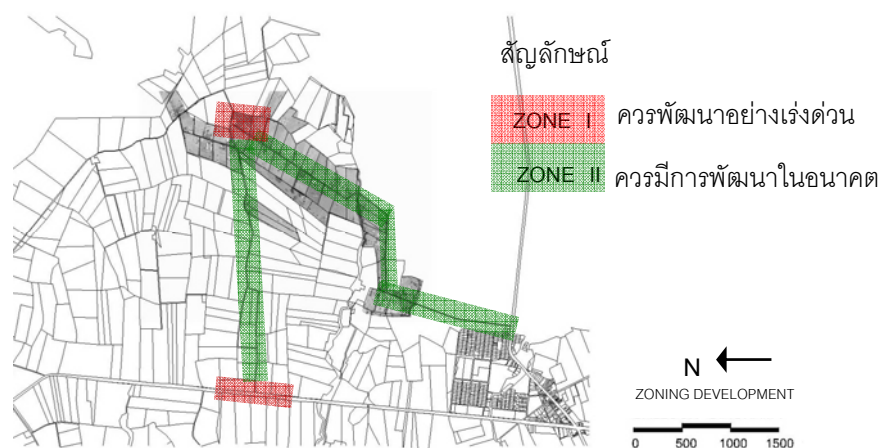

ภาพที่ 19 รูปแบบป้ายสื่อความหมาย

ที่มา: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (2549) และสำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและ

สิ่งแวดล้อม (2551)

สรุปผลการวิเคราะห์พื้นที่ที่ศึกษาสามารถแบ่งเขตพื้นที่ที่ควรมีการพัฒนาก่อนและหลัง (zoning development) แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ZONE I เป็นพื้นที่ควรมีการพัฒนาอย่างเร่งด่วน ได้แก่ ทางเข้าหลักเพื่อแก้ไขปัญหาในการเข้าถึงพื้นที่ และการวางผังการใช้ประโยชน์พื้นที่ในส่วนบริการนักท่องเที่ยว เนื่องจากมีการรองรับนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอ และ ZONE II เป็นส่วนเส้นทางสัญจรหลักของชุมชนและทางเข้ารอง ควรมีการพัฒนาในอนาคต

ภาพที่ 20 เขตพื้นที่พัฒนาก่อนและหลัง โดยเฉพาะบริเวณที่ควรพัฒนาอย่างเร่งด่วน คือ ทางเข้าหลัก (ภาพล่างซ้าย) และส่วนรองรับนักท่องเที่ยว (ภาพล่างขวา)
ที่มา: สำนักงานปฏิรูปที่ดิน จังหวัดสระบุรี และการสำรวจภาคสนาม (13 กรกฎาคม พ.ศ. 2551)

การสำรวจความต้องการการลูกค้าหรือผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่

การสำรวจความต้องการการของลูกค้าหรือกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ ประกอบด้วย ข้อมูลของเกษตรกรและข้อมูลของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับสร้างแนวทางการปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมและการออกแบบวางผังบริเวณพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วยรายละเอียดดังนี้

ข้อมูลของเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา

ความคิดเห็นของชุมชนเกี่ยวกับความสามารถในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร ตอนที่ 2 ความสามารถในการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และตอนที่ 3 ความต้องการด้านกิจกรรมและองค์ประกอบสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสำหรับชุมชน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร

ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกร รวม 22 คน ในพื้นที่ศึกษา ประกอบด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับ เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน และรูปแบบการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย ซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว มักสมรสแล้วและมีจำนวนสมาชิกตั้งแต่ 1-6 คน ช่วงอายุที่พบมากกว่า 40 ปี จากนโยบายของรัฐบาลในปี พ.ศ. 2530 ที่ส่งเสริมนักศึกษาเกษตรจบใหม่ให้เข้ามาประกอบอาชีพในพื้นที่ จึงพบเกษตรกรที่จบการศึกษาระดับอนุปริญญาหรือระดับ ปวส. มากที่สุด ส่วนระดับปริญญาตรียังมีจำนวนน้อย ส่วนใหญ่มีอาชีพเลี้ยงโคนม รายได้เฉลี่ย มากกว่า 20,000 บาทต่อเดือน สำหรับการมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน มีรูปแบบของ การเปิดให้เยี่ยมชมฟาร์มของเกษตรกร เป็นผู้นำชมพื้นที่หรือมัคคุเทศก์ชุมชน และเป็นเจ้าของบ้านพัก (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่

(n=22)		
ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรในพื้นที่	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	16	72.73
หญิง	6	27.27
รวม	22	100.00
อายุ (ปี)		
ตั้งแต่ 21-30	1	4.55
ตั้งแต่ 31-40	4	18.18
มากกว่า 40	17	77.27
รวม	22	100.00
สถานภาพสมรส		
สมรส	1	95.45
โสด	21	4.54
รวม	22	100.00
ระดับการศึกษา		
อนุปริญญาตรี/ปวส.	7	31.82
ประถมศึกษา	5	22.73
มัธยมต้น	4	18.18
มัธยมปลาย/ปวช.	3	13.64
สูงกว่าปริญญาตรี	2	9.09
อื่น ๆ ^{1/}	1	4.55
รวม	22	100.00
อาชีพหลัก ^{2/}		
เกษตรกร -เลี้ยงสัตว์	21	95.45
เกษตรกร -พืชไร่	5	22.73
ค้าขาย	2	9.09
อื่น ๆ ^{1/}	2	9.09
รับจ้าง	1	4.55

ตารางที่ 3 (ต่อ)

(n=22)		
ข้อมูลทั่วไปของเกษตรกรในพื้นที่	จำนวน	ค่าร้อยละ
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาทต่อเดือน)		
มากกว่า 20,000	15	68.18
ตั้งแต่ 10,000-20,000	5	22.73
ต่ำกว่า 10,000	2	9.09
รวม	22	100.00
การมีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน^{2/}		
มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดย	18	81.82
เป็นเกษตรกรที่ยินดีให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชมฟาร์ม	17	77.27
เป็นภาคีที่องค์กรท้องถิ่น/ผู้นำชมพื้นที่	5	22.73
ไม่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	4	18.18
เป็นเจ้าของบ้านที่ให้บริการพักค้างแรม (ฟาร์มสเตย์)	4	18.18
อื่น ๆ ^{1/}	2	9.09
ร้านค้า จำนวนายของที่ระลึก ผลิตภัณฑ์ชุมชน	1	4.55
รวม		100.00

หมายเหตุ: ^{1/} อื่น ๆ ไม่ระบุ

^{2/} ระบุได้มากกว่า 1 คำตอบ

ตอนที่ 2 ความสามารถในการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ด้านความสามารถในการพัฒนาชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้นำดัชนีชี้วัดมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่จัดทำขึ้นมาประยุกต์เป็นแบบสัมภาษณ์ โดยแบ่งความสามารถในการพัฒนาออกเป็น 3 ระดับ คือ ทำได้ทันทีหรือทำอยู่แล้ว ทำได้ในอนาคตและไม่คิดว่าจะทำได้ ผลพบว่า ชุมชนมีความสามารถในการพัฒนาและจัดการพื้นที่ตรงกับดัชนีชี้วัดที่กำหนดไว้ คำตอบส่วนใหญ่ทำได้ทันทีหรือมีการปฏิบัติอยู่แล้วถึง 6 มาตรฐาน จำนวน 26 ดัชนีชี้วัด (จากทั้งหมด 7 มาตรฐาน 32 ดัชนีชี้วัด) โดยสามารถทำได้ทันที 23 ดัชนีชี้วัด และสามารถทำได้ในอนาคต 3 ดัชนีชี้วัด โดยมีรายละเอียดในแต่ละมาตรฐานดังนี้

การบริหารจัดการ และแผนดำเนินงานของชุมชน

1. การแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วนตัวต่าง ๆ เช่น ส่วนบริการท่องเที่ยว ส่วนโรงผลิตหรือแปรรูปหรือแปลงเกษตร เป็นต้น
2. การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับกิจกรรม หรือมีกฎกติกาที่นักท่องเที่ยวยอมรับ
3. มีกิจกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตผลทางการเกษตร เช่น กลุ่มแปรรูปผลิตผลผลิตของชุมชน กลุ่มผลิตปุ๋ย เป็นต้น
4. มีแผนจัดการของเสียและขยะ เช่น มีผู้รับผิดชอบเก็บและกำจัด การสร้างบ่อบำบัด หรือการแปรรูปขยะเป็นปุ๋ย เป็นต้น
5. มีการนำวัสดุเหลือใช้จากกิจกรรมทางการเกษตรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การผลิตปุ๋ยหมักจากเศษวัชพืช เป็นต้น
6. มีการประหยัดพลังงาน เช่น การร่วมมือกันลดการใช้ไฟฟ้า กำหนดช่วงเวลาปิด-เปิดไฟ การผลิตแก๊ซหุงต้มจากมูลสัตว์ ฯ เป็นต้น
7. มีการอนุรักษ์ธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ลดการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก การปลูกพืชหมุนเวียนบำรุงดิน เป็นต้น
8. มีมาตรการด้านความปลอดภัย เช่น มีอาสาสมัครหรือคนในชุมชนช่วยเป็นหูเป็นตา หรือมีสถานีอนามัยและอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น เป็นต้น
9. มีบุคลากรที่มีความรู้ และความสามารถพอเพียงตามกิจกรรมทางการเกษตรที่จัดขึ้น หรือ มีหลาย ๆ กิจกรรมให้นักท่องเที่ยวสับเปลี่ยนหมุนเวียน ในกรณีมีผู้บรรยายไม่เพียงพอ
10. มีการจัดเตรียมงบประมาณหมู่บ้าน เพื่อบำรุงรักษาพื้นที่ และอุปกรณ์ส่วนรวมให้สมบูรณ์พร้อมใช้งานได้ หรืองบประมาณสำหรับงานประเพณี หรือกิจกรรมของหมู่บ้าน
11. มีการจัดเตรียมงบประมาณเพื่อการใช้จ่ายนอกเหนือจากค่าใช้จ่ายประจำ เช่น เพื่อภัยพิบัติจากธรรมชาติ หรือกองทุนชดเชยผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ เป็นต้น

ด้านศักยภาพของพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยว

1. มีความสวยงามของพื้นที่ เห็นความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณ รวมถึงมีความสะอาด และมีความเป็นระเบียบที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ

ด้านการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิต หรือวัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม

1. มีกิจกรรมที่แสดงถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน เช่น ให้นักท่องเที่ยวชมอาชีพการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์ หรืออาชีพหลักของชุมชนชมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ของท้องถิ่น รวมถึงการปักค้างร่วมกับเกษตรกร เป็นต้น

ด้านการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว

1. มีแปลงสาธิตทางการเกษตรให้นักท่องเที่ยวชม

2. มีกิจกรรมทางการเกษตรให้นักท่องเที่ยวทำร่วมกับเกษตรกร เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ

3. มีสถานที่พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ทางการเกษตร

4. มีกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ เช่น สวนสมุนไพรพื้นบ้าน ประเพณีพื้นบ้าน

ด้านความสามารถในการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม

1. ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการชุมชน เช่น การเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ ร่วมตั้งกฎกติกาในการท่องเที่ยว และร่วมประเมินผลงานและวางแผนการบริหารจัดการชุมชน เป็นต้น

2. มีการทำงานในรูปแบบเครือข่ายที่เกื้อกูลกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง

ด้านการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการที่มีคุณภาพ

1. มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น พื้นที่จอดรถ ห้องสุขา และที่พัก เป็นต้น

2. มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่มีคุณภาพ สะอาด แข็งแรง และปลอดภัยต่อการใช้งาน

3. จัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลายสำหรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศด้วย
4. แหล่งท่องเที่ยวควรมีป้ายหรือแผ่นพับที่มีรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการสื่อความหมาย ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ และความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยว

สำหรับประเด็นที่สามารถทำได้ในอนาคต เนื่องจากชุมชนยังไม่มี การจัดสรรบุคลากรเพื่อรับผิดชอบโดยเฉพาะ คือ การจัดให้มีสมุดเยี่ยมให้นักท่องเที่ยวได้แสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นการเก็บข้อมูลนักท่องเที่ยวเพื่อใช้ประเมินกิจกรรม ความต้องการ และปัญหาของกลุ่มเป้าหมาย ส่วนด้านศักยภาพของพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยว ยังขาดงบประมาณและความร่วมมือจากภาครัฐ ในการติดตั้งป้ายบอกทาง และด้านการตลาดท่องเที่ยวเชิงเกษตร พบว่า ยังไม่มีรูปแบบการประชาสัมพันธ์ที่หลากหลาย เช่น เว็บไซต์แนะนำแหล่งท่องเที่ยว หรือการประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวในสื่อและสิ่งพิมพ์ต่างๆ เป็นต้น และสรุปได้ว่า หมู่บ้านเกษตรก้าวหน้า ต. ชับสนุน อ. มวกเหล็ก จ. สระบุรี เป็นชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีศักยภาพในการพัฒนาตามเกณฑ์มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้จัดขึ้น เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีอยู่ในปัจจุบัน แต่ทั้งนี้ยังต้องการการจัดการด้านกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เพื่อจะสามารถพัฒนาคุณภาพมาตรฐานของแหล่งท่องเที่ยวได้ในอนาคต

ตอนที่ 3 ความต้องการด้านกิจกรรมและองค์ประกอบสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสำหรับชุมชน

สิ่งอำนวยความสะดวกและกิจกรรมที่เป็นสาธารณะ คือ การตกแต่งภูมิทัศน์บริเวณทางเข้าหมู่บ้าน บ้านพักแบบเดี่ยว (ในที่ดินของเกษตรกร) ร้านอาหาร ร้านขายของที่ระลึก ห้องปฐมพยาบาลจัดให้มีระบบน้ำทางการเกษตร เช่น การติดตั้งระบบสปริงเกอร์ เป็นต้น ส่วนกิจกรรมที่ชุมชนเสนอแนะให้มีสำหรับการท่องเที่ยว คือ กิจกรรมผจญภัยและการชั่งมูสตุร์ปา (ในเขตป่าชุมชน) ซี่งรถจักรยานยนต์ชมพื้นที่ กิจกรรมสานซุ้มไก่อ และการฝึกถักแห ซึ่งพบว่า สิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรเร่งรัดให้มีการพัฒนา คือ ประตูทางเข้าหมู่บ้านรวมถึงการตกแต่งภูมิทัศน์ เนื่องจากพื้นที่ศึกษามีผู้มาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่องและเกิดการหลงทางบ่อยครั้ง

ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับกิจกรรมนันทนาการและการสื่อความหมาย คือ พื้นที่ปศุสัตว์ วนาเขียวหรือรถลากชมพื้นที่ ป้ายต่างๆ (ป้ายอาคารสถานที่ ป้ายบอกทาง และป้ายเตือนหรือห้าม) จักรยานและเส้นทางจักรยาน และลานกางเต็นท์ ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้สามารถจัดให้มีได้ในส่วนของการออกแบบวางผังบริเวณ

ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ได้แก่ คู่มือเดินทางท่องเที่ยวชุมชน พร้อมคำแนะนำในการปฏิบัติตัวสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งปัจจุบันทางชุมชนได้จัดทำไว้แล้ว

ส่วนผลกระทบหรือปัญหาในการท่องเที่ยว ได้แก่ นักท่องเที่ยวทิ้งขยะไม่เป็นที่ โดยเฉพาะบริเวณที่จอดรถ ยังขาดการติดต่อประสานงานระหว่างผู้มีหน้าที่ติดต่อและรับนักท่องเที่ยวเพื่อส่งต่อไปให้กับวิทยากร ชุมชนมีข้อจำกัดด้านเวลาในการรองรับนักท่องเที่ยว คือ เกษตรกรมีภาระต้องรดนมวัวในเวลาเช้าและบ่ายทำให้มีเวลาต้อนรับนักท่องเที่ยวอย่างจำกัด และช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายนของทุกปีอาจไม่สะดวกในการพักค้าง เนื่องจากบ้านพักนักท่องเที่ยวใช้เป็นที่พักของนักศึกษาฝึกงาน ดังนั้นควรมีการติดต่อประสานงานกับผู้ใหญ่บ้านหรือตัวแทนชุมชนล่วงหน้าก่อน นอกจากนี้สภาพภูมิทัศน์ของชุมชนยังไม่มีการตกแต่งให้สวยงามและเป็นระเบียบเท่าที่ควร

นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างยังกล่าวว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ ควรเข้ากับพื้นฐานด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ หรือการประกอบอาชีพของชุมชน และสามารถจัดตารางเวลาให้สอดคล้องกับเวลารว่างจากการประกอบอาชีพ ในการปรับปรุงภูมิทัศน์ ชุมชนเสนอให้มีการปลูกต้นไม้สองฝั่งถนนและควรเป็นไม้พุ่มที่ไม่รบกวนสายไฟ ควรปรับปรุงหรือจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกตามความเหมาะสมให้กับที่พักนักท่องเที่ยวและบริเวณพักผ่อนหย่อนใจ โดยเฉพาะการจัดให้มีห้องสุขาเพิ่มเติมในฟาร์มของเกษตรกรที่ต้อนรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากมีไม่เพียงพอในกรณีที่รองรับนักท่องเที่ยวจำนวนมาก

ข้อมูลของนักท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา

สำหรับความต้องการด้านกิจกรรมและองค์ประกอบสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ของกลุ่มนักท่องเที่ยว จำนวนทั้งหมด 66 คน โดยผลการตอบแบบสอบถาม ทั้ง 2 ตอน คือ ตอนที่ 1

ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว และตอนที่ 2 ความต้องการด้านกิจกรรมและองค์ประกอบสำหรับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว

ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว ประกอบด้วย ที่อยู่ปัจจุบัน เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน วัตถุประสงค์ในการเดินทาง ความถี่ในการเดินทางท่องเที่ยว ระยะเวลาที่ใช้เดินทาง ระยะเวลาท่องเที่ยวหรือพักค้าง ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง ประเภทของกลุ่ม ช่วงเวลาที่เลือกเดินทางท่องเที่ยว และจำนวนสมาชิกต่อกลุ่ม มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 4)

กลุ่มนักท่องเที่ยวเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ช่วงอายุที่พบมากที่สุด คือ 21-30 ปี และมากกว่า 40 ปี รองลงมาเป็นช่วงอายุ 31-40 ปี ส่วนอายุต่ำกว่า 20 ปี พบน้อยมาก มักยังไม่ได้สมรส นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี และในระดับที่สูงกว่า มีการประกอบอาชีพข้าราชการมากที่สุด รายได้เฉลี่ย มากกว่า 20,000 บาทต่อเดือน มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการเดินทาง คือ เพื่อศึกษาเรียนรู้มากกว่าการมาเพื่อการพักผ่อนโดยเฉพาะ มักมาเยี่ยมเยือนพื้นที่เป็นครั้งแรก และบางส่วนมาซ้ำมากกว่า 2 ครั้ง การเดินทางมายังพื้นที่ใช้เวลาค่อนข้างนาน คือ มากกว่า 2 ชั่วโมง ถึง 1 ชั่วโมงระยะเวลาที่มาท่องเที่ยวหรือศึกษาดูงาน เป็นช่วงเวลานั้น ๆ ประมาณครึ่งวัน โดยเฉพาะช่วงที่เกษตรกรว่างจากการทำงาน นักท่องเที่ยวบางส่วนมีการใช้เวลาในพื้นที่ 1-2 วัน และอาจมีการพักค้าง มีการใช้รถยนต์ส่วนบุคคลในการเดินทางมากที่สุด มีทั้งมาแบบเป็นคณะมากกว่า 20 คน และแบบกลุ่มเพื่อน 2-4 คน มีจำนวนน้อยที่มาแบบครอบครัว ช่วงเวลาที่เลือกเดินทาง คือ วันหยุดสุดสัปดาห์ และวันธรรมดาจันทร์-ศุกร์ ในขณะที่ฤดูกาลต่าง ๆ โดยเฉพาะหน้าหนาวที่พื้นที่มีอากาศเย็นสบายและมีทัศนียภาพสวยงาม การเดินทางมายังพื้นที่ยังน้อยอยู่

จากข้อมูลข้างต้นทำให้ทราบว่า เอกลักษณะและตัวตนที่ชัดเจนของพื้นที่ คือ เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางการเกษตร (agriculture learning place) และเป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อพักผ่อนหย่อนใจเป็นลำดับรองลงมา ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่อยู่ในวัยกลางคน ดังนั้นกิจกรรมการท่องเที่ยวจึงเหมาะสมกับกิจกรรมแบบใช้กำลังน้อย ไม่โลดโผน (passive activities) และมักชอบความสะดวกสบาย มีนักท่องเที่ยวไม่น้อยที่กลับมาเยือนพื้นที่เป็นครั้งที่สอง ควรมีการจัดเตรียม

พื้นที่เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่มาเป็นหมู่คณะ และควรมีที่จอดรถอย่างเพียงพอ เนื่องจากส่วนใหญ่เดินทางโดยรถยนต์ส่วนบุคคล โดยเฉพาะในวันหยุดสุดสัปดาห์ และช่วงวันธรรมดา ควรมีการจัดเตรียมพื้นที่และบุคลากรบางส่วนเพื่อต้อนรับนักท่องเที่ยวในช่วงเวลาดังกล่าว

ตารางที่ 4 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มนักท่องเที่ยว

(n=66)		
ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ค่าร้อยละ
เพศ		
ชาย	40	60.61
หญิง	26	39.39
รวม	66	100.00
อายุ (ปี)		
ต่ำกว่า 20	1	1.52
ตั้งแต่ 21-30	22	33.33
ตั้งแต่ 31-40	15	22.73
มากกว่า 40	22	33.33
ไม่ตอบ	6	9.09
รวม	66	100.00
สถานภาพสมรส		
โสด	44	66.67
สมรส	21	31.82
ไม่ตอบ	1	1.52
รวม	66	100.00
ระดับการศึกษา		
อนุปริญญาตรี/ปวส.	0	45.45
สูงกว่าปริญญาตรี	17	25.76
มัธยมปลาย/ปวท.	9	13.64
ประถมศึกษา	5	7.58
ไม่ตอบ	4	6.06
มัธยมต้น	1	1.52
รวม	66	100.00

ตารางที่ 4 (ต่อ)

(n=66)		
ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ค่าร้อยละ
อาชีพหลัก^{1/}		
รับราชการ	26	39.39
พนักงานบริษัทเอกชน	9	13.64
ธุรกิจส่วนตัว	7	10.61
นักเรียน/นักศึกษา	7	10.61
เกษตรกร	6	9.09
อื่น ๆ ^{2/}	5	7.58
พนักงานรัฐวิสาหกิจ	5	7.58
ค้าขาย	1	1.52
เกษียณอายุ	1	1.52
ไม่ตอบ	1	1.52
รวม	68	100.00
รายได้เฉลี่ยต่อเดือน (บาทต่อเดือน)		
มากกว่า 20,000	26	39.39
ต่ำกว่า 10,000	19	28.79
ตั้งแต่ 10,000-20,000	19	28.79
ยังไม่มีรายได้	2	3.03
รวม	66	100.00
วัตถุประสงค์ในการเดินทาง^{1/}		
ศึกษาเรียนรู้	55	83.83
พักผ่อน/ชื่นชมธรรมชาติ	12	18.18
รักษาสุขภาพ	1	1.52
ความถี่ของการเดินทางท่องเที่ยวเชิงเกษตร^{1/}		
มาเป็นครั้งแรก	42	63.64
เคยมามากกว่า 2 ครั้ง	16	24.24
มาเป็นครั้งที่สอง	6	9.09
มาเป็นประจำทุกปี	2	3.03
อื่น ๆ ^{2/}	1	1.52
ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางมาถึง		
มากกว่า 2 ชั่วโมง	29	43.94
1 ชั่วโมง	18	27.27

ตารางที่ 4 (ต่อ)

(n=66)		
ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ค่าร้อยละ
2 ชั่วโมง	17	25.76
ต่ำกว่า 30 นาที	1	1.52
อื่น ๆ ^{2/}	1	1.52
รวม	66	100.00
ระยะเวลาที่ใช้ในการท่องเที่ยว		
ประมาณครึ่งวัน	37	56.06
1 วัน	13	19.70
2 วัน	13	19.70
มากกว่า 2 วัน	2	3.03
อื่น ๆ ^{2/}	1	1.52
รวม	66	100.00
ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง		
รถยนต์นั่งส่วนบุคคล	41	62.12
รถยนต์หน่วยงาน/รถรับจ้าง	16	24.24
อื่น ๆ ^{2/}	7	10.61
รถโดยสารประจำทาง	1	1.52
ไม่ตอบ	1	1.52
ประเภทของกลุ่มในการเดินทาง ^{1/}		
คณะ/คณะทัวร์	29	43.94
กลุ่มเพื่อน	25	37.88
กลุ่มครอบครัว	7	10.61
อื่น ๆ ^{2/}	7	10.61
จำนวนสมาชิกต่อกลุ่ม (จำนวนคน)		
มากกว่า 20	43	65.15
2-4	16	24.24
4-20	6	9.09
อื่น ๆ ^{2/}	1	1.52
รวม	66	100.00
ช่วงเวลา que เลือกเดินทางท่องเที่ยว ^{1/}		
วันหยุดสุดสัปดาห์	37	56.06
วันธรรมดา จันทร์-ศุกร์	18	27.27

ตารางที่ 4 (ต่อ)

		(n=66)	
	ข้อมูลทั่วไปของนักท่องเที่ยว	จำนวน	ค่าร้อยละ
	ตามฤดูกาลท่องเที่ยว (ช่วงปลายฝน-ต้นหนาว)	10	15.15
	วันหยุดนักขัตฤกษ์	8	12.12
	อื่น ๆ ^{2/}	3	4.55

หมายเหตุ: ^{1/} ระบุได้มากกว่า 1 คำตอบ

^{2/} อื่น ๆ ไม่ระบุ

ตอนที่ 2 ความต้องการด้านกิจกรรมและองค์ประกอบสำหรับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สำหรับตอนที่ 2 ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบภูมิทัศน์และความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร 2) กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องการให้มีในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร 3) บรรยากาศที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ 4) ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะของนักท่องเที่ยว ดังนี้

1. องค์ประกอบภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

จากตารางที่ 5 พบว่า องค์ประกอบภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกทั้งหมด 30 รายการ โดยนักท่องเที่ยวให้ความสำคัญเห็นว่าจำเป็นต้องมีในแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร องค์ประกอบที่จำเป็นมากที่สุด มี 2 รายการ คือ ห้องสุขาและป้ายบอกทางเข้าถึงพื้นที่ ส่วนองค์ประกอบที่นักท่องเที่ยวเห็นว่าจำเป็นมาก มี 28 รายการ ได้แก่ ลานจอดรถ ห้องจัดประชุม อาคารอำนวยการ ร้านขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ร้านขายอาหาร ร้านขายของที่ระลึกห้องปฐมพยาบาล บ้านพักเดี่ยว ระบบน้ำใช้ ไฟฟ้า ศาลานั่งพัก พื้นที่ปิกนิก พื้นที่กางเต็นท์หรือตั้งแคมป์ เเวที รถนำเที่ยว ถังขยะ ทางจักรยาน การดูแลความปลอดภัย สวนสมุนไพร โรงฝึกอาชีพอาคารสาธิตการเกษตร โรงเรือนเพาะชำกล้าไม้ ป้ายชื่ออาคารสถานที่ ป้ายเตือนหรือห้าม ป้ายให้ความรู้หรือข้อมูล แผ่นผังพื้นที่ มีคู่เทศก์ชุมชน และคู่มือเดินทางท่องเที่ยว สำหรับองค์ประกอบที่นักท่องเที่ยวเห็นว่าจำเป็นปานกลางมี 1 รายการ คือบ้านพักเรือนแถว

ดังนั้นสามารถสรุปถึงองค์ประกอบภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวก ที่มีความเป็นไปได้ในการออกแบบวางผังบริเวณพื้นที่ศึกษา และสอดคล้องกับกิจกรรมและองค์ประกอบที่มีอยู่เดิม โดยเรียงตามลำดับความจำเป็นตามความเห็นของนักท่งเที่ยว คือ ห้องสุขาและป้ายบอกทางเข้าถึงพื้นที่ ลานจอดรถ บ้านพักเดี่ยว ระบบน้ำใช้ ไฟฟ้า ศาลานั่งพัก พื้นที่ปิกนิกหรือพักผ่อนหย่อนใจ พื้นที่กางเต็นท์ ถังขยะตามจุด อาคารสาธิตการเกษตร ป้ายต่าง ๆ และแผนผังแสดงพื้นที่กิจกรรม

ตารางที่ 5 ความต้องการของนักท่องเที่ยวด้านกิจกรรมและองค์ประกอบสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

(n=66)

องค์ประกอบและ สิ่งอำนวยความสะดวก	ระดับความสำคัญหรือจำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร							
	จำเป็นมากที่สุด	จำเป็นมาก	จำเป็นปานกลาง	จำเป็นน้อย	จำเป็นน้อยที่สุด/ไม่จำเป็น	ไม่ตอบ	ค่าเฉลี่ย	อันดับ
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)			
ห้องสุชา	38(57.58)	18(27.27)	9(13.64)	0(0)	1(1.52)	0(0)	4.39	1
ป้ายบอกทางเข้า	34(51.52)	20(30.30)	11(16.67)	0(0)	1(1.52)	0(0)	4.30	2
การดูแลความปลอดภัย	27(40.91)	28(42.42)	10(15.15)	1(1.52)	0(0)	0(0)	4.23	3
ถังขยะ	29(43.94)	21(31.82)	15(22.73)	1(1.52)	0(0)	0(0)	4.18	4
ป้ายให้ความรู้/ข้อมูล	26(39.39)	29(43.94)	9(13.64)	1(1.52)	1(1.52)	0(0)	4.18	4
แผนผังพื้นที่	28(42.42)	27(40.91)	9(13.64)	0(0)	1(1.52)	1(1.52)	4.18	4
ป้ายชื่ออาคารสถานที่	23(34.85)	30(45.45)	12(18.18)	1(1.52)	0(0)	0(0)	4.14	5
ป้ายเตือน/ห้าม	24(36.36)	28(42.42)	12(18.18)	2(3.03)	0(0)	0(0)	4.12	6
อาคารสวัสดิการเกษตร	22(33.33)	34(51.52)	8(12.12)	1(1.52)	0(0)	1(1.52)	4.12	6
มัคคุเทศก์ชุมชน	20(30.30)	31(46.97)	14(21.21)	1(1.52)	0(0)	0(0)	4.06	7
โรงฝึกอาชีพ	18(27.27)	33(50.00)	15(22.73)	0(0)	0(0)	0(0)	4.05	8
คู่มือเดินทางท่องเที่ยว	18(27.27)	34(51.52)	13(19.70)	0(0)	1(1.52)	0(0)	4.03	9
โรงเรือนเพาะชำกล้าไม้	16(24.24)	33(50.00)	16(24.24)	1(1.52)	0(0)	0(0)	3.97	10

ตารางที่ 5 (ต่อ)

(n=66)

องค์ประกอบและ สิ่งอำนวยความสะดวก	ระดับความสำคัญหรือจำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร							
	จำเป็นมากที่สุด	จำเป็นมาก	จำเป็นปานกลาง	จำเป็นน้อย	จำเป็นน้อยที่สุด/ไม่จำเป็น	ไม่ตอบ	ค่าเฉลี่ย	อันดับ
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)			
ห้องปฐมพยาบาล	19(28.79)	26(39.39)	19(28.79)	2(3.03)	0(0)	0(0)	3.94	11
ศาลานั่งพัก	18(27.27)	29(43.94)	16(24.24)	3(4.55)	0(0)	0(0)	3.94	11
ระบบน้ำใช้ ไฟฟ้า	22(33.33)	23(34.85)	16(24.24)	4(6.06)	0(0)	1(1.52)	3.91	12
ร้านขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร	8(12.12)	42(63.64)	14(21.21)	1(1.52)	1(1.52)	0(0)	3.83	13
ร้านขายอาหาร	12(18.18)	34(51.52)	17(25.76)	2(3.03)	1(1.52)	0(0)	3.82	14
ทางจักรยาน	18(27.27)	23(34.85)	21(31.82)	3(4.55)	1(1.52)	0(0)	3.82	14
ลานจอดรถ	13(19.70)	32(48.48)	17(25.76)	3(4.55)	1(1.52)	0(0)	3.80	15
สวนสมุนไพร	13(19.70)	32(48.48)	17(25.76)	3(4.55)	0(0)	1(1.52)	3.79	16
พื้นที่กางเต็นท์หรือตั้งแคมป์	14(21.21)	28(42.42)	20(30.30)	2(3.03)	2(3.03)	0(0)	3.76	17
อาคารอำนวยความสะดวก	17(25.76)	26(39.39)	18(27.27)	1(1.52)	1(1.52)	3(4.55)	3.73	18
ร้านขายของที่ระลึก	11(16.67)	33(50.00)	16(24.24)	5(7.58)	1(1.52)	0(0)	3.73	18
ห้องจัดประชุม	12(18.18)	27(40.91)	22(33.33)	3(4.55)	1(1.52)	1(1.52)	3.65	19

ตารางที่ 5 (ต่อ)

(n=66)

องค์ประกอบและ สิ่งอำนวยความสะดวก	ระดับความสำคัญหรือจำเป็นสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร							
	จำเป็นมากที่สุด	จำเป็นมาก	จำเป็นปานกลาง	จำเป็นน้อย	จำเป็นน้อยที่สุด/ไม่จำเป็น	ไม่ตอบ	ค่าเฉลี่ย	อันดับ
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)			
พื้นที่ปิกนิก	15(22.73)	24(36.36)	21(31.82)	2(3.03)	2(3.03)	2(3.03)	3.64	20
รถนำเที่ยว	12(18.18)	26(39.39)	20(30.30)	5(7.58)	1(1.52)	2(3.03)	3.56	22
บ้านพักเดี่ยว	12(18.18)	24(36.36)	22(33.33)	8(12.12)	0(0)	0(0)	3.61	21
เวทีกกลางแจ้ง	10(15.15)	22(33.33)	28(42.42)	6(9.09)	0(0)	0(0)	3.55	23
บ้านพักเรือนแถว	8(12.12)	23(34.85)	21(31.82)	12(18.18)	0(0)	2(3.03)	3.32	24

หมายเหตุ: ค่าคะแนนเฉลี่ยระดับความต้องการกำหนดดังนี้

- 4.30 – 5.00 หมายถึง จำเป็นมากที่สุด
- 3.50 – 4.20 หมายถึง จำเป็นมาก
- 2.70 – 3.40 หมายถึง จำเป็นปานกลาง
- 1.90 – 2.60 หมายถึง จำเป็นน้อย
- 1.00 - 1.80 หมายถึง จำเป็นน้อยที่สุด

2. กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องการให้มีในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

กิจกรรมที่นักท่องเที่ยวต้องการให้มีตามลำดับ คือ การเที่ยวชมแปลงสาธิตหรือการสาธิตทางการเกษตร เช่น ขั้นตอนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ หรือแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของชุมชน เป็นต้น เที่ยวชมทัศนียภาพพื้นที่ บรรยายเกี่ยวกับอาชีพ เช่น การปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น การพักค้างร่วมกับเกษตรกรเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต การฝึกปฏิบัติจริงเพื่อเพิ่มพูนทักษะทางการเกษตร การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับอาชีพและการฝึกอบรมความรู้ทางการเกษตร (ตารางที่ 6) ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้มีความสอดคล้องกับพื้นที่ศึกษา และเป็นกิจกรรมที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบ ทั้งนี้นักท่องเที่ยวยังเสนอแนะกิจกรรมอื่น ๆ จากประสบการณ์การท่องเที่ยว คือ กิจกรรมการศึกษาเรียนรู้และฝึกปฏิบัติสำหรับเด็ก จุดแสดงสินค้าทางการเกษตรอาจมีอาหารหรือผลิตภัณฑ์ให้ชิมหรือทดลองใช้ กิจกรรมทำบุญตักบาตร การฝึกทำอาหาร และการจัดกิจกรรมแบบเป็นชุด เช่น เที่ยวป่าเขา น้ำตก ล่องแพ และพักค้าง เป็นต้น

3. บรรยากาศที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ชอบสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีความเป็นธรรมชาติสูง หรือมีลักษณะของชุมชนชนบทที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็น และลักษณะของชนบทที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน มีจำนวนน้อยมีขอบลักษณะของเมืองที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน (ตารางที่ 6)

ข้อเสนอแนะของด้านสิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวก คือ

1. ควรมีสิ่งปลูกสร้างเท่าที่จำเป็นเท่านั้น เน้นความสะดวก ปลอดภัยจากสัตว์มีพิษ และควรจัดให้มีห้องสุขาที่เพียงพอ
2. บ้านพัก ร้านอาหาร และร้านค้ายังมีจำนวนน้อย ควรทำความสะอาดบ้านพักอยู่เสมอ ควรมีการดูแลด้านความปลอดภัย มีโฮมสเตย์ที่เพียงพอต่อจำนวนนักท่องเที่ยว มีศูนย์บริการนักท่องเที่ยวข้อมูลทางการเกษตรของหมู่บ้าน และควรมีห้องประชุมที่สามารถรองรับผู้เข้าได้อย่างเหมาะสม

3. ปัญหาที่นักท่องเที่ยวพบบ่อยครั้งจากประสบการณ์ท่องเที่ยวที่ผ่านมา คือ ขาดป้ายบอกทางเข้าถึงพื้นที่เป็นระยะ เพราะทำให้เกิดความล่าช้าและเบื่อหน่ายในการเดินทาง และห้องสุขาไม่สะอาด อื่น ๆ คือ ห้องพักไม่สะอาด ที่จอดรถไม่สะดวก ที่พักมีจำนวนน้อย และสถานที่ท่องเที่ยวขาดความหลากหลายของกิจกรรม

ตารางที่ 6 ความต้องการด้านกิจกรรมในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรและบรรยากาศการท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวชื่นชอบ

(n=66)

ความต้องการนักท่องเที่ยว	จำนวน	ค่าร้อยละ
กิจกรรมการท่องเที่ยว^{1/}		
ชมแปลงสาธิต หรือการสาธิตทางการเกษตร เช่น ขั้นตอนการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ หรือแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ของชุมชน เป็นต้น	44	66.67
เที่ยวชมทัศนียภาพพื้นที่	42	63.64
บรรยายเกี่ยวกับอาชีพ เช่น การปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ เป็นต้น	41	62.12
การฝึกค้ำร่วมกับเกษตรกรเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิต	40	60.61
การฝึกปฏิบัติจริงเพื่อเพิ่มพูนทักษะทางการเกษตร	36	54.55
การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับอาชีพและการฝึกอบรมความรู้ทางการเกษตร	31	46.97
บรรยากาศการท่องเที่ยว^{1/}		
มีความเป็นธรรมชาติสูง	49	74.24
มีลักษณะของชุมชนชนบทที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็น	38	57.58
มีลักษณะของชนบทที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน	21	31.82
มีลักษณะของเมืองที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบถ้วน	5	7.58
อื่น ๆ ^{2/}	3	4.55

หมายเหตุ: ^{1/} ระบุได้มากกว่า 1 คำตอบ

^{2/} อื่น ๆ ไม่ระบุ

สรุปความต้องการลูกค้าหรือกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่

สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการด้านองค์ประกอบภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกที่นักท่องเที่ยวต้องการให้มีในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร ยังไม่สามารถนำมาใช้ตัดสินใจกำหนดเป็นโปรแกรมการออกแบบได้ทั้งหมด เนื่องจากข้อจำกัดการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังที่ ณรงค์ ศรีสวัสดิ์ (2542) และบุญธรรม จิตอนันต์ (2540) ได้กล่าวไว้ คือ เป็นการวิจัยเกี่ยวกับคนหรือพฤติกรรมที่มีความเฉพาะของบุคคล ทำให้เกิดความซับซ้อนในการประเมินผล ไม่สามารถควบคุมตัวแปรต่าง ๆ ได้ เช่น นักท่องเที่ยวที่มีรายได้สูงอาจไม่มีผลต่อการเลือกท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น แต่พบว่ากลุ่มตัวอย่างเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ คือ ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่ที่มีภาระหน้าที่เกี่ยวข้องกับชุมชนและการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ซึ่งให้ข้อมูลและแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่องานวิจัย ในการวิเคราะห์ความเป็นไปได้สามารถสรุปถึงความต้องการของกลุ่มลูกค้าทั้งชุมชนและนักท่องเที่ยวได้ดังนี้

กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เข้ากับพื้นฐานด้านวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ หรือการประกอบอาชีพของชุมชน และสามารถจัดตารางเวลาให้สอดคล้องกับเวลาว่างจากการประกอบอาชีพ ได้แก่ การฝึกปฏิบัติจริงร่วมกับเกษตรกร กิจกรรมการบรรยายและการสาธิตทางการเกษตร กิจกรรมการพักผ่อน และการปั่นจักรยานชมพื้นที่ เป็นต้น

ด้านองค์ประกอบภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสาระณะสำหรับรองรับการท่องเที่ยว คือ การตกแต่งภูมิทัศน์ประตูทางเข้าหมู่บ้าน บริเวณสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ บริเวณอาคารต่าง ๆ จัดให้มีแปลงสาธิตทางการเกษตร ป้ายต่าง ๆ เช่น ป้ายบอกทางเข้าสู่พื้นที่และป้ายสื่อความหมายในพื้นที่ เป็นต้น ควรมีห้องสุขา ถึงขยะตามจุดต่าง ๆ มีบริการรถจักรยานและเส้นทาง มีระบบทางเท้าเชื่อมต่อระหว่างกิจกรรม จุดแสดงและจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร บ้านพักแบบเดี่ยว และศาลานั่งพัก

ยุทธศาสตร์ด้านการพัฒนาตำบลชัยสุนุ่น พ.ศ. 2552-2554

จากแผน 3 ปี พ.ศ. 2552-2554 มีแผนพัฒนาที่เป็นไปได้จริงสำหรับหมู่บ้านเกษตรก้าวหน้า ดังนี้ 1. โครงการก่อสร้างโรงงานรวบรวมนมดิบพร้อมอุปกรณ์ 2. โครงการก่อสร้างโรงเรือนแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผึ้งพร้อมอุปกรณ์ 3. โครงการก่อสร้างโรงงานสกัดน้ำมันไบโอดีเซล

4. โครงการก่อสร้างอาคารแสดงสินค้าทางการเกษตร 5. โครงการก่อสร้างโรงงานฟอกหนังโคและ
แปรรูปโคเนื้อ และ 6. โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์หมู่บ้านโดยปลูกต้นราชพฤกษ์สองข้างทางใน
หมู่บ้าน

จากข้อมูลยุทธศาสตร์ดังกล่าว พบว่า โครงการที่ได้รับการอนุมัติงบประมาณในการ
ก่อสร้างแล้ว คือ โครงการก่อสร้างโรงงานรวบรวมนมดิบพร้อมอุปกรณ์ และโครงการปรับปรุงภูมิ
ทัศน์ชุมชน ส่วนโครงการที่ควรมีการพัฒนาในลำดับแรก ๆ ได้แก่ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน
สาธารณูปโภค สาธารณูปการ โครงการก่อสร้างโรงงานสกัดน้ำมันไบโอดีเซล เนื่องจากเป็นโครงการ
ที่เกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ เช่น น้ำดื่ม น้ำใช้ พลังงานไฟฟ้าและน้ำมันทดแทน และการตกแต่งพื้นที่
ให้น่าอยู่เนื่องจากมีผู้มาท่องเที่ยวและเยี่ยมเยียนอย่างต่อเนื่อง สำหรับโครงการอื่น ๆ พบว่า พื้นที่
ทำกิจกรรมเหล่านั้นสามารถทำได้ในครัวเรือน เช่น การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผึ้ง ส่วนอาคารแสดง
สินค้าทางการเกษตรสามารถใช้พื้นที่บริเวณศูนย์เรียนรู้ และอาคารเอนกประสงค์เดิมได้ เนื่องจาก
นักท่องเที่ยวได้มาเป็นประจำทุกวัน ส่วนโรงงานฟอกหนัง มีอุปสรรค คือ ไม่มีพื้นที่สาธารณะ
เหลือในการรองรับสิ่งก่อสร้าง ดังนั้นจึงควรมีการร่วมมือกันในระดับท้องถิ่น

สรุปข้อมูลยุทธศาสตร์การพัฒนาพื้นที่ โดยองค์ประกอบที่สามารถนำมากำหนดเป็น
โปรแกรมการออกแบบได้จริง คือ โรงงานรวบรวมนมดิบพร้อมอุปกรณ์ และการปรับปรุงภูมิทัศน์
ชุมชน รวมถึงการปลูกต้นราชพฤกษ์สองข้างทาง ส่วนกิจกรรมที่จะนำไปแทรกในพื้นที่กิจกรรมเดิม
คือ จุดสกัดการสกัดน้ำมันไบโอดีเซล และจุดแสดงสินค้าทางการเกษตร

การสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรม สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สำหรับแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้
สังเคราะห์ประเด็นด้านกายภาพของมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การสำรวจแหล่งท่องเที่ยว
เชิงเกษตรและการสำรวจความต้องการของลูกค้า ทำให้นักออกแบบทราบถึงกิจกรรมที่แสดงถึง
องค์ประกอบภูมิทัศน์ที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรจัดให้มีในการออกแบบวางผังบริเวณ รวมถึง
การรวบรวมแนวทางการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมทั่วไปทั้งภายในและต่างประเทศ ประกอบด้วย
ตัวอย่างการกำหนดตำแหน่งและคุณลักษณะของกิจกรรมและองค์ประกอบในการออกแบบ
สวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจของเอ็ดมุนด์ วีสมหมาย (2527) แนวทางการพัฒนาสิ่ง

อำนวยความสะดวก เช่น ระบบสัญญาณ บ้ายและเครื่องหมาย วัสดุในการจัดทำป้าย และแนวทางการพัฒนาพื้นที่พักผ่อนแบบกางเต็นท์ของ ศูนย์วิจัยป่าไม้ (2541); กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2544) และดร.ชนันท์ เอมพันธ์ สุทัศน์ วรณะเลิศ และเรณูภา รัชโน (2547); แนวทางการออกแบบองค์ประกอบทางภูมิสถาปัตยกรรมและแนวความคิดการใช้พืชพรรณของคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (2551) ข้อเสนอแนะด้านกิจกรรม องค์ประกอบภูมิทัศน์ และสัดส่วนการใช้พื้นที่ของสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรของธีรนาฏ กาลปักษ์ (2551) แนวทางการออกแบบและสัดส่วนขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์ต่างๆ ของ Booth (1990); Hill (1995) และ Dines and Brown (2001) รวมถึงเทคนิคด้านการออกแบบเพื่อประหยัดพลังงานของ Melby and Cathcart (2002) เพื่อสรุปเป็นแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับการออกแบบวางผังบริเวณแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวม 6 ด้าน คือ ด้านการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน (land use proportion) ด้านการประหยัดพลังงาน (energy saving) ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ (facilities and service) ด้านความปลอดภัย (security) ด้านสุนทรียภาพทางการเกษตร (aesthetics of agriculture) และด้านการเข้าถึงพื้นที่ (accessibility) โดยมีรายละเอียดดังนี้

ด้านการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน ในการแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์ออกเป็นสัดส่วน การ กำหนดตำแหน่งและลำดับของกิจกรรม การคำนึงถึงระบบการสัญจรรวมถึงคุณภาพด้านสุนทรียภาพมีแตกต่างกันตามวัตถุประสงค์ของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง รวมถึงความแตกต่างในเรื่องของขนาดพื้นที่รูปแบบกิจกรรม และปริมาณความต้องการของขนาดพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับที่เอ็ดมอนด์ ศาสตร์ (2539) ได้กล่าวไว้ สำหรับการแบ่งเขตพื้นที่ในทางปฏิบัติสำหรับแหล่งท่องเที่ยว กรณีพื้นที่ขนาดเล็กสามารถปรับใช้การแบ่งเขตอย่างหยาบ 5 ส่วน แต่กรณีพื้นที่ขนาดใหญ่อาจแบ่งเขตอย่างละเอียดได้รวม 9 ส่วน เนื่องจากแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่อาจมีการวางผังหรือแบ่งเขตพื้นที่ใช้งานตั้งแต่แรกหรือมีการจัดตำแหน่งกิจกรรมต่าง ๆ ไว้ชัดเจนอยู่แล้ว

สำหรับรายละเอียดการแบ่งพื้นที่ใช้ประโยชน์สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควรจัดให้มี ดังนี้ (ดร.ชนันท์ เอมพันธ์, 2549 และธีรนาฏ กาลปักษ์, 2551)

1. ส่วนรองรับการท่องเที่ยว (visitor zone) ที่ประกอบด้วย
 - ส่วนบริการนักท่องเที่ยว (tourist service zone)
 - ส่วนบริการพักค้างแรม (home stay zone)

2. ส่วนที่พักอาศัยและพื้นที่ส่วนกลาง ของเจ้าของกิจการหรือชุมชน (staff zone) ที่ประกอบด้วย
 - ส่วนบ้านพักเจ้าของกิจการ (owner's residence zone)
 - ส่วนซ่อมบำรุง (farm service zone)
 - ส่วนสำนักงานและปฏิบัติงาน (office or farm shop zone)
 - ส่วนแปรรูปผลผลิต (production and processing zone)
3. ส่วนแปลงปลูกพืชหรือส่วนเลี้ยงสัตว์ (crop or animal farm)
4. ส่วนเส้นทางการสัญจร (circulation zone)
5. ส่วนพื้นที่พัฒนาในอนาคต (future development zone)

ส่วนแหล่งท่องเที่ยวที่มีระดับธุรกิจหรือขนาดของพื้นที่ในลำดับรองลงมา อาจเกิดการรวมเขตพื้นที่ใช้งานไว้ในบริเวณเดียวกันแต่ยังสามารถแบ่งเขตพื้นที่ใช้งานได้ ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง ดังนั้นควรนำแนวคิดในการบริหารจัดการ ได้แก่ การคำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับได้ของพื้นที่แต่ละส่วน และการจัดสรรพื้นที่บริเวณอื่นให้กับกิจกรรมต่างๆ อย่างเหมาะสมเพื่อกระจายจำนวนนักท่องเที่ยวไม่ให้นานแน่นในบริเวณเดียว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวที่มีข้อจำกัดด้านขนาดพื้นที่

นอกจากนี้ ขนาดพื้นที่กิจกรรมสามารถใช้ข้อมูลสัดส่วนการใช้สอยพื้นที่ เพื่อเป็นแนวทางประกอบการตัดสินใจในการพัฒนา โดยแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีขนาดที่ดินตั้งแต่ 19.5 - 2,097 ไร่ สามารถแบ่งสัดส่วนการใช้พื้นที่แต่ละประเภทโดยประมาณ ได้แก่ ส่วนบริการนักท่องเที่ยว ร้อยละ 0.7-6 หรือ 0.2-12.6 ไร่ ส่วนบริการพักค้าง ร้อยละ 1-3 หรือ 0.2-3 ไร่ ส่วนบริการและซ่อมบำรุงสำหรับกิจกรรมทางการเกษตร ร้อยละ 0.27-3 หรือ 0.1-8.39 ไร่ ส่วนสำนักงานและปฏิบัติงาน ร้อยละ 0.1-0.5 หรือ 0.1-2.1 ไร่ ส่วนแปลงปลูกพืชหรือส่วนเลี้ยงสัตว์ ร้อยละ 19-63 หรือ 3.8-838.8 ไร่ ส่วนผลิตหรือแปรรูป ร้อยละ 0.3-5 หรือ 0.2-8.4 ไร่ ส่วนบ้านพัก ร้อยละ 0.1-6 หรือ 0.6-4 ไร่ ส่วนเส้นทางการสัญจร ร้อยละ 2-10 หรือ 0.8-41.9 ไร่ และส่วนพื้นที่พัฒนาในอนาคต ร้อยละ 23.5-62 หรือ 9.9-1,140.8 ไร่ แต่อย่างไรก็ตามสัดส่วนการใช้สอยพื้นที่นี้เหมาะที่จะปรับใช้กับแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นผู้ประกอบการเดี่ยว สำหรับแหล่งท่องเที่ยวชุมชนยังไม่สามารถปรับใช้ได้ทั้งหมด

สำหรับแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับพื้นที่ใช้ประโยชน์แต่ละส่วน มีดังนี้

ควรกำหนดรูปแบบและตำแหน่งของกิจกรรมที่เหมาะสมกับลักษณะของพื้นที่และวิธีการบริหารจัดการของแหล่งท่องเที่ยวแต่ละแห่ง และคำนึงถึงผังการใช้งานบริเวณที่ดินเดิมด้วย

ส่วนบริการนักท่องเที่ยวที่เหมาะสมที่จะกำหนดตำแหน่งใกล้กับทางเท้า ควรจัดให้มีจุดชมวิวเพื่อชื่นชมทัศนียภาพของพื้นที่ สามารถเข้าถึงได้โดยยานพาหนะต่างๆ เพื่อรองรับผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ และนักท่องเที่ยวแบบไปกลับที่มีเวลาเที่ยวชมน้อย

ส่วนบริการพักผ่อน หรือลานกางเต็นท์ ต้องการบริเวณที่มีทัศนียภาพสวยงาม สามารถเห็นมุมมองในพื้นที่ และกระจายอยู่ตามจุดต่างๆ ไม่จำกัดอยู่ในส่วนใดส่วนหนึ่ง

ส่วนบริการและซ่อมบำรุง ควรอยู่ใกล้กับสำนักงาน แปลงปลูกและส่วนเลี้ยงสัตว์

ส่วนสำนักงานหรือพื้นที่ปฏิบัติงาน สำหรับพื้นที่ขนาดใหญ่อาจเป็นอาคารเดี่ยวซึ่งรวมกิจกรรมหลายอย่างเข้าด้วยกัน เช่น สำนักงาน โรงโม่ ที่เก็บโม่ พื้นที่ทำน้ำองุ่น เป็นต้น และอยู่ใกล้กับส่วนบริการหรือซ่อมบำรุง สำหรับพื้นที่ขนาดเล็กสำนักงานมักรวมอยู่กับบริเวณที่พัก พื้นที่ส่วนนี้มักไม่ต้องการให้มีการเข้าถึงของนักท่องเที่ยว

สำหรับแปลงเกษตรที่มีการปลูกพืช สามารถจัดให้อยู่ได้ทั้งที่ราบและเชิงเขา ควรมีแหล่งน้ำอยู่ใกล้ และมีทางให้รถยนต์เข้าถึงได้อย่างทั่วถึง ส่วนพื้นที่เลี้ยงสัตว์ต้องการที่ราบในการก่อสร้างโรงเรือน มีที่โล่ง และแห้ง เพื่อให้ง่ายต่อการเข้าทำงาน และการเข้าออกของสัตว์ เช่น บริเวณกรงกวาง จะมีส่วนโรงเรือน และลานกลางแจ้ง ส่วนบริเวณเลี้ยงผึ้งต้องการที่ร่มรำไร อยู่ใกล้กับแหล่งหาอาหาร (พื้นที่เกษตรกรรม) และไม่จำเป็นต้องใช้พื้นที่กว้างโดยในส่วนนี้ต้องคำนึงถึงการระบายน้ำออกจากพื้นที่ด้วย

ส่วนผลิตหรือแปรรูปผลผลิต ควรมีการตกแต่งบริเวณให้สะอาดและเป็นระเบียบ สามารถจัดสวนหย่อมที่ดูแลรักษาง่าย เนื่องจากมีนักท่องเที่ยวเข้าชมในส่วนนี้

ส่วนบ้านพัก ควรมีการออกแบบที่เรียบง่าย ใช้วัสดุที่เป็นธรรมชาติ มีเอกลักษณ์

ส่วนเส้นทางการสัญจรในการสำรวจภาคสนามพบการสัญจร 2 รูปแบบ ได้แก่ ส่วนเกษตรที่มีรูปพื้นที่แคบและยาว ควรจัดให้มีเส้นทางสัญจรหลักและทางเข้าออกทางเดียว และพาดผ่านทุกส่วนของพื้นที่ สำหรับสวนที่มีพื้นที่ขนาดใหญ่ ควรใช้ระบบการสัญจรแบบวงรอบ ที่สามารถเข้าสู่ส่วนที่ต้องการและไม่ต้องการได้สะดวก สามารถมีทางเข้าหลายทาง แต่ควรจำกัดการเข้าถึง เช่น มีรั้วกันเพื่อจำกัดการเข้าถึงของนักท่องเที่ยวและบุคคลภายนอก เป็นต้น ลักษณะเส้นทางสัญจรที่พบได้แก่

ทางสัญจรหลัก (primary path) มีขนาดใหญ่ รถสามารถเข้า-ออกได้สะดวก ไม่จำเป็นต้องลาดยางหรือคอนกรีตตลอดเส้นทางอาจปรับแต่งผิวถนนเฉพาะบริเวณที่มีการเข้าถึงสูงเท่านั้น

ทางสัญจรรอง (secondary paths) มีขนาดตามความเหมาะสมหรืออาจเท่ากับทางสัญจรหลักแต่จะลดลำดับความสำคัญโดยการปรับผิวเป็นลูกรังหรือเป็นดินเดิมให้สามารถรองรับการเข้าออกของเครื่องยนตร์ทางการเกษตรได้

ทางสัญจรย่อย (tertiary paths) ส่วนใหญ่เป็นทางเท้าเชื่อมโยงพื้นที่ต่างๆ ในสวนบริการ อาจใช้วัสดุเป็นแผ่นคอนกรีตหรือลาดยาง หรือถนนดิน อาจมีการตกแต่งด้วยวัสดุธรรมชาติ เช่น หิน และไม้หมอนรถไฟ เป็นต้น

สำหรับพื้นที่พัฒนาในอนาคตไม่ควรปล่อยให้รกร้างโดยเฉพาะบริเวณที่สามารถมองเห็นได้ง่ายควรดูแลกำจัดวัชพืชอยู่เสมอเพื่อป้องกันสัตว์มีพิษต่างๆ

ด้านการประหยัดพลังงาน สำหรับการออกแบบทางภูมิสถาปัตยกรรม พิจารณาถึงการควบคุมสภาพแวดล้อมด้านภูมิอากาศภายในแหล่งท่องเที่ยว (microclimate) โดยจัดให้มีพื้นที่สีเขียวที่เป็นพื้นที่พักผ่อนประกอบกับมีร่มเงาเพื่อช่วยลดความร้อนตามธรรมชาติที่จะเกิดกับพื้นที่กิจกรรมหรืออาคารที่ใช้ประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้น รวมถึงการลดการใช้พลังงานเชื้อเพลิงในการสัญจรโดยกำหนดเส้นทางจักรยาน

ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการ มีความสำคัญเนื่องจากเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นต่อการทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ทั้งด้านปริมาณและคุณภาพ เป็นส่วนหนึ่ง

บ่งบอกได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสามารถในการรองรับการท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่องหรือไม่ ดังนั้นในแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมจึงคำนึงถึงอำนาจความสะดวกที่ส่งเสริมการรักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยวด้วย แบ่งออกเป็น

สิ่งอำนวยความสะดวกที่จัดให้มีเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันผลกระทบจากการท่องเที่ยวและกิจกรรมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อทรัพยากรทางการเกษตร เช่น ถังขยะ รั้วหรือราวกัน คันกันถนนหรือเส้นทางสัญจร และห้องสุขา เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อเป็นเครื่องมือสื่อความหมาย ให้ความรู้หรือสร้างความเข้าใจ และสร้างความเพลิดเพลินในการเรียนรู้วิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม เช่น ป้ายให้ความรู้ต่าง ๆ เป็นต้น

สิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับประกอบกิจกรรมในการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในรูปแบบเรียบง่ายและกลมกลืนกับวัฒนธรรมท้องถิ่นซึ่งรวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อความปลอดภัยด้วย เช่น ศาลาหรือเก้าอี้ ทำจากไม้ไผ่หรือตอไม้ เป็นต้น

ในส่วนของบริการมักจัดให้มีร่วมกับสิ่งอำนวยความสะดวก และถือเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบด้านการท่องเที่ยว ตามที่ดร.ชรี เอมพันธุ์ (2549) ได้กล่าวไว้ ดังนั้นข้อเสนอแนะด้านการบริการที่ควรคำนึงถึงสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้แก่ การจัดให้มีวิทยากรบรรยายความรู้ให้กับนักท่องเที่ยว มีเอกสารเผยแพร่ ยินดีให้บริการเมื่อมีการแจ้งวันและเวลาล่วงหน้า มีการกำหนดหรือจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยว มีการกำหนดราคาเข้าชมหรือค่าบริการต่างๆ และมีใบเสร็จรับเงิน เปิดบริการทุกวัน อาจจัดอาหารพื้นบ้านหรือเครื่องดื่มไว้บริการ เป็นต้น ทั้งนี้ความเป็นไปได้ในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการดังกล่าวยังขึ้นอยู่กับงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบล หรือความร่วมมือจากหน่วยงานท้องถิ่นด้วย เช่น การปรับปรุงผิวทางสัญจร หรือการติดตั้งป้ายต่าง ๆ เป็นต้น

ด้านความปลอดภัย สำหรับการสร้างความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว โดยหลักการทั่วไป เป็นการรักษาความปลอดภัยแบบใช้คนหรือเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยหรือ การรักษาความปลอดภัยโดยใช้สัญลักษณ์หรือเครื่องหมายเพื่อห้ามหรือเตือนให้ทราบ เช่น การติดตั้งป้ายบังคับและเตือน (regulatory & warning sign) หรือสัญลักษณ์บนเส้นทางจราจรในบริเวณที่อาจ

เกิดอุบัติเหตุต่างๆ เพื่อแจ้งให้นักท่องเที่ยวทราบและเกิดความระมัดระวังในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เป็นต้น

ด้านสุนทรียภาพทางการเกษตร ในเรื่องของแนวคิดด้านการตกแต่งบริเวณ ควรเลือกใช้วัสดุพื้นถิ่นที่เข้ากับสภาพแวดล้อม และสามารถส่งเสริมเอกลักษณ์ที่เฉพาะตัวของแต่ละพื้นที่ อีกทั้งยังสามารถปรับแต่งภูมิทัศน์ของพื้นที่อย่างต่อเนื่องให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ หรือใช้วัสดุที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มของผลผลิตทางการเกษตร เช่น การดัดแปลงผลผลิตทางการเกษตรมาใช้ตกแต่งบริเวณเพื่อรองรับการท่องเที่ยว เช่น การนำพืชผักสวนครัวหรือพืชไร่มาปลูกเป็นแนวรั้ว เป็นต้น

ด้านการเข้าถึงพื้นที่ สิ่งอำนวยความสะดวกที่ควรจัดให้มีเพื่อนำทางเข้าสู่พื้นที่ ประกอบด้วย ป้ายบอกทาง (directional sign) ป้ายบอกทางไปยังพื้นที่กิจกรรม ป้ายชื่ออาคารสถานที่ (Enterprise sign board) เป็นต้น

จากแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรทั้ง 6 ด้าน สามารถสรุปถึงองค์ประกอบและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับตำแหน่งที่ตั้ง และคุณลักษณะขององค์ประกอบต่าง ๆ ได้ดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

องค์ประกอบ	แนวทางปฏิบัติ (ตำแหน่งและคุณลักษณะขององค์ประกอบ)
ด้านการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน	<p>1) ด้านการแบ่งเขตพื้นที่ที่คำนึงถึงความสามารถในการรองรับได้ และควรจัดให้มีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อให้เป็นไปตามมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ กิจกรรมสำหรับชุมชนมีส่วนร่วม กิจกรรมทางด้านการเกษตร วัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม และกิจกรรมที่จัดให้มีการนำวัสดุเหลือใช้จากกิจกรรมทางการเกษตรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น พื้นที่สาธิตการทำปุ๋ยต่าง ๆ มีการจัดพื้นที่บางส่วนเพื่อการอนุรักษ์ เช่น ลดการใช้สารเคมีในแปลงเกษตรกรรม หรือแปลงพืชสมุนไพร เป็นต้น การกำหนดพื้นที่สำหรับการกำจัดของเสีย และอาจมีแปลงสาธิตที่แยกจากพื้นที่เกษตรจริง เป็นต้น</p> <p>2) สามารถแบ่งเขตการใช้สอยพื้นที่อย่างหยาบ เป็น 5 ส่วนและเขตการใช้สอยพื้นที่อย่างละเอียด เป็น 9 ส่วน</p>
ส่วนบริการนักท่องเที่ยวและส่วนบริการพักผ่อน (เสนอแนวทางปฏิบัติเฉพาะส่วนที่มีการรองรับการท่องเที่ยว)	<p>1) สามารถจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็น ได้แก่ ป้ายชื่อสถานที่ ลานจอดรถ จุดต้อนรับนักท่องเที่ยว ห้องสุขา^{1/} จุดนั่งพักผ่อน ม้านั่ง ถึงชยะ ไฟส่องสว่าง ทางเดิน การตกแต่งภูมิทัศน์ ป้ายบอกทาง^{3/}ในพื้นที่ ร้านค้าหรือซุ้มขายของ ป้ายให้ความรู้หรือข้อมูลในพื้นที่กิจกรรม^{1/} ศาลา รถลากพร้อมมัคคุเทศก์ และยามรักษาการณ์</p> <p>2) ทั้งส่วนบริการนักท่องเที่ยว และส่วนบริการพักผ่อน^{2/} ควรจัดให้มีร่มเงา และมีที่นั่งแบบกลุ่มเล็ก เพื่อรองรับกิจกรรมการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้</p>
ด้านการประหยัดพลังงาน	<p>1) ควรปลูกไม้ยืนต้นให้ร่มเงาบริเวณพื้นที่กิจกรรม และไม่บังทิศทางลม หรืออาจจัดสวนแนวตั้ง หรือสวนดาดฟ้า ป้องกันการถ่ายเทความร้อนภายใน-นอกอาคาร</p> <p>2) อาจจัดให้มีทางจักรยานเพื่อลดการใช้พลังงานเชื้อเพลิง กรณีที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และตรงกับความต้องการของกลุ่มลูกค้าหรือผู้ใช้ประโยชน์</p>

ตารางที่ 7 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางปฏิบัติ (ตำแหน่งและคุณลักษณะขององค์ประกอบ)
ด้านความปลอดภัย	1) ควรติดตั้งป้ายบังคับและเตือน (regulatory & warning sign) หรือสัญลักษณ์จราจรในบริเวณที่อาจเกิดอุบัติเหตุต่างๆ 2) อาจใช้องค์ประกอบทางภูมิทัศน์และ/หรือต้นไม้เป็นสัญลักษณ์ให้สะดุดตา 3) กรณีเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เอกชนเป็นผู้ประกอบการอาจมีeamรักษาการณ์ประจำบริเวณทางเข้าออก
ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ	
ถึงชยะ	ควรจัดให้มีถึงชยะตามจุดต่าง ๆ และมีพื้นที่รวบรวมชยะเตรียมกำจัดเตาเผาชยะ หรือหลุมชยะย่อยสลายได้
รั้ว หรือราวกัน	ควรเลือกใช้วัสดุที่เป็นธรรมชาติหรือเลียนแบบธรรมชาติ เช่น ลวด เสาไม้ ไม้แปรรูป ไม้กั้น หรือเสาเหล็ก เป็นต้น
คั่นกันถนนหรือเส้นทางสัญจร	ควรเลือกใช้วัสดุที่เป็นธรรมชาติหรือเลียนแบบธรรมชาติ เช่น ท่อนซุง ร่วมกับหิน คั่นก่อด้วยหินหรือดิน คั่นก่อด้วยอิฐ คั่นกันด้วยไม้แปรรูปหรือคอนกรีต
ห้องสุขา ^{1/}	ตกแต่งให้กลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ตำแหน่งใกล้กับจุดต้อนรับหรือจุดแวะชมชของนักท่องเที่ยว
ทางเดินเท้าหรือเส้นทางนำชมพื้นที่	ควรมีรูปแบบกลมกลืนกับธรรมชาติ เช่น ปล่อยเป็นพื้นธรรมชาติ ปูอิฐ บล็อก พื้นแอสฟัลต์ หรือคอนกรีตตามลักษณะการใช้งานกว้าง 1.2-2.4 เมตร หรือตามความเหมาะสมของพื้นที่
ป้ายชื่อสถานที่ ^{3/}	อาจติดตั้งป้ายร่วมกับสัญลักษณ์ทางเข้าอื่น ๆ เช่น ชุ้มประตู หอสูง หรือประติมากรรมต่าง ๆ เป็นต้น

ตารางที่ 7 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางปฏิบัติ (ตำแหน่งและคุณลักษณะขององค์ประกอบ)
- วัสดุแผ่นป้าย	ใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ไม้จริง ไม้อัดกันขึ้น เป็นต้น และสามารถใช้แผ่นโลหะหรือวัสดุสังเคราะห์ได้
- สีของป้ายหรือเสา	ใช้สีพื้นที่กลมกลืนกับธรรมชาติ เช่น ขาว เหลือง น้ำตาล หรือเขียว เป็นต้น อาจใช้สีสะท้อนแสงเพื่อเตือนและให้ความปลอดภัย หรือชุบเคลือบอะโนไดซ์ และแกะสลักโลหะหรืออัดพิมพ์ภาพบนป้าย
- ฐานหรือส่วนรองรับป้าย	วัสดุธรรมชาติ เช่น เสาไม้ผิวเรียบ หรือเสาที่เป็นวัสดุสังเคราะห์ละลายธรรมชาติอย่างปราณีต และเสาโลหะ หรือวัสดุสังเคราะห์ เป็นต้น
จุดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตร	ควรอยู่ใกล้กับจุดรองรับนักท่องเที่ยว กรณีนักท่องเที่ยวมีเวลาเที่ยวชมระยะสั้น
ลานจอดรถ ^{4/}	<ol style="list-style-type: none"> 1) อยู่ในส่วนบริการนักท่องเที่ยว ควรเชื่อมต่อกับทางเดินไปยังจุดรองรับนักท่องเที่ยว หรือไกลไม่เกิน 30 ม. 2) จัดไว้ในตำแหน่งที่ปลอดภัยจากการรถยกกลับรถ ไม่ถอยเข้า-ออกในถนนสาธารณะ 3) ควรจัดให้มีป้ายบอกทิศทางบริเวณลานจอดรถ 4) จัดให้มีทางเดินแยกออกจากลานจอดรถและทางรถยนต์อย่างชัดเจน 5) ควรปลูกต้นไม้ใหญ่ให้ร่มเงาลดแรงสะท้อนจากลานจอดรถ
จุดต้อนรับนักท่องเที่ยว	<ol style="list-style-type: none"> 1) ควรมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสาธารณะบริเวณนี้ เช่น ตู้โทรศัพท์ จุดบริการเครื่องดื่ม เป็นต้น 2) จัดให้มีแผนผังของแหล่งท่องเที่ยวก่อนที่เดินไปยังจุดอื่น ๆ 3) อาจจัดให้มีแปลงสาธิตซึ่งรวมเอากิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของแหล่งท่องเที่ยวไว้ในจุดเดียว เพื่อรองรับกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีระยะเวลาเที่ยวชมสั้น ๆ 4) สามารถจัดให้มีมากกว่า 1 จุด ตามพื้นที่กิจกรรมที่มีในแหล่งท่องเที่ยว

ตารางที่ 7 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางปฏิบัติ (ตำแหน่งและคุณลักษณะขององค์ประกอบ)
ห้องสุขา ^{1/}	1) ควรจัดให้มีตามพื้นที่กิจกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสม เช่น บริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว มีตำแหน่งแยกจากอาคารและใกล้กับพื้นที่พักผ่อนในบริเวณจุดต้อนรับนี้
จุดนั่งพักผ่อน	1) กรณีมีจุดเดียวควรอยู่ใกล้กับจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว หรืออยู่ไกลออกไปไม่เกิน 90 ม. 2) หากมีหลายจุด หรือจุดพักผ่อนอยู่ไกลออกไปอาจจัดให้มีศาลาที่สามารถบังแดดฝนได้ มีที่นั่ง และไฟส่องสว่าง 3) มีทางเดินเข้าถึง แต่มีความสงบปานกลาง เช่น จุดต้อนรับนักท่องเที่ยว จุดพักผ่อน และลานจอดรถ เป็นต้น 4) อยู่ในตำแหน่งที่มีมุมมองสวยงาม เช่น มีที่นั่งเล่นอยู่ใกล้กับแปลงสาธิตทางการเกษตรที่จัดเตรียมไว้
ม้านั่ง	1) จัดให้มีในจุดที่อาจใช้เวลาาน เช่น แปลงสาธิตทางการเกษตร และจุดชมวิว เป็นต้น 2) อาจอยู่บริเวณสองข้างทางเดิน ได้ร่มไม้ ริมแม่น้ำ หรือบริเวณแปลงสาธิตทางการเกษตร
ถังขยะ	จัดเตรียมไว้บริเวณที่มีการรองรับนักท่องเที่ยวตามความเหมาะสม หรืออย่างน้อย 1 จุด ต่อร์คมี 100-200 ม.
ไฟส่องสว่าง	จัดเตรียมไว้บริเวณที่มีการรองรับนักท่องเที่ยวตามความเหมาะสมโดยพิจารณาด้านความปลอดภัยเป็นหลัก
ทางเดิน	1) ควรปล่อยเป็นพื้นธรรมชาติ ปูอิฐบล็อก พื้นแอสฟัลต์ หรือคอนกรีตตามลักษณะการใช้งานและมีรูปแบบกลมกลืนกับธรรมชาติ กว้าง 1.2-2.4 ม. หรือตามความเหมาะสมของพื้นที่ 2) คำนึงถึงความหลากหลายของผู้ใช้ประโยชน์ทั้งเด็ก คนชรา หรือคนพิการ ที่สามารถใช้งานร่วมกันได้

ตารางที่ 7 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางปฏิบัติ (ตำแหน่งและคุณลักษณะขององค์ประกอบ)
ทางเดิน	<p>3) คำนึงถึงความปลอดภัยโดยเลือกใช้วัสดุที่แข็งแรง ไม่ลื่นหรือก่อให้เกิดอุบัติเหตุ เลือกลายพื้น และสีที่เรียบง่าย มีความสวยงาม และสามารถมองเห็นได้ชัดเจน</p> <p>4) ทางเท้าควรมีระดับเดียวกันตลอดเส้นทาง และควรมีลักษณะเป็นวงรอบปิดเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการสัญจร</p> <p>5) บริเวณทางเดินอาจจัดให้มีป้ายบริเวณทางแยก อาจมีการปลูกต้นไม้เพื่อกำหนดแนวทางเดิน</p>
การตกแต่งภูมิทัศน์	<p>1) ควรจัดให้มีบริเวณทางเข้าหลักตามความเหมาะสม</p> <p>2) ควรจัดให้มีบริเวณสองฝั่งถนนควรเลือกใช้ไม้ยืนต้น</p> <p>3) การจัดสวนหย่อมบริเวณอาคารหลัก เช่น อาคารรองรับนักท่องเที่ยว อาคารสำนักงานและปฏิบัติงาน หรืออาคารฝึกอบรม เป็นต้น</p> <p>4) เน้นการใช้พรรณไม้พื้นถิ่น หรือพืชพรรณทางการเกษตรมาดัดแปลงในการตกแต่งบริเวณ</p>
ร้านค้าหรือซุ้มขายของ	<p>1) ควรอยู่ใกล้จุดจอดรถ และเข้าถึงได้สะดวก</p> <p>2) จัดให้มีห้องสุขาภายในหรือแยกจากตัวอาคาร</p> <p>3) มีพื้นที่พักคอยหรือนั่งพักผ่อน อาจเชื่อมต่อกับห้องสุขา</p> <p>4) อาจจัดให้มีแปลงสาธิตทางการเกษตรที่นักท่องเที่ยวสามารถเก็บผลผลิตและซื้อกลับบ้านได้ในบริเวณใกล้เคียง</p> <p>5) อาจจัดพื้นที่แสดงกิจกรรมเสริมอยู่ใกล้ ๆ เช่น จุดแสดงการบ่อนนมแพะ ดูนกกระจอกเทศ หรือทดลองขี่ม้า เป็นต้น</p>
ศาลา	<p>1) ควรตกแต่งด้วยวัสดุธรรมชาติหรือเลียนแบบธรรมชาติ เป็นโครงสร้างแบบถาวร หรือซุ้มไม้เลื้อย</p> <p>2) อาจกระจายอยู่ตามจุดชมวิวหรือจุดพักต่าง ๆ</p>
ลานตั้งแคมป์	<p>1) ควรตั้งอยู่ด้านทิศตะวันออกเพื่อรับแดดเช้า เพื่อให้เต็นท์แห้งเร็วในช่วงเช้า</p>

ตารางที่ 7 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางปฏิบัติ (ตำแหน่งและคุณลักษณะขององค์ประกอบ)
	<ol style="list-style-type: none"> 2) ตั้งอยู่ในพื้นที่ราบและโล่ง ความลาดชันไม่เกิน 10% เพื่อให้สามารถระบายน้ำผิวดินได้ 3) ควรอยู่ในบริเวณที่เป็นดินทราย หรือมีการระบายน้ำได้ดี ไม่มีก้อนหินหรือพีชีมีหนาม 4) อยู่ในตำแหน่งที่ปลอดภัยจากน้ำท่วม 5) สามารถมองเห็นวิวทิวทัศน์ที่สวยงามของพื้นที่โดยรอบได้ 6) ควรจัดให้มีห้องสุขาและห้องอาบน้ำ^{1/} ตามความเหมาะสม 7) สร้างขอบเขตพื้นที่ด้วย ไม้ยืนต้น หรือวัสดุธรรมชาติ เช่น รั้วไม้แบบเตี้ย เป็นต้น
บ้านพัก ^{2/}	<ol style="list-style-type: none"> 1) สามารถจัดให้มีได้ทั้งแบบพักค้างร่วมกับเกษตรกร และแยกเป็นหลังแบบมีห้องน้ำในตัว 2) บ้านพักควรตกแต่งด้วยวัสดุธรรมชาติหรือวัสดุเลียนแบบธรรมชาติ ที่มีในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น หลังคาใช้มุงจาก ฝ้าเพดาน หรือกระเบื้องดินเผา ฝาผนังกรุด้วยไม้ไผ่ หรือใบจาก ส่วนพื้นเป็นซีเมนต์ หินกาบ หรือหินอ่อน เป็นต้น 3) ที่พักอาจมีรูปแบบที่หลากหลายตามแนวความคิดออกแบบ (theme) หรือเอกลักษณ์ของพื้นที่ที่แตกต่างกัน เช่น ที่พักทรงระจิม หรือถังบ่มไวน์ เป็นต้น
ด้านความปลอดภัย	<ol style="list-style-type: none"> 1) ควรติดตั้งป้ายบังคับและเตือน^{3/} (regulatory & warning sign) หรือสัญลักษณ์จราจรในบริเวณที่อาจเกิดอุบัติเหตุต่างๆ 2) อาจใช้อุปกรณ์ประกอบทางภูมิทัศน์และ/หรือต้นไม้เป็นสัญลักษณ์ให้สะดุดตา 3) กรณีเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เอกชนเป็นผู้ประกอบการอาจมียามรักษาการณ์ประจำบริเวณทางเข้าออก

ตารางที่ 7 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางปฏิบัติ (ตำแหน่งและคุณลักษณะขององค์ประกอบ)
ด้านสุนทรียภาพทางการเกษตร	<ol style="list-style-type: none"> 1) มีการจัดลำดับของมุมมอง หรือทางสัญจรตามลำดับความสำคัญของพื้นที่ เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการเข้าถึงพื้นที่ เกิดความประทับใจ ทราบตำแหน่งที่ตั้ง และทำความเข้าใจพื้นที่ได้รวดเร็วขึ้น 2) มีการออกแบบที่ช่วยเสริมสร้างความงาม หรือบดบังทัศนียภาพที่ไม่ต้องการเปิดเผย 3) สามารถตกแต่งพื้นที่โดยเลือกใช้ได้ทั้งวัสดุที่ไม่ใช่ธรรมชาติผสมกับวัสดุธรรมชาติ เช่น การใช้คอนกรีตทำโครงสร้างและตกแต่งด้วยไม้เนื้อแข็งหรือวัสดุสังเคราะห์ เป็นต้น แต่ยังคงเอกลักษณ์ และความกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมเดิม 4) เลือกใช้พืชพรรณท้องถิ่น หรือองค์ประกอบในกิจกรรมทางการเกษตรต่าง ๆ มาเป็นสัญลักษณ์ในการออกแบบวางผังบริเวณ
ด้านการเข้าถึงพื้นที่	
ถนน ^{4/}	<ol style="list-style-type: none"> 1) เป็นถนนลูกรังบดอัดผิว สองเลน หรือถนนสองเลน แอสฟัลต์/ คอนกรีต 2) เชื่อมต่อกับพื้นที่กิจกรรม ที่ว่าง องค์ประกอบหลักที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกและอาคารต่าง ๆ 3) ควรออกแบบให้มีความต่อเนื่อง อาจใช้เทคนิคการออกแบบเพื่อลดความเร็วในการสัญจรเพื่อเพิ่มความปลอดภัย เช่น ผิวถนนไม่เรียบบางจุด ถนนมีความกว้างลดลง เป็นต้น
บริเวณทางเข้าแหล่งท่องเที่ยว	<ol style="list-style-type: none"> 1) จัดให้มีองค์ประกอบที่เป็นสัญลักษณ์ แสดงความพิเศษที่แตกต่างจากพื้นที่บริเวณอื่น ทั้งการใช้ระนาบดิ่ง เช่น ป้ายชื่อแหล่งท่องเที่ยว พรรณไม้ สิ่งก่อสร้าง ชุ่มประตู่ หรือรูปปั้น หรือการตกแต่งภูมิทัศน์ในแนวราบ เป็นต้น 2) ควรมีทางเข้าหลักที่สามารถเดินทางเข้าออกได้สะดวก ง่าย และ สามารถควบคุมการเข้าออกได้

ตารางที่ 7 (ต่อ)

องค์ประกอบ	แนวทางปฏิบัติ
(ตำแหน่งและคุณลักษณะขององค์ประกอบ)	
ป้ายบอกทาง ^{3/}	ต้องมองเห็นได้ชัดเจน และสามารถอ่านออกได้ ควรจัดลำดับป้ายบอกทางให้มีความต่อเนื่องไปถึงทางเท้าที่จะแยกไปยังพื้นที่กิจกรรมที่อยู่ในส่วนต่าง ๆ
หมายเหตุ: ^{1/} มาตรฐานการท่งเทียวยไทย: มาตรฐานห้องน้ำสาธารณะเพื่อการท่งเทียวย 2549 (สำนักงานพัฒนาการท่งเทียวย กระทรวงท่งเทียวยและกีฬา, 2549)	
^{2/} มาตรฐานโอมสเดยไทย	(สำนักงานพัฒนาการท่งเทียวย กระทรวงท่งเทียวยและกีฬา, 2548)
^{3/} แนวทางการพัฒนาป้ายหรือเครื่องหมาย และวัสดุในการจัดทำ ของกองอนุรักษ์การท่งเทียวยแห่งประเทศไทย (2544)	
^{4/} แนวทางการออกแบบถนนและที่จอดรถ (Neufert E.,1980)	

จากแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในการออกแบบภูมิทัศน์ชนบททั่วไปสามารถปรุงแต่งพื้นที่โดยเลือกใช้ได้ทั้งวัสดุที่ไม่ใช่ธรรมชาติผสมกับวัสดุธรรมชาติ เช่น การใช้คอนกรีตทำโครงสร้างและตกแต่งด้วยไม้เนื้อแข็ง เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการจัดการการท่งเทียวยสำหรับเขตชนบทตามที่ ดร.รชนี เอมพันธ์ สุทัศน์ วรณะเลิศ และเรณูภา รัชโน (2547) ได้กล่าวไว้ แต่จากการสำรวจลูกค้าหรือผู้ใช้ประโยชน์เกี่ยวกับบรรยากาศการท่งเทียวยเชิงเกษตร เพื่อใช้เป็นข้อมูลเพื่อการออกแบบวางผังบริเวณ (ตารางที่ 6) พบว่า นักท่งเทียวยมีความชื่นชอบภูมิทัศน์ชนบทเดิมที่จัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกตามความจำเป็น ดังนั้น แนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับพื้นที่ศึกษาจึงเน้นการตกแต่งบริเวณทั้งวัสดุธรรมชาติและวัสดุที่เลียนแบบธรรมชาติ โดยให้รูปแบบ สี สัน และขนาดมีความกลมกลืนกับภูมิทัศน์ชนบทเดิม

นอกจากนี้ ดร.รชนี เอมพันธ์ สุทัศน์ วรณะเลิศ และเรณูภา รัชโน (2547) ยังกล่าวถึงแนวทางการจัดการแหล่งท่งเทียวยในเขตชนบทอีกว่า ด้านการเข้าถึงควรมีระบบถนนที่เอื้อให้เกิดความสะดวกสามารถรองรับการใช้ประโยชน์ของคนจำนวนมากได้ สามารถจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกครบทุกรูปแบบที่สามารถจัดให้มีได้ เช่น ร้านอาหาร ร้านกาแฟ ของที่ระลึก ที่พัก มินิมาร์ท ปั้มน้ำมัน และศูนย์บริการข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกควรรออกแบบให้

น่าสนใจ มีความทันสมัย หรืออาจเลียนแบบธรรมชาติหรือสถาปัตยกรรมท้องถิ่น ส่วนบ้านพักมีหลายรูปแบบ ตั้งแต่ เกสต์เฮาส์ บังกะโล เรือนพัก ห้องแบ่งเช่าพัก และโฮมสเตย์ ฯ ควรมีการจัดการขยะและของเสียอย่างถูกต้องลักษณะ แหล่งท่องเที่ยวสามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ไม่อิงธรรมชาติ เช่น การเรียนรู้วัฒนธรรม วิถีชีวิต ประเพณี และกิจกรรมทางการเกษตรต่าง ๆ ที่อาจเป็นไปตามปกติวิสัยหรือเป็นกิจกรรมใหม่ที่สร้างขึ้น ควรมีการรักษาความปลอดภัยและการตั้งกฎระเบียบสำหรับคนหมู่มาก และสามารถจัดให้มีสื่อความหมายได้ทุกประเภท ดังนั้น สำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอื่น ๆ สามารถปรับในเรื่องของวัสดุ และรูปแบบในการออกแบบวางผังบริเวณเพื่อให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และงบประมาณที่มีอยู่

สำหรับแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมที่มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สามารถสรุปถึงดัชนีชี้วัดที่ได้นำมาประยุกต์ใช้ทั้งหมด ได้แก่ ดัชนีชี้วัดที่ 1-8; 19; 21-26 และดัชนีชี้วัดที่ 28-32 รวมทั้งสิ้น 21 ดัชนีชี้วัด (ดูรายละเอียดมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในบทที่ 4) สำหรับดัชนีชี้วัดอื่น ๆ นั้นเหมาะสมที่จะนำไปเป็นนโยบายร่วมในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรด้วย โดยเฉพาะการประเมินกิจกรรมที่ทำให้ทราบความต้องการและความคิดเห็นของผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ ทำให้แหล่งท่องเที่ยวได้ข้อมูลที่จะนำไปพิจารณาตัดสินใจแก้ไขปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเพื่อยกระดับมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวของตนเองอย่างต่อเนื่อง

การออกแบบวางผังบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวชั้นสูง อำเภออมก๋อยเหล็ก จังหวัดสระบุรี

จากข้อจำกัดหรือแนวความคิดการออกแบบหรือข้อควรสรุปแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมทั้ง 6 ด้าน ที่นำมาปรับใช้ในการออกแบบวางผังบริเวณพื้นที่ศึกษา มีดังนี้

ด้านการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน โดยการแบ่งประเภทการใช้พื้นที่ของพื้นที่ศึกษาออกเป็น 9 ส่วน และได้มีการออกแบบวางผังบริเวณเฉพาะจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว (ภาพที่ 22) โดยแนวความคิดการออกแบบได้นำเอกลักษณ์ของชุมชนที่มีการเลี้ยงผึ้งมาออกแบบเป็นโครงหลัก (ทางเดิน) ของจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว และนำกิจกรรมที่กลุ่มลูกค้าหรือผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ที่มีความต้องการมาจัดวางตำแหน่งลงในพื้นที่ ประกอบด้วย กิจกรรมทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมและช่วยเพิ่มพูนความรู้ด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยวซึ่ง

เป็นกิจกรรมทางการเกษตรที่ชุมชนมีส่วนร่วมทั้งเป็นวิทยากรบรรยาย ผู้นำเที่ยว และร่วมรับรายได้จากการผลิตสินค้ามาจำหน่าย และกิจกรรมเหล่านี้ถือเป็นเอกลักษณ์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย

1. กิจกรรมใหม่ที่จัดให้มีในพื้นที่ คือ

e1 สวนสุขภาพและสนามเด็กเล่นสำหรับชุมชน โดยบริเวณนี้ได้จัดวางเครื่องเล่นสำเร็จรูปปูแผ่นยางกันกระแทก ฐานการออกกำลังกาย 16 จุด โครงสร้างปูน ศาลาที่นั่งเล่นแบบสำเร็จรูป เก้าอี้นั่งพัก จุดจอดจักรยาน และจุดจอดรถ

e2 จุดเรียนรู้การเลี้ยงโคนม มีแนวคิดการออกแบบโดยใช้สีส้มของโคนม คือ ชาว-ดำ ในการออกแบบองค์ประกอบต่าง ๆ เช่น ทางเท้าหรือประติมากรรม เป็นต้น และใช้พืชพรรณที่เป็นอาหารสัตว์มาจัดแสดง ซึ่งประกอบด้วย ศาลาการเรียนรู้ที่มีโครงสร้างไม้ไผ่มุงด้วยหญ้าคา มีแปลงสาธิตชนิดของพืชอาหารสัตว์ประเภทพลังงาน (ทานตะวัน มันสำปะหลัง และถั่วต่าง ๆ) และพืชอาหารสัตว์ประเภทโปรตีน (หญ้าอูซี่ หญ้ากินนี หญ้าสตาร์ และหญ้าเนเปียร์)

e3 จุดเรียนรู้การเลี้ยงผึ้ง ประกอบด้วย ศาลาการเรียนรู้โครงสร้างเหมือนกับจุดเรียนรู้การเลี้ยงโคนม และออกแบบให้เห็นถึงลักษณะการเลี้ยงผึ้ง โดยใช้กล่องผึ้งมาจัดแสดง และมีโคมรูปกล่องผึ้งมาตกแต่งบริเวณทางเท้าเพื่อให้แสงสว่างและแสดงขอบเขตทางเดิน เป็นต้น การสร้างร่วมเงาให้พอมะกับบริเวณเลี้ยงผึ้ง และการปลูกไม้ดอกเพื่อเป็นแหล่งน้ำหวาน

d1 บริเวณโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ จัดแปลงสาธิตการผลิตผักปลอดภัย มีแนวคิดในการนำปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพใช้ในการผลิตพืชผักสวนครัวหรือมีแปลงเปรียบเทียบใช้ปุ๋ยและไม่ใช้ปุ๋ยเพื่อเป็นจุดเรียนรู้และจุดต้อนรับนักท่องเที่ยว สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ คือ การสาธิตผลิตน้ำมันไบโอดีเซลจากพืชไร่ในท้องถิ่น และโรงรับน้ำนมดิบชุมชน (d3)

2. กิจกรรมที่มีอยู่เดิม คือ กิจกรรมการบรรยายเกี่ยวกับชุมชนและความรู้ทางการเกษตร ณ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน (c1) จุดเรียนรู้การผลิตอาหารสัตว์ ณ โรงผสมวัตถุดิบอาหารสัตว์ และจุดเรียนรู้การผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ ณ โรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ

3. กิจกรรมอื่น ๆ คือ การพักค้าง ทั้งการพักค้างร่วมกับเกษตรกร (c4) และบ้านพัก ในจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวที่ออกแบบให้มีเพิ่มจำนวน 2 หลัง โดยมีรูปแบบกลมกลืนกับบ้านพักเดิม และใช้วัสดุธรรมชาติหรือเลียนแบบธรรมชาติ คือ มีการตกแต่งพื้นและผนังด้วยไม้ไผ่ และใช้หลังคา กระเบื้องสีสันไม้ดูขนาด

ด้านการประหยัดพลังงาน ประกอบด้วย 1) การจัดตำแหน่งไม้ยืนต้นเพื่อให้ร่มเงา บริเวณอาคารหลักและพื้นที่กิจกรรมที่จัดให้มีเพิ่มเติม และ 2) ออกแบบเส้นทางจักรยาน (ภาพที่ 21) ที่ตำแหน่งของจุดจอดจักรยานอยู่ที่ศูนย์เรียนรู้ชุมชนเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมในส่วน บริการนักท่องเที่ยว เพื่อลดการใช้พลังงานเชื้อเพลิงและให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการเยี่ยมชม กิจกรรมต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกันพอสมควร เหมาะกับนักท่องเที่ยวที่มาพักค้างหรือมีเวลาเที่ยวชมนาน

ด้านสิ่งแวดล้อมความสะดวกและการบริการ ประกอบด้วย

1) เสนอรูปแบบของถังขยะ (ภาพที่ 19) และตำแหน่งการจัดวาง ณ บริเวณจุดจอดรถ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน อาคารอเนกประสงค์และที่พัก บริเวณสวนสุขภาพและเครื่องเล่น และบริเวณ โรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ เพราะรถเก็บขยะสามารถเข้าถึงได้สะดวก

2) ออกแบบให้มีห้องสุขาเพิ่มเติมใกล้กับสวนสุขภาพและสนามเด็กเล่น จำนวน 4 ห้อง

3) ออกแบบเส้นทางบริเวณกลุ่มชุดดินที่ 62 (หินเผล) เป็นพื้นผิวธรรมชาติ กว้าง 2 เมตร ตกแต่งขอบทางด้วยก้อนหินหรือต่อไม้ที่มีในพื้นเพื่อสร้างแนวทางเดิน

4) เสนอรูปแบบป้ายชื่ออาคาร โดยมีลักษณะเป็นโครงสร้างปูนทาสีขาว-น้ำตาล สลักชื่ออาคารสถานที่ เพื่อให้เข้ากับรูปแบบป้ายที่มีอยู่เดิมที่พบได้ทั่วไปในพื้นที่ศึกษา

5) มีจุดจำหน่ายสินค้าทางการเกษตรออกแบบให้มีตำแหน่งติดกับศูนย์เรียนรู้ชุมชน มีลักษณะเป็นโครงสร้างปูน กุสุและหลังคาด้วยไม้ระแนง และทาสีโทนธรรมชาติเพื่อให้มีรูปแบบกลมกลืนกับโรงผสมวัตถุดิบอาหารสัตว์ที่มีลำดับของอาคารเชื่อมต่อกัน

6) ลานจอดรถ ใช้พื้นที่ร่วมกับลานตากผลผลิตทางการเกษตร แต่มีการตีเส้นจอดรถให้ชัดเจน และออกแบบให้มีแผนผังแสดงภาพรวมของกิจกรรมองค์ประกอบและเส้นทางสัญจรในพื้นที่ศึกษา

7) จุดพักผ่อน ออกแบบให้จุดพักผ่อนตั้งอยู่บริเวณสวนสุขภาพและสนามเด็กเล่น ประกอบด้วย ม้านั่งที่เป็นโครงสร้างปูนและตกแต่งที่นั่งด้วยไม้เนื้อแข็ง และศาลาสำเร็จรูปที่ใช้วัสดุเลียนแบบธรรมชาติ

8) การตกแต่งภูมิทัศน์ออกแบบให้มีตามความจำเป็น เนื่องจากข้อจำกัดด้านการดูแลรักษา จึงมีการจัดสวนหย่อมเฉพาะบริเวณอาคารที่มีการรองรับนักท่องเที่ยว คือ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน และโรงผลิตปุ๋ยอินทรีย์-ชีวภาพ

การเลือกใช้พรรณไม้ทนแล้งเพื่อง่ายต่อการดูรักษาหรือพืชผักที่สามารถรับประทานได้ และการปลูกไม้ยืนต้น เพื่อสร้างร่มเงาและออกดอกในช่วงเวลาต่าง ๆ โดยเฉพาะฤดูหนาวที่เป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมต่อการท่องเที่ยว พรรณไม้ที่เลือกใช้ คือ ราชพฤกษ์ กันเกรา ทองกวาว แต้ว ประดู่แดง แคนแสด ชมพูพันธุ์ทิพย์ และหางนกยูงฝรั่ง ส่วนบริเวณบ้านพักเลือกใช้ไม้ดอก คือ จำปี ป๊อป และตีนเป็ดน้ำ พรรณไม้สำหรับใช้งานและให้ร่มเงา คือ สัก สะเดา และจามจุรี และไม้พุ่ม ไม้คลุมดิน คือ พืชผักสวนครัว พวงพวยเลื่อย พืชตระกูลถั่ว พวงพวยเลื่อย และเฟื่องฟ้า

ด้านความปลอดภัย 1) มีการติดตั้งป้ายบังคับและเตือนบริเวณทางแยกใกล้กับศูนย์เรียนรู้ชุมชนและลานจอดรถ 2) ออกแบบสัญลักษณ์บนผิวถนนเพื่อกำหนดเส้นทางเดินรถเข้า-ออกแบบทางเดียว (one way) และแบ่งเขตทางเท้าที่ชัดเจนไปยังอาคารหลัก คือ ศูนย์เรียนรู้ชุมชน อาคารเอนกประสงค์ บ้านพัก และโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ และ 3) ออกแบบให้มีป้ายเตือนบริเวณทางแยกต่าง ๆ

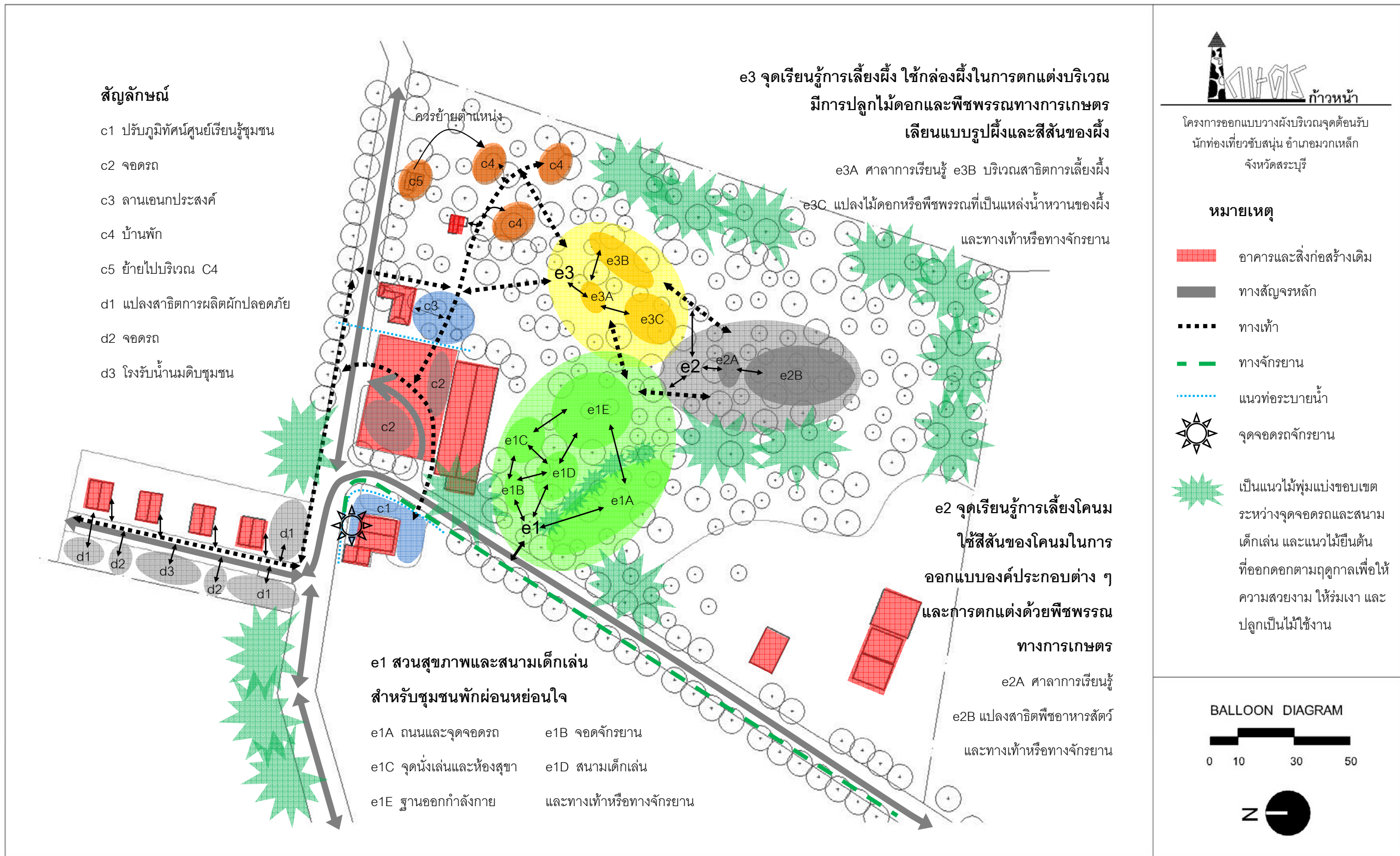
ด้านสุนทรียภาพทางการเกษตร บริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวหรือส่วนบริการนักท่องเที่ยว มีแนวคิดการออกแบบ (theme) มาจากการตีความด้านเอกลักษณ์พื้นที่และถ่ายทอดเรื่องราวผ่านกิจกรรมที่แสดงถึงวิถีชีวิตชุมชน โดยโครงหลักของพื้นที่กิจกรรมออกแบบเป็นรูปผังการสร้างบรรยากาศของฟาร์มโคนมด้วยการใช้สีสัน (ขาว-ดำ) สัญลักษณ์รูปปั้นโคนม ประกอบกับ

การนำพืชปลูกมาตกแต่งเพื่อสื่อถึงการประกอบอาชีพของชุมชนและให้นักท่องเที่ยวได้ศึกษาเรียนรู้ โดยเลือกใช้วัสดุเลียนแบบธรรมชาติตามความต้องการของผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่

ด้านการเข้าถึงพื้นที่ บริเวณทางเข้าหลัก สร้างองค์ประกอบทั้งแนวราบและระนาบตั้ง บริเวณทางเข้าและใช้เอกลักษณ์และสีสันทึบบ่งบอกถึงบรรยากาศที่เป็นฟาร์มโคนม โดยนำรูปแบบของรั้วสีขาวที่เกษตรกรใช้เป็นขอบเขตแปลงมาใช้เป็นสัญลักษณ์นำทางบริเวณทางเข้า และออกแบบจุดหมายตาเป็นโดมสูง 6 เมตร เพื่อเป็นประตูทางเข้าและติดตั้งป้ายบอกทาง การใช้สัญลักษณ์รูปถังนมมาเป็นประติมากรรม รวมถึงการปลูกต้นจ๊วป่าเพิ่มเติมซึ่งเป็นไม้พื้นถิ่นเดิม ทำให้นักท่องเที่ยวหรือผู้ใช้รถใช้ถนนสามารถรับรู้ถึงพื้นที่ได้

ภาพที่ 21 ผังแสดงตำแหน่งที่ตั้ง (location map)

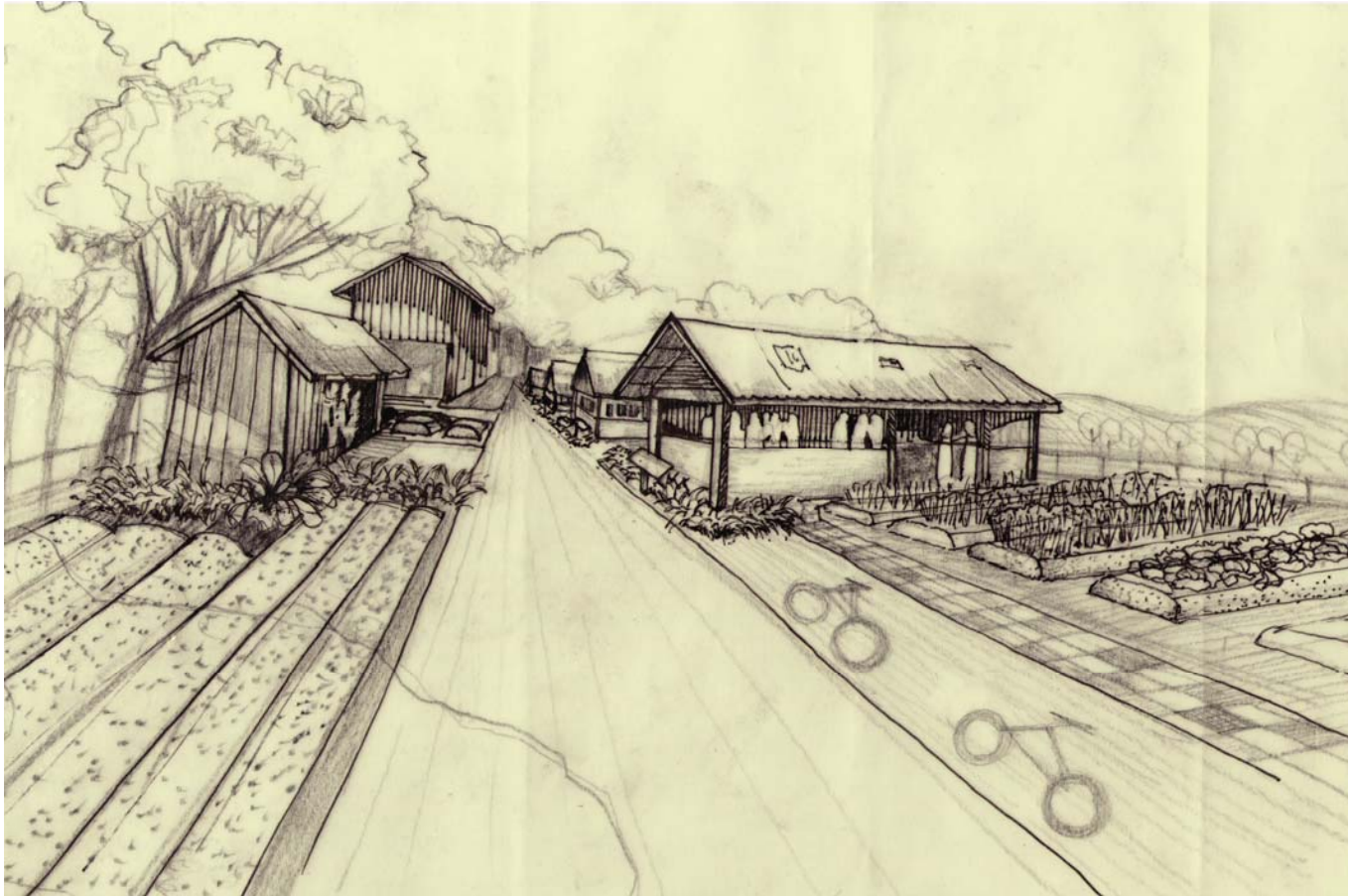
ภาพที่ 22 แผนภาพแสดงแนวคิดการออกแบบ (balloon diagram)

ภาพที่ 25 ทศนิยมภาพบริเวณถนนและทางเข้าหลัก

ภาพที่ 26 ทรรศนียภาพบริเวณจุดจอดรถและศูนย์เรียนรู้ชุมชน

ภาพที่ 27 ทศนียภาพบริเวณโรงงานผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ

ภาพที่ 28 ทศนิยมภาพบริเวณสวนสนุก

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

เมื่อสรุปถึงแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ได้จากการสังเคราะห์มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร การสำรวจภาคสนาม การสำรวจความต้องการของกลุ่มลูกค้าหรือผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ และแนวทางการออกแบบทางภูมิสถาปัตยกรรมทั้งในและต่างประเทศ เพื่อให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรของตนเองให้มีคุณภาพมาตรฐานต่อไป ทั้งนี้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียควรพิจารณานำแนวทางด้านการบริหารจัดการหรือมาตรฐานในด้านอื่น ๆ ไปเป็นแนวทางปฏิบัติร่วมด้วย คือ การบริหารจัดการด้านการประเมินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อทราบความต้องการและความคิดเห็นของผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ และเป็นข้อมูลในการพิจารณาตัดสินใจแก้ไขปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างต่อเนื่องในอนาคต สำหรับผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

มาตรฐานสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ประกอบด้วย 7 มาตรฐาน (32 ดัชนีชี้วัด) โดยมาตรฐานที่เป็นเอกลักษณ์สำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร คือ มาตรฐานการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม มาตรฐานการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรมและเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม และมาตรฐานการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว สำหรับมาตรฐานที่เป็นพื้นฐานและจำเป็นต้องมีสำหรับแหล่งท่องเที่ยว คือ มาตรฐานการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ มาตรฐานการคำนึงถึงความต้องการของตลาด มาตรฐานการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ และมาตรฐานการเป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็นทั้งแนวทางปฏิบัติและแนวทางการบริหารจัดการที่จะทำให้การท่องเที่ยวเกิดความยั่งยืนได้

แนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมที่ควรสนับสนุนให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนำไปปรับใช้ในการพัฒนาพื้นที่ สรุปได้ 6 ด้าน (จากการสังเคราะห์ 21 ดัชนีชี้วัด) คือ ด้านการแบ่งพื้นที่ปันสัดส่วน ด้านการประหยัดพลังงาน ด้านสิ่งอำนวยความสะดวกและการบริการ ด้านความปลอดภัย ด้านสุนทรียภาพทางการเกษตร และด้านการเข้าถึงพื้นที่

การออกแบบวางผังบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวหมู่บ้านเกษตรก้าวหน้า ต. ชับสนุ่น อ. มวกเหล็ก จ. สระบุรี มีแนวความคิดการออกแบบเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวสำหรับการเรียนรู้ทางการเกษตร ได้นำเอกลักษณ์ของชุมชน คือ โคนมและผึ้ง มาใช้ออกแบบองค์ประกอบต่าง ๆ ร่วมกับแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมทั้ง 6 ด้าน ที่คำนึงถึงตำแหน่งและคุณลักษณะขององค์ประกอบที่เหมาะสมในด้านกายภาพและบรรยากาศของพื้นที่ศึกษา และพิจารณาถึงการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วนให้กับกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมที่ชุมชนและนักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วม และกิจกรรมที่ช่วยเพิ่มพูนความรู้แก่นักท่องเที่ยว เพื่อให้เป็นไปตามข้อเสนอแนะของมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ข้อเสนอแนะ

การนำแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมไปใช้

สำหรับแนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรพัฒนาขึ้นบนพื้นฐานขององค์ความรู้ด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และหลักการพื้นฐานในการออกแบบภูมิสถาปัตยกรรมที่เหมาะสมใช้กับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในประเทศเป็นหลัก มีลักษณะเป็นข้อเสนอแนะทั่วไปสำหรับปรับใช้กับภูมิทัศน์แบบชนบท ซึ่งองค์ประกอบที่แตกต่างจากแนวทางปฏิบัติทั่วไป คือ แนวทางปฏิบัติด้านการแบ่งพื้นที่เป็นสัดส่วน และด้านสุนทรียภาพทางการเกษตร ที่จำเป็นต้องทำความเข้าใจว่า แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรแต่ละแห่งมีวัตถุประสงค์และรูปแบบการใช้ประโยชน์พื้นที่ รวมถึงเอกลักษณ์ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน ดังนั้น แนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมดังกล่าวจำเป็นต้องปรับให้เข้ากับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรนั้น ๆ ต่อไป

ในมุมมองด้านภูมิสถาปัตยกรรม นักออกแบบสามารถช่วยแก้ปัญหาบางประการที่เกิดขึ้นในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรได้ กล่าวคือ ด้านการบริหารจัดการแบ่งเขตกิจกรรมพื้นที่ (zoning) ซึ่งพบว่าสวนเกษตรขนาดเล็กที่ปรับตัวเพื่อรองรับการท่องเที่ยวประสบปัญหาการแบ่งเขตกิจกรรมให้เป็นสัดส่วน เนื่องจากมีสิ่งก่อสร้างถาวรเดิมอยู่แล้ว และอาจไม่สามารถย้ายหรือทุบทำลายได้ ดังนั้นงานด้านภูมิสถาปัตยกรรมสามารถช่วยกำหนดเทคนิควิธี การบดบัง (screening) การกั้นขวาง (buffering) การสร้างความเชื่อมต่อ (linkage) เพื่อการกำหนดทิศทาง (direction) การกำหนดทิศทางการมอง (view controllers) และการสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน (unifiers) ซึ่ง

สามารถใช้ทั้งส่วนพื้นผิวแข็ง (hardscape) และส่วนพื้นผิวอ่อน (softscape) ประกอบกันในการออกแบบปรับปรุงภูมิทัศน์ในสถานที่แห่งนั้น

แนวทางการปรับปรุงแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรสำหรับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ภารกิจสำหรับภาครัฐที่เกี่ยวข้องต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควรมีการดำเนินงานดังนี้

ควรจัดอบรมให้กับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในแนวคิดการสร้างคามยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยว และประโยชน์ของการมีกฎ และกติกาที่จำเป็นสำหรับสถานที่และกิจกรรมการท่องเที่ยวต่าง ๆ หรือเผยแพร่ข้อมูลมาตรฐานสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแนวทางปฏิบัติในการพัฒนาพื้นที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้นำไปปรับใช้กับพื้นที่ของตนเองต่อไป

การจัดอบรมความรู้ทางการเกษตรให้กับกลุ่มผู้ประกอบการ เช่น การนำวัสดุเหลือใช้ทางการเกษตรมาดัดแปลงให้เกิดประโยชน์ รวมถึงการใช้คอมพิวเตอร์ หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในการให้บริการ การเก็บข้อมูลและประเมินผลเพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเกี่ยวกับสภาพปัญหาและความต้องการของลูกค้า เป็นต้น

ภารกิจสำหรับภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง เช่น สมาคมด้านการท่องเที่ยวต่างๆ ควรเร่งเสริมสร้างความเข้มแข็งและความร่วมมือในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของกลุ่มผู้ประกอบการหรือชุมชนท่องเที่ยวแต่ละกลุ่ม โดยจัดทำเป็นฐานข้อมูลเพื่อใช้ประกอบการวางแผนดำเนินงานร่วมกัน พร้อมกับการให้ข้อมูลแก่ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้สนใจ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่เหมาะสมกับศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวและความต้องการของตลาด

ผู้ประกอบการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ควรให้ความสำคัญกับการร่วมมือกันในระดับท้องถิ่นเพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชน และเกิดเป็นธุรกิจการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป เนื่องจากผลสำรวจภาคสนามยังไม่พบการจัดทำแผนที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ชัดเจนสำหรับบางอำเภอ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือของแหล่งท่องเที่ยวในภาพรวม

ชุมชนท่องเที่ยวเชิงเกษตร จำเป็นต้องให้ความร่วมมือกับกลุ่ม หน่วยงาน หรือ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องต่างๆ เพื่อเปิดโอกาสในการพัฒนาที่ก่อให้เกิดประโยชน์ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องภายใต้ win-win concept นอกจากนี้ชุมชนควรได้รับทราบข้อมูลข่าวสารต่างๆ จากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจท่องเที่ยว และมีโอกาสได้รับรายได้เพิ่มจากกิจการท่องเที่ยววันด้วย

ข้อเสนอแนะด้านการตลาดต่อกลุ่มลูกค้าหรือผู้ใช้ประโยชน์สำหรับพื้นที่ศึกษา

ผลการสำรวจกลุ่มลูกค้าหรือกลุ่มผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ พบว่า วัตถุประสงค์ในการท่องเที่ยว คือ เพื่อศึกษาดูงานเกี่ยวกับชุมชน การเรียนรู้วิถีชีวิต การบริหารจัดการ และความรู้ในการประกอบอาชีพทางการเกษตร แตกต่างจากนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเพื่อชื่นชมธรรมชาติหรือพักตากอากาศในรีสอร์ทเชิงเกษตรอื่น ๆ จึงควรพัฒนาการท่องเที่ยวในรูปแบบของศึกษาดูงานด้านการเกษตรให้มีความโดดเด่น โดยจัดกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ทางการเกษตร เช่น การจัดกิจกรรมการศึกษาเรียนรู้ด้านการผลิตโคนม โดยมีระยะเวลาศึกษาดูงาน มากกว่า 2 วัน โดยชุมชนมีการจัดเตรียมที่พัก ฐานกิจกรรม จุดฝึกปฏิบัติ และมีสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ตามความจำเป็น เป็นต้น

ผลงานวิจัยที่อาจดำเนินการในอนาคต

ในส่วนของมาตรฐานในการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิต หรือ วัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม ยังสามารถทำการศึกษาถึงรูปแบบกิจกรรมเฉพาะที่เหมาะสม ตามความสนใจของนักท่องเที่ยวแต่ละประเภทที่มีความแตกต่างกัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่เหมาะสมกับประเภทของกลุ่มเป้าหมายต่อไปในอนาคต เช่นเดียวกับการสำรวจความต้องการของกลุ่มลูกค้าหรือผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ ควรระบุถึงหรือใช้คำถามที่มีความครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุ ที่อาจเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่สำคัญสำหรับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สำหรับการออกแบบวางผังบริเวณสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรมีการวิจัยที่เน้นถึงความเป็นไปได้ในการออกแบบ มีการใช้งานจริง มีปริมาณและรูปแบบของสิ่งก่อสร้างและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ วิถีชีวิต และกลุ่มลูกค้า เนื่องจากปัจจุบันแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรและแหล่งท่องเที่ยวโดยชุมชน มักมีการพัฒนาที่ไม่ตอบรับกับบรรยากาศของชุมชนที่เป็นอยู่

ทำให้สูญเสียความเป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ การพัฒนาที่ไม่สอดคล้องกับปริมาณนักท่องเที่ยว ทำให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม และสิ่งก่อสร้างกลายเป็นขยะในที่สุด

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2552. **ระบบฐานข้อมูลกลุ่มชุดดิน** (Online).
[http://giswebldd.idd.go.th/viewer.cfm?wClause=ADM_ID=1600509&areaLevel=2
&areald=1600509](http://giswebldd.idd.go.th/viewer.cfm?wClause=ADM_ID=1600509&areaLevel=2&areald=1600509), 5 มิถุนายน 2552.

กรมวิชาการเกษตร. 2543. **การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism)**. กรุงเทพฯ ฯ: กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์.

กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร สำนักส่งเสริมการเกษตรเขตที่ 3 จังหวัดระยอง. 2549.
การท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Online). http://www.edoae.doae.go.th/tourist_trat1.pdf,
14 สิงหาคม 2550.

กองวางแผนโครงการ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544. **โครงการศึกษาเพื่อจัดทำดัชนีวัด
คุณภาพมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวในประเทศไทย**. เอกสารประกอบการประชุมการ
กำหนดประเภทแหล่งท่องเที่ยวที่มีการสั่งการจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อหาแนวทาง
พัฒนา และส่งเสริมการท่องเที่ยวแห่งชาติปี 2544. กรุงเทพฯ ฯ: ม.ป.ท..

กองส่งเสริมและพัฒนาด้านการมาตรฐาน สำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม. 2552.
มาตรฐาน: ข้อมูลทั่วไป (Online).
<http://www.tisi.go.th/standardization/definition.html>, 12 ตุลาคม 2552.

กองอนุรักษ์ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. 2544. **แผนปฏิบัติการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ**.
กรุงเทพฯ ฯ: อัลซา จำกัด.

_____. 2548. **รูปแบบกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงเกษตร** (Online).
<http://www.trekkingthai.com>, 18 ตุลาคม 2549.

กำธร กุญชร. 2545. **การออกแบบชุมชนเมืองคืออะไร การติดตามหาคำตอบในรอบ
40 ปี**. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์.

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ และสถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2551.

เอกสารประกอบโครงการอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่อง แนวทางในการวางรูปแบบการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนให้สอดคล้องกับมาตรฐานแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพน้ำพุร้อนธรรมชาติ วันที่ 10-12 มีนาคม 2551.

จอมขวัญ เวียงเงิน. 2549. **ความพึงพอใจและความต้องการของนักท่องเที่ยวต่อการให้บริการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ณ ศูนย์วิจัยพืชสวนแพร่.**

วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทรัพยากรป่าไม้, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ณรงค์ ศรีสวัสดิ์. 2542. **วิธีการวิจัยทางสังคมวิทยา.** กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ดรรชนี เอมพันธุ์. 2545. การจัดการทรัพยากรท่องเที่ยวโดยชุมชน, น. 78-140. ใน พรพิมล นุ่นปาน, บรรณาธิการ. **การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยว.** นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

_____. 2549. **แนวคิดของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน.** เอกสารประกอบคำสอน วิชาหลักนันทนาการและการท่องเที่ยว (308511) คณะวนศาสตร์ สาขาอุทยานและนันทนาการ. (อัดสำเนา).

ดรรชนี เอมพันธุ์ สุทัศน์ วรรณะเลิศ และ เรณูภา รัชโน. 2547. **คู่มือการจำแนกเขตการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยหลักการช่วงชั้นโอกาสด้านนันทนาการ (Recreation Opportunity Spectrum, ROS).** กรุงเทพฯ: บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัลพับลิเคชั่น จำกัด.

เดชา บุญค้ำและคณะ. 2531. **คู่มือพัฒนาภูมิทัศน์เมืองเพื่อการท่องเที่ยว.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ. ม.ป.ท..

เดชา บุญค้ำ. 2538. **การปฏิบัติวิชาชีพภูมิสถาปัตยกรรม.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. 2539. การวางผังบริเวณ (Site Planning). กรุงเทพฯ ฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เดชา ไต้สูงเนิน. 2543. การบริหารจัดการการท่องเที่ยวเกษตร กรณีศึกษาบ้านม่วงคำ ตำบลโป่งแยง อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการค้นคว้าแบบอิสระ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

นิรนาม. 2549. สถานการณ์การท่องเที่ยวเชิงเกษตร. 27 เมษายน 2549 หน้า 7.

ธีรนาฏ กาลปักษ์. 2551. การศึกษารูปแบบกิจกรรมและองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร อำเภอแมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี. ปัญหาพิเศษปริญญาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

นันทนา แสงโพธิรัตน์. 2547. ผลการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมจากการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาอำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิจัยและพัฒนาเมือง, สถาบันราชภัฏจันทรเกษม.

นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. 2546. การมีส่วนร่วม หลักการพื้นฐาน เทคนิค และกรณีตัวอย่าง. เชียงใหม่: 598 Print.

บุญธรรม จิตอนันต์. 2540. การวิจัยทางสังคมศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ ฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ปณัฐ สุมาลย์โรจน์. 2547. ความต้องการกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในสถานตากอากาศ. ปัญหาพิเศษปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพืชสวน, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

- พูนศักดิ์ วงศ์มกรพันธ์. 2547. **ศักยภาพของพื้นที่สวนเกษตรเพื่อพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรกรรม.** วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภูมิศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พีรชัย กุลชัย. 2543. **การท่องเที่ยวเกษตร ทางเลือกใหม่สำหรับเกษตรไทย.** วารสารเกษตร พระจอมเกล้า 18(3): น.62-68.
- _____. 2548. **การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจในการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ครั้งที่ 43, 1-4 กุมภาพันธ์ 2548.** กรุงเทพฯ
- พัฒน์นรี เขียวกิตติธนา. 2545. **การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษา ตำบลบางรักน้อย จังหวัดนนทบุรี.** วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ภาวิณี เวชสิทธิ์นิรภัย. 2543. **ศักยภาพและปัญหาของการท่องเที่ยวเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. 2549. **ข้อมูลการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่** **สาระสำคัญประกอบแผนแม่บทเพื่อพัฒนาโครงข่ายการท่องเที่ยว ด้านการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ จังหวัดเชียงใหม่.** เสนอต่อองค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ระนอง จรุงกิจกุล. 2548. **ศักยภาพและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตำบลเกาะเกร็ดอำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี.** วิทยานิพนธ์เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2537. **60 ปี ราชบัณฑิตยสถาน 31 มีนาคม 2576-2537.** กรุงเทพฯ ฯ.

- ศศิยา ศิริพานิช. 2547. **เอกสารประกอบการสอนวิชา 307463. ภาควิชาพืชสวน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. (อัดสำเนา)**
- ศศิยา ศิริพานิช เอมอร อังสุรัตน์ และธีรนาฏ กาลปักษ์. 2551. **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ การจัดทำมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตรนิเวศ จังหวัดสระบุรี.**
- ศุภวัจน์ แก้วขาว. 2545. **การประเมินความต้องการกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร กรณีศึกษาสถานีวิจัยกาญจนบุรี มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ปัญหาพิเศษปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพืชสวน, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.**
- _____. 2546. **การออกแบบวางผังบริเวณเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร สถานีวิจัยกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพืชสวน, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.**
- ศิริรัตน์ หอมนาน. 2547. **ศักยภาพการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร หมู่บ้านรอบบริเวณศูนย์การศึกษาพัฒนาห้วยฮ่องไคร้อันเนื่องมาจากพระราชดำริ. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.**
- สำนักนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 2551. **โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ ประเภทโป่งพูนร้อน. ศูนย์วิจัยป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. กรุงเทพฯ.**
- สถาบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. 2542. **การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาและจัดการการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (Agrotourism).**
กรุงเทพฯ: ม.ป.ท..
- ส่วนส่งเสริมวิสาหกิจเกษตรชุมชน สำนักพัฒนาเกษตรกร กรมส่งเสริมการเกษตร. ม.ป.ป. **ท่องเที่ยวเกษตร (Online).** <http://agrotourism.doae.go.th>, 17 ตุลาคม 2549.

สุภาวิณี ทรงพรวาณิชย์. 2550. **กระบวนการสนับสนุนการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: ชุมชนม้งห้วยน้ำริน และชุมชนดอยหลวง เชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตร, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม กรมปศุสัตว์ และองค์การส่งเสริมโคนมแห่งประเทศไทย.
2552. **โครงการพลิกฟื้นธุรกิจโคนมในเขตปฏิรูปที่ดิน ปี 2552.** กรุงเทพฯ ฯ: ม.ป.ท..

สำนักงานจังหวัดสระบุรี. 2551. **ร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดสระบุรี ระยะ 4 ปี พ.ศ. 2551-2555 (Online).**
[http://www.saraburi.go.th/share/previewcolumn.php?id=3&type=1§ion=1,](http://www.saraburi.go.th/share/previewcolumn.php?id=3&type=1§ion=1)
14 สิงหาคม 2551.

สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา. 2548. **มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย (Online).** [http://www.tourism.go.th/2009/upload/news/files/มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย.pdf,](http://www.tourism.go.th/2009/upload/news/files/มาตรฐานโฮมสเตย์ไทย.pdf) 4 กันยายน 2550.

_____. 2549. **มาตรฐานการท่องเที่ยวไทย: มาตรฐานห้องน้ำสาธารณะเพื่อการท่องเที่ยว 2549 (Online).**
[http://www.tourism.go.th/2009/upload/news/files/toilet%20standand.pdf,](http://www.tourism.go.th/2009/upload/news/files/toilet%20standand.pdf)
4 กันยายน 2550.

_____. 2551. **สรุปการดำเนินงานการพัฒนามาตรฐานการท่องเที่ยวไทยประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2551 (Online).** [http://www.tourism.go.th,](http://www.tourism.go.th) 5 ตุลาคม 2552.

สำนักงานพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว สำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยว กระทรวงท่องเที่ยวและกีฬา.
2550. **คู่มือการพัฒนาและประเมินคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว (Online).**
[www.libra.tourism.go.th/elib/bytree.asp,](http://www.libra.tourism.go.th/elib/bytree.asp) 5 กันยายน 2550.

- เสาวลักษณ์ ทองเทพ. 2551. **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง: ศึกษากรณีชุมชนต้นแบบบ้านลำเรือแตก อำเภอบางประอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา.** วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์สหกรณ์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- องค์การบริหารส่วนตำบลซับสนุ่น. ม.ป.ป.. **แผนพัฒนา 3 ปี (พ.ศ. 2552-2554) อำเภอแมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี.** สระบุรี: ม.ป.ท..
- อุไรวรรณ เปี่ยมนิเวศ. 2544. **การจัดการด้านการสื่อความหมาย และสิ่งอำนวยความสะดวกของผู้ประกอบการแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษา อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร.** วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาสังคม, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อุษาวดี พูลพิพัฒน์. 2546. **การรับรู้ต่อองค์ประกอบการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ส่งผลต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรท่องเที่ยวของชุมชน กรณีศึกษา ตำบลปวนพุก กิ่งอำเภอนองหิน จังหวัดเลย.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอุทยานและนันทนาการ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อานาจ รักษาพล. 2549. **การประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนเกาะยาวน้อย ตำบลเกาะยาวน้อย อำเภอเกาะยาว จังหวัดพังงา.** วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาอุทยานและนันทนาการ, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อัศวิน แสงพิบูล. ม.ป.ป. **การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เทียบสวนผลไม้ไทย (Online).**
http://conservation.forest.ku.ac.th/ecotourdb/cgi-bin/ARTICLE/tour_agro.asp,
 17 ตุลาคม 2549.
- เอี่ยม อนันตศาสตร์. 2539. **การออกแบบวางผังบริเวณ.** กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอี่ยมพร วิสุมหาญ. 2527. **สวนสาธารณะและสถานที่พักผ่อนหย่อนใจ.** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อักษรพิทย.

Booth, N. K. 1990. **Basic Elements of Landscape Architectural Design**. Prospect Heights, Ill.: Waveland Press.

Dines, N. T. and K.D. Brown. 2001. **Landscape Architect's Portable Handbook**. New York: McGraw-Hill.

Hill, W. F. 1995. **Landscape Handbook for The Tropics**. Woodbridge, Suffolk: Garden Art Press.

Maricopa Association of Governments. 2005. **Pedestrian Policies and Design Guidelines**. Arizona: n.p..

Melby, P. and T. Cathcart. 2002. **Regenerative Design Techniques: Practical Applications in Landscape design**. New York: Wiley.

Neufert E. 1980. **Architect's data**. 2 nd ed. New York: Granada Publishing.

Tazim B. Jamal and Donald Getz. 1995. "Collaboration Theory and Community Tourism Planning." **Annals of Tourism Research**. 22 (1): 186-204.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

การกำหนดคะแนนและวิธีคิด การลำดับความสำคัญ และการ
ประเมินคุณภาพมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การกำหนดคะแนนและวิธีการคิด การลำดับความสำคัญและการประเมิน คุณภาพมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

สำหรับการกำหนดคะแนนและวิธีการคิด การลำดับความสำคัญของมาตรฐานแต่ละด้าน และการคิดค่าถ่วงน้ำหนัก และการวิเคราะห์ข้อมูลหลังการประเมิน ในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการของ กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา (2548) ที่ได้เสนอไว้ตามลำดับดังนี้

การกำหนดคะแนนและวิธีการคิด

กำหนดให้แต่ละดัชนีย่อยมีเกณฑ์การให้คะแนนตามระดับความเหมาะสมหรือคุณภาพ เป็น 0-5 ระดับ ดังนี้

ค่า 0	หมายถึง	ไม่มี หรือ ไม่ทำ
ค่า 1	หมายถึง	มี หรือทำ น้อยที่สุด
ค่า 2	หมายถึง	มี หรือทำ น้อย
ค่า 3	หมายถึง	มี หรือทำ ปานกลาง
ค่า 4	หมายถึง	มี หรือทำ มาก
ค่า 5	หมายถึง	มี หรือทำ มากที่สุด

สำหรับเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยมีวิธีการ ดังนี้

1. หาพิสัย = $5 - 0 = 5$
2. แบ่งระดับ (มี 6 ระดับ คือ 5, 4, 3, 2, 1, 0)
3. หาช่วง = $5/6 = 0.83$

โดยเริ่มจากตัวเลขมากไปหาตัวเลขน้อยเพื่อให้ค่าเฉลี่ยที่ได้ไม่เกิน 5.00 ดังนี้

$$5.00 - 0.83 = 4.17 \quad (\text{ได้ } 4.17 - 5.00)$$

$$4.16 - 0.83 = 3.33 \quad (\text{ได้ } 3.33 - 4.16)$$

$$3.32 - 0.83 = 2.49 \quad (\text{ได้ } 2.49 - 3.32)$$

$$2.48 - 0.83 = 1.65 \quad (\text{ได้ } 1.65 - 2.48)$$

$$1.64 - 0.83 = 0.81 \quad (\text{ได้ } 0.81 - 1.64)$$

$$0.80 - 0.83 = \quad (\text{เนื่องจากเริ่มจากเลขมากไปหาเลขน้อย ทำให้ค่าช่วง$$

สุดท้ายจะสั้นกว่าเล็กน้อย) นำค่าเฉลี่ยรวมที่ได้แปลความหมาย ดังนี้

- ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 4.17 – 5.00 หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีระดับดีเยี่ยม
 ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.33 – 4.16 หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีระดับดีมาก
 ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 2.49 – 3.32 หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีระดับดี
 ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 1.65 – 2.48 หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีระดับต้องปรับปรุง
 ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.81 – 1.64 หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีระดับต้องปรับปรุงมาก
 ค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 0.00 – 0.80 หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีระดับต้องปรับปรุงมากที่สุด

ในส่วนของ การพิจารณาว่าแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดสระบุรีมีคุณภาพมาตรฐานตามกรอบดัชนีชี้วัดหรือไม่ พิจารณาจากค่าเฉลี่ยรวมทั้งหมดที่ได้ถ้ามีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ระดับ 2.49 ขึ้นไป จากคะแนนเต็ม 5 แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรดังกล่าวถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีคุณภาพมาตรฐาน หากมีค่าเฉลี่ยรวมต่ำกว่า 2.49 ถือว่าเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่ต้องปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้นต่อไป ซึ่งการคิดคะแนนเฉลี่ยหรือการวิเคราะห์ผลขั้นสุดท้าย หาได้จากสมการ

$$\bar{X} = \bar{X}_1 + \bar{X}_2 + \bar{X}_3 + \bar{X}_4 + \bar{X}_5 + \bar{X}_6 + \bar{X}_7$$

ความหมายของสัญลักษณ์ต่าง ๆ ใช้แทนค่าเฉลี่ยของมาตรฐานแต่ละข้อโดยยังไม่มีการจัดลำดับความสำคัญ ได้แก่

\bar{X}	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยทั้งหมด
\bar{X}_1	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยการบริหารจัดการด้านการวางแผนดำเนินงาน
\bar{X}_2	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยการเป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว
\bar{X}_3	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยมีการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม
\bar{X}_4	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว
\bar{X}_5	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม
\bar{X}_6	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการที่มีคุณภาพ
\bar{X}_7	หมายถึง	ค่าเฉลี่ยการคำนึงถึงความต้องการของตลาด

การลำดับความสำคัญของมาตรฐานแต่ละด้าน

กลุ่มตัวอย่างอันประกอบด้วยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งจากภาครัฐและภาคเอกชน ได้พิจารณาดัชนีมาตรฐานทั้ง 7 มาตรฐาน และทั้งหมดได้จัดลำดับความสำคัญของมาตรฐานคุณภาพทั้ง 7 ด้าน สรุปได้ดังนี้

ความสำคัญลำดับที่ 1	คือ	มาตรฐานการบริหารจัดการด้านการวางแผนดำเนินงาน (\overline{X}_1)
ความสำคัญลำดับที่ 2	คือ	มาตรฐานการคำนึงถึงความต้องการของตลาด (\overline{X}_7)
ความสำคัญลำดับที่ 3	คือ	มาตรฐานการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม (\overline{X}_5)
ความสำคัญลำดับที่ 4	คือ	มาตรฐานการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการที่มีคุณภาพ (\overline{X}_6)
ความสำคัญลำดับที่ 5	คือ	มาตรฐานการเป็นทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว (\overline{X}_2)
ความสำคัญลำดับที่ 6	คือ	มาตรฐานการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิตหรือวัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม (\overline{X}_3)
ความสำคัญลำดับที่ 7	คือ	มาตรฐานการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว (\overline{X}_4)

จากการจัดลำดับความสำคัญดังกล่าว นำมาสร้างสมการหาค่าเฉลี่ยรวมที่คิดจากค่าถ่วงน้ำหนัก ดังสูตร

$$\overline{X} = 0.25 \overline{X}_1 + 0.10 \overline{X}_2 + 0.07 \overline{X}_3 + 0.04 \overline{X}_4 + 0.18 \overline{X}_5 + 0.14 \overline{X}_6 + 0.21 \overline{X}_7$$

วิธีหาค่าน้ำหนักของแต่ละด้านในสมการหาค่าเฉลี่ยรวม ดังนี้

1. รวมค่าน้ำหนักทั้ง 7 มาตรฐาน ดังนี้ $1+2+3+4+5+6+7 = 28$
2. หาค่าน้ำหนักของมาตรฐานแต่ละด้าน แสดงรายละเอียดดังตารางผนวกที่ 1

ตารางผนวกที่ 1 ตัวอย่างการกำหนดค่าถ่วงน้ำหนัก

มาตรฐานคุณภาพแหล่ง ท่องเที่ยวเชิงเกษตร	ลำดับ ความสำคัญ	คะแนนลำดับที่		แทนค่าสูตร ค่าน้ำหนัก = คะแนน ค่าน้ำหนักรวม	สรุปค่า น้ำหนัก
		มาตรฐาน สูงสุด = 7 ต่ำสุด = 1			
1) มาตรฐานการบริหารจัดการ ด้านการวางแผนดำเนินงาน	1	7		7/28	0.25
2) มาตรฐานการเป็นทรัพยากร แหล่งท่องเที่ยว	5	3		3/28	0.10
3) มาตรฐานการมีการจัด กิจกรรมทางการเกษตรที่ แสดงออกถึงวิถีชีวิต หรือ วัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้ นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมใน กิจกรรม	6	2		2/28	0.07
4) มาตรฐานการจัดกิจกรรมเพื่อ เพิ่มพูนความรู้ด้านการเกษตร ให้กับนักท่องเที่ยว	7	1		1/28	0.04
5) มาตรฐานการจัดกิจกรรม ทางการเกษตรที่เปิดโอกาสให้ ชุมชนมีส่วนร่วม	3	5		5/28	0.18
6) มาตรฐานการจัดให้มีสิ่ง อำนวยความสะดวก และการ บริการที่มีคุณภาพ	4	4		4/28	0.14
7) มาตรฐานการคำนึงถึง ความต้องการของตลาด	2	6		6/28	0.21

หมายเหตุ: ค่าน้ำหนักมาตรฐานคุณภาพที่มีลำดับความสำคัญอันดับ 1 ให้คะแนนสูงสุด คือ 7

ส่วนลำดับความสำคัญของลงมาให้คะแนนลดลงตามลำดับความสำคัญ

ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลหรือเกณฑ์การประเมินมาตรฐานฯ

วิธีการหาค่าเฉลี่ยมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสระบุรี โดยตัวอย่างการประเมินจาก “สวนเกษตรยั่งยืน” ในจังหวัดสระบุรี มีกรรมการประเมิน 5 คน เมื่อเสร็จสิ้นได้นำผลการให้คะแนนของกรรมการแต่ละคน บันทึกและคำนวณเพื่อสรุปผล ดังนี้

ตารางผนวกที่ 2 ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลหลังการประเมิน

มาตรฐาน/ดัชนี	ลำดับที่ ดัชนี	ผลคะแนนของกรรมการคนที่					ค่าเฉลี่ย
		1	2	3	4	5	
มาตรฐานที่ 1 การบริหารจัดการด้านการวางแผนดำเนินงาน							
ด้านที่ 1							
ดัชนี 1	1	5	4	5	4	5	4.60
ดัชนี 2	2	4	4	4	5	3	4.00
ดัชนี 3	3	5	5	4	3	4	4.20
ดัชนี 4	4	3	3	3	4	4	3.40
ดัชนี 5	5	4	4	4	3	3	3.60
ดัชนี 6	6	2	3	3	3	4	3.00
ดัชนี 7	7	3	3	4	3	4	3.40
ดัชนี 8	8	4	5	4	4	4	4.20
ค่าเฉลี่ย							3.80
ด้านที่ 2							
ดัชนี 9	9	4	4	5	5	5	4.60
ดัชนี 10	10	4	5	5	5	4	4.60
ค่าเฉลี่ย							4.60
ด้านที่ 3							
ดัชนี 11	11	3	2	3	3	2	2.60
ดัชนี 12	12	5	4	4	3	4	4.00
ค่าเฉลี่ย							3.30
ด้านที่ 4							
ดัชนี 13	13	4	4	4	4	4	4.00
ค่าเฉลี่ย							4.00
ค่าเฉลี่ยมาตรฐานที่ 1 (รวม 13 ดัชนี)							3.86

ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

มาตรฐาน/ดัชนี	ลำดับที่ ดัชนี	ผลคะแนนของกรรมการคนที่					ค่า เฉลี่ย
		1	2	3	4	5	
มาตรฐานที่ 2 การเป็นทรัพยากรแหล่ง ท่องเที่ยว							
ดัชนี 14	14	4	5	3	5	3	4.00
ดัชนี 15	15	3	4	4	3	3	4.20
ดัชนี 16	16	4	4	5	5	5	4.60
ค่าเฉลี่ยมาตรฐานที่ 2							4.27
มาตรฐานที่ 3 การมีการจัดกิจกรรม ทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิต หรือ วัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยว มีส่วนร่วมในกิจกรรม							
ดัชนี 17	17	4	4	4	5	4	4.20
ค่าเฉลี่ยมาตรฐานที่ 3							4.20
มาตรฐานที่ 4 การจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูน ความรู้ด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว							
ดัชนี 18	18	3	3	4	3	4	3.40
ดัชนี 19	19	4	4	4	3	4	3.80
ดัชนี 20	20	5	4	5	4	4	4.40
ดัชนี 21	21	4	5	5	4	4	4.40
ค่าเฉลี่ยมาตรฐานที่ 4							4.00
มาตรฐานที่ 5 การจัดกิจกรรมทางการ เกษตรที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม							
ดัชนี 22	22	3	3	4	3	4	3.40
ดัชนี 23	23	4	4	4	3	3	4.40
ค่าเฉลี่ยมาตรฐานที่ 5							3.90
มาตรฐานที่ 6 การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการที่มีคุณภาพ							
ดัชนี 24	24	3	3	5	4	4	3.80
ดัชนี 25	25	4	5	4	5	5	4.60
ดัชนี 26	26	4	4	4	5	4	4.20
ดัชนี 27	27	3	4	3	3	4	3.40
ค่าเฉลี่ยมาตรฐานที่ 6							4.00

ตารางผนวกที่ 2 (ต่อ)

มาตรฐาน/ดัชนี	ลำดับที่ ดัชนี	ผลคะแนนของกรรมการคนที่					ค่า เฉลี่ย
		1	2	3	4	5	
มาตรฐานที่ 7 การคำนึงถึงความต้องการ							
ของตลาด							
ดัชนี 28	28	4	5	3	4	3	3.80
ดัชนี 29	29	5	5	4	5	5	4.80
ดัชนี 30	30	4	5	3	4	4	4.00
ดัชนี 31	31	5	5	4	5	4	4.60
ดัชนี 32	32	4	3	3	4	3	3.40
ค่าเฉลี่ยมาตรฐานที่ 7							4.12

แทนค่าเฉลี่ยรวมในแต่ละมาตรฐานจากผู้ประเมินทั้งหมดตามสมการหาค่าเฉลี่ยรวม

$$\begin{aligned}
 \bar{X} &= 0.25\bar{X}_1 + 0.10\bar{X}_2 + 0.07\bar{X}_3 + 0.04\bar{X}_4 + 0.18\bar{X}_5 + 0.14\bar{X}_6 + 0.21\bar{X}_7 \\
 &= (0.25 \times 3.93) + (0.10 \times 4.27) + (0.07 \times 4.20) + (0.04 \times 4.00) + (0.18 \times 3.90) + (0.14 \times 4.00) \\
 &\quad + (0.21 \times 4.12) \\
 &= 0.98 + 0.43 + 0.30 + 0.16 + 0.70 + 0.56 + 0.87 \\
 &= 4.00
 \end{aligned}$$

จากตัวอย่าง ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.00 ซึ่งอยู่ในช่วงคะแนน 3.33 – 4.16 ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าแหล่งท่องเที่ยวแห่งนี้ผ่านการประเมินและมีเกณฑ์อยู่ในระดับดีมาก เป็นต้น

ภาคผนวก ข

การวิเคราะห์ผลความต้องการด้านองค์ประกอบทางภูมิทัศน์
และสิ่งอำนวยความสะดวกจากนักท่องเที่ยว

ความต้องการด้านองค์ประกอบทางภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวกของนักท่องเที่ยว

การวิเคราะห์ผลความต้องการด้านองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ และสิ่งอำนวยความสะดวกจากนักท่องเที่ยว ทั้งหมด 33 รายการ ที่ให้นักท่องเที่ยวเลือกตอบ ตามลำดับความสำคัญหรือจำเป็นต้องมีเพื่อรองรับการท่องเที่ยว 5-1 ระดับ คือ

ค่า	5	หมายถึง	จำเป็นมากที่สุด
ค่า	4	หมายถึง	จำเป็นมาก
ค่า	3	หมายถึง	จำเป็นปานกลาง
ค่า	2	หมายถึง	จำเป็นน้อย
ค่า	1	หมายถึง	จำเป็นน้อยที่สุด/ไม่จำเป็นต้องมี

การวิเคราะห์ผลเพื่อจัดลำดับความสำคัญขององค์ประกอบทางภูมิทัศน์ และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการออกแบบวางผังบริเวณ ใช้สถิติอย่างง่าย โดยคิดค่าร้อยละ (percentage) และคิดค่าเฉลี่ย (mean) จากกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งหมด 66 ราย เนื่องจากค่าคะแนนในแต่ละรายการมีการกระจายตัวมาก (1-5) ทำให้จัดกลุ่มได้ยากจึงควรคิดค่าเฉลี่ย โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยเริ่มจาก หาพิสัย ($5-1=4$) แบ่งระดับขั้น (มี 5 ระดับ คือ 5, 4, 3, 2, 1) และหาช่วงคะแนน ($4/5=0.80$) จะได้ช่วงคะแนนเฉลี่ย และมีการแปรผล ดังนี้

ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	4.30 – 5.00	หมายถึง	จำเป็นมากที่สุด
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	3.50 – 4.20	หมายถึง	จำเป็นมาก
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	2.70 – 3.40	หมายถึง	จำเป็นปานกลาง
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	1.90 – 2.60	หมายถึง	จำเป็นน้อย
ค่าเฉลี่ยตั้งแต่	1.00 – 1.80	หมายถึง	จำเป็นน้อยที่สุด/ไม่จำเป็นต้องมี

ส่วนการคิดคะแนนเฉลี่ยความสำคัญสำหรับองค์ประกอบภูมิทัศน์และสิ่งอำนวยความสะดวก
 สะดวกแต่ละรายการ จากกลุ่มนักท่องเที่ยวทั้งหมด 66 ราย หาได้จากสูตร

$$\bar{X} = \bar{X}_1 + \bar{X}_2 + \bar{X}_3 + \bar{X}_4 + \bar{X}_5$$

เมื่อ	\bar{X}_1	คือ ค่าเฉลี่ยของความถี่ที่มีค่าเท่ากับ 5
	\bar{X}_2	คือ ค่าเฉลี่ยของความถี่ที่มีค่าเท่ากับ 4
	\bar{X}_3	คือ ค่าเฉลี่ยของความถี่ที่มีค่าเท่ากับ 3
	\bar{X}_4	คือ ค่าเฉลี่ยของความถี่ที่มีค่าเท่ากับ 2
	\bar{X}_5	คือ ค่าเฉลี่ยของความถี่ที่มีค่าเท่ากับ 1

คผนวก ค

รายชื่อและภูมิหลังบางประการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

รายชื่อและภูมิหลังบางประการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

สำหรับรายชื่อและภูมิหลังบางประการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในส่วนนี้ ประกอบด้วย

- 1) รายชื่อและภูมิหลังบางประการ 2) แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสระบุรี 3) แบบสอบถามสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการท่องเที่ยวโดยชุมชน ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร และ 4) แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว ความต้องการด้านกิจกรรมและองค์ประกอบสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ตารางผนวกที่ 3 รายชื่อและภูมิหลังบางประการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

	ชื่อ	ตำแหน่ง	ภูมิหลัง / ความเชี่ยวชาญ เฉพาะด้าน	ที่อยู่	โทร.
1	ชุตินา พัฒราช	หัวหน้ากลุ่ม มาตรฐานแหล่ง ท่องเที่ยว	การจัดทำมาตรฐานการ ท่องเที่ยว	สำนักงานพัฒนาการ ท่องเที่ยว กระทรวงการ ท่องเที่ยวและกีฬา สนามกีฬาแห่งชาติ กทม.	02-214-4641/ 02-219-4039
2	อำนวยการ ช้างวงศ์	นักวิชาการส่งเสริม การเกษตร 5 ผู้ช่วย ผู้อำนวยการอุทยาน บึงฉวาก	ผู้ให้บริการภาครัฐ	อุทยานผักพื้นบ้านบึงฉวาก 102 หมู่ 9 ต.บาง เดิม อ.เดิมบางนางบวช จ.สุพรรณบุรี 72120	035-430-011 089-836-1358
3	จุลพงษ์ คุ้มวงศ์	ผู้จัดการไร่ บี.เอ็น. เขาค้อ เพชรบูรณ์ ซึ่ง เป็นแหล่งท่องเที่ยว ทางเกษตรมานาน 30 ปี	ผู้ประกอบการเอกชน คณะกรรมการติดตามการ ทำงานของตำรวจของ จังหวัดเพชรบูรณ์ ปี 2541 ประธานชมรมธุรกิจ ท่องเที่ยวเพชรบูรณ์ ปี 2539-2541 ประธานชมรมธุรกิจ ท่องเที่ยว อ.เขาค้อ ปี 2549-2551 อดีตกรรมการ คณะกรรมการท่องเที่ยว เกษตรของการท่องเที่ยว แห่งประเทศไทย	ริมถนนสายแคมป์สน - สะเดาะพงษ์ หมู่ที่ 11 ตำบลแคมป์สน อำเภอ เขาค้อ เพชรบูรณ์	081-674-9559

ตารางผนวกที่ 3 (ต่อ)

	ชื่อ	ตำแหน่ง	ภูมิหลัง / ความเชี่ยวชาญ เฉพาะด้าน	ที่อยู่	โทร.
4	กิตติศักดิ์ บุญญอมรศรี	กก.ผจก. บ.ภูอมร เมรัย จก.	เกษตรกร เป็นสมาชิก สมาคมการท่องเที่ยวสระบุรี	4 หมู่ 10 ต.มิตรภาพ อ. มวกเหล็ก จ.สระบุรี 10180	036-327-183 081-906-9373
5	จรินทร์ ชูชิต	กก.ผจก. ไร่อรุณคุณ มาลี	สมาชิกสมาคมการค้า ท่องเที่ยวสระบุรี ผู้ประกอบการเอกชน เป็น สมาชิกสมาคมการค้า ท่องเที่ยวสระบุรี	199 ต.มวกเหล็ก อ. มวกเหล็ก จ.สระบุรี 18180	036-227-056 081-853-5893 khun_malee@ hotmail.com
6	มนรัตน์ สามารถ	เจ้าของไร่คุณมน	ผู้ประกอบการ เอกชน เป็น ครูภูมิปัญญาชาวบ้านด้าน การผลิตแบบครบวงจรและ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ขอ อ.บ่อพลอย กาญจนบุรี		
7	สถาพร รัชตะ ทรัพย์	อาจารย์ใหญ่ รร. เพชรรัชต์ ในพระ อุปถัมภ์	สมาชิกสมาคมการค้า ท่องเที่ยวสระบุรี ผู้ประกอบการ เอกชน เป็น สมาชิกสมาคมการค้า ท่องเที่ยวสระบุรี	ค่ายลูกเสือเพชรรัตน์ จ. สระบุรี 10180	036-341-530
8	วุฒติศักดิ์ บุตร ธนู	ผอ.ฝ่ายการเกษตร พี.บี.วัลเลย์ เขาใหญ่ ไวน์เนอร์รี่	ผู้ประกอบการ เอกชน โรคพืช ได้รับรางวัลที่ เวียดนาม ปี 2006 ขนาด พื้นที่ทั้งหมด 2500 ไร่ ปลูก องุ่น 500 ไร่ ส่งออก เป็น สมาชิกสมาคมการค้า ท่องเที่ยวสระบุรี	102 หมู่ 5 ถ.มิตรภาพ ต. พญาเย็น อ.ปากช่อง จ. นครราชสีมา 30320	036-227-327-9 036-227-330 081-924-7214 www.khoyaiwi nery.com
9	จรรยา ชูเอกวงศ์	ผจก. โรงงานผลิต พลาสติกในการคลุม ดินปลูกพืช	นักท่องเที่ยวผู้เคยเยี่ยมชม แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร		
10	รักสกุล วสุวัต	เจ้าหน้าที่กิจกรรม เด็กและเยาวชน	นักท่องเที่ยวผู้เคยเยี่ยมชม แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	เทศบาลเมืองคูตรดิตต์ จ. คูตรดิตต์	081-716-2347
11	วิลาวัลย์ ศิริ บุญ	นักวิชาการ คอมพิวเตอร์ 7	นักท่องเที่ยวผู้เคยเยี่ยมชม แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร	สำนักงานสถิติแห่งชาติ กทม.	02-281-0333 ต่อ 1118

ภาคผนวก ง

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสระบุรี

แบบประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร จังหวัดสระบุรี

1. ข้อมูลกรรมการผู้ประเมิน

1.1 กรรมการผู้ประเมิน ชื่อ นามสกุล

ตำแหน่ง

1.2 สถานที่ทำงาน/ติดต่อ โทร.

2. ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2.1 ชื่อสถานที่ท่องเที่ยว

2.2 ที่อยู่

2.3 ชื่อเจ้าของกิจการ

2.4 วัน / เดือน / ปี ที่ประเมิน

ลงชื่อ กรรมการ

(.....)

วันที่ เดือน พ.ศ.

ตารางผนวกที่ 4 แบบประเมินมาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงเกษตร 7 มาตรฐาน รวม 32 ดัชนีชี้วัด

มาตรฐาน	ดัชนี	ระดับความเหมาะสม หรือ คุณภาพ							คำอธิบายดัชนี	ข้อ เสนอแนะ
		ลำดับที่ ดัชนี	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	ไม่มี หรือ ไม่ ทำ		
			(5)	(4)	(3)	(2)	(1)	(0)		
มาตรฐานที่ 1 : การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ : 1.1 การบริหารจัดการด้านการวางแผนดำเนินงาน										
1.1.1 ด้านการใช้ประโยชน์พื้นที่										
	มีการแบ่งพื้นที่เป็นส่วน	1							มีการแบ่งพื้นที่เป็นส่วนตามวัตถุประสงค์การใช้งาน (zoning areas) เช่น ส่วนบริการนักท่องเที่ยว ส่วนที่พัก ส่วนพื้นที่เพาะปลูก และส่วนโรงงานแปรรูป เป็นต้น มีเส้นทางเชื่อมต่อกัน อาจมีลำดับการเข้าถึงส่วนต่างๆ ของพื้นที่ หรือมีการใช้งานตามสภาพพื้นที่ เช่น ที่ดอนหรือที่ดินเลวใช้สร้างอาคาร พื้นที่เพาะปลูกอยู่ในเขตดินอุดมสมบูรณ์ ที่ลาดชันเหมาะแก่การระบายน้ำ บริเวณแหล่งน้ำในพื้นที่ใช้จัดกิจกรรมทางน้ำ หรือเป็นแหล่งน้ำสำรองน้ำใช้ในการเกษตร เป็นต้น	
	มีขีดความสามารถในการรองรับการใช้ประโยชน์ (carrying	2							กิจกรรมไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อด้านกายภาพ ความเสื่อมโทรม หรือทำลายทรัพยากร	

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

มาตรฐาน	ดัชนี	ระดับความเหมาะสม หรือ คุณภาพ							คำอธิบายดัชนี	ข้อ เสนอแนะ
		ลำดับที่ ดัชนี	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	ไม่มี หรือ ไม่ ทำ		
	capacity)								ทางการเกษตรที่มี หรือมีกฎหรือกติกาในการ เที่ยวชมและจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวตาม ความเหมาะสม เช่น ห้ามนำอาหารเข้าไป รับประทาน ห้ามเด็ดหักส่วนของพืช และ กิจกรรมต่างๆ ต้องไม่ส่งผลกระทบต่อ สภาพแวดล้อมภายนอกพื้นที่ เช่น มีบ่อน้ำบาด น้ำเสีย หรือ ไม่เผาขยะหรือเศษหญ้า เป็นต้น	
1.1.2 ด้านกิจกรรมที่ ก่อให้เกิดรายได้	มีกิจกรรมที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่ม ของผลิตผลทางการเกษตร (value added)	3							สามารถนำผลิตผลทางการเกษตรมาใช้ ประโยชน์ได้อย่างคุ้มค่าและช่วยสร้างรายได้ เพิ่มขึ้นและลดของเสีย เช่น นำผลผลิต ข้าวโพดนับตั้งแต่ใหม่ข้าวโพด เปลือก เมล็ด และชังมาก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มและมีรายได้ เกิดขึ้น การนำกากที่เหลือจากการบีบน้ำจาก การทำไวน์ไปทำไส้ขนม เนื้อที่ได้จากการกรอง น้ำองุ่นนำไปทำแยม เมล็ดนำไปสกัดน้ำมัน และกากไปทำสุนัขตัว เป็นต้น	

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

มาตรฐาน	ดัชนี	ระดับความเหมาะสม หรือ คุณภาพ							คำอธิบายดัชนี	ข้อ เสนอแนะ
		ลำดับที่ ดัชนี	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	ไม่มี หรือ ไม่ ทำ		
1.1.3 ด้านการวางแผน ดำเนินงานในการจัดการ ด้านสิ่งแวดล้อม และการ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ	มีการวางแผน ดำเนินงานด้านการ จัดการของเสียและขยะในพื้นที่	4							การวางแผนด้านการจัดการของเสียและขยะ เช่น จัดให้มีภาชนะรองรับขยะแบบแยกชนิด และสถิติการทำปุ๋ยหมัก การผลิตฮอโมิน หรือมีบ่อบำบัดน้ำทิ้งจากกระบวนการแปรรูป	
	การนำวัสดุเหลือใช้จากกิจกรรม ทางการเกษตรมาใช้ให้เกิด ประโยชน์	5							การนำกลับมาใช้ซ้ำ หรือการแปรรูปแล้ว กลับมาใช้ใหม่ เช่น การทำปุ๋ยหมักหรือปุ๋ย ชีวภาพ ใช้เศษหญ้าเป็นวัสดุคลุมแปลง เป็นต้น	
	การจัดการในการประหยัด พลังงาน	6							มีมาตรการหรือวิธีการในการประหยัด พลังงาน เช่น การกำหนดเวลาในการใช้ ไฟฟ้าในแหล่งท่องเที่ยว มีการใช้ตะเกียง หรือ โซลาร์เซลล์แทนการใช้ไฟฟ้า หรือการ ออกแบบอาคารที่เปิดโล่ง และอยู่ในตำแหน่ง ที่ไม่บังทิศทางลม มีการจัดกลุ่มอาคารไม่ กระจัดกระจายเต็มพื้นที่เพื่อลดการก่อสร้าง ระบบสาธารณูปโภคต่างๆ เป็นต้น	
	มีการจัดการด้านการอนุรักษ์	7							มีแนวทางการดำเนินงานเพื่อป้องกันการ	

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

มาตรฐาน	ดัชนี	ระดับความเหมาะสม หรือ คุณภาพ							ไม่มีหรือไม่ทำ	คำอธิบายดัชนี	ข้อเสนอนะ
		ลำดับที่ดัชนี	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด				
	ธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว								ทำลายสภาพแวดล้อมที่จะเกิดทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ การผลิตที่ผ่านการรับรองมาตรฐาน GAP) การลดการใช้สารเคมีหรือใช้ปุ๋ยอินทรีย์ การปลูกพืชสลับเพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน เป็นต้น		
1.1.4 ด้านการรักษาความปลอดภัย	มีการรักษาความปลอดภัยในแหล่งท่องเที่ยว	8							มีมาตรการหรือวิธีการสร้างความปลอดภัยทั้งแก่นักท่องเที่ยว และแก่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานในพื้นที่ เช่น มียามรักษาการณ์ มีอุปกรณ์เครื่องช่วยชีวิตเบื้องต้น มีอาณาเขตหวงห้ามเพื่อป้องกันอันตรายแก่นักท่องเที่ยว และการติดตั้งป้ายเตือนภัย เป็นต้น		
มาตรฐานที่ 1 : การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ : 1.2 การบริหารจัดการด้านบุคลากร											
	มีบุคลากรที่มีความรู้ และความสามารถพอเพียงตามกิจกรรมที่จัดขึ้น	9							มีบุคลากรที่มีประสบการณ์ที่ได้มาตรฐานต่อกิจกรรมที่จัดขึ้น หรือเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไป (อาจมีหลักฐานรับรอง เช่น ประกาศนียบัตร) คอยต้อนรับนักท่องเที่ยว		

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

มาตรฐาน	ดัชนี	ระดับความเหมาะสม หรือ คุณภาพ							คำอธิบายดัชนี	ข้อ เสนอแนะ
		ลำดับที่ ดัชนี	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	ไม่มี หรือ ไม่ ทำ		
									หรือเป็นผู้ที่มีความรู้ความเข้าใจ มีความ ชำนาญหรือมีประสบการณ์ ที่สามารถ ถ่ายทอดความรู้ต่างๆ ให้กับนักท่องเที่ยวได้	
	มีสัดส่วนของบุคลากรที่เพียงพอ ต่อการให้บริการนักท่องเที่ยวตาม กิจกรรมที่จัดขึ้นแต่ละกิจกรรม	10							มีจำนวนบุคลากรอย่างเพียงพอ และมี กิจกรรมให้สับเปลี่ยน เพื่อกระจาย นักท่องเที่ยวไปตามจุดต่างๆ	
มาตรฐานที่ 1 : การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ : 1.3 มีการบริหารจัดการด้านงบประมาณ										
	มีการจัดเตรียมงบประมาณเพื่อ รักษาสภาพแหล่งท่องเที่ยว และ อุปกรณ์ให้สมบูรณ์พร้อมใช้งานได้	11							มีการบำรุงรักษาแหล่งท่องเที่ยวให้เป็น ระเบียบเรียบร้อยสวยงามอยู่เสมอ เพื่อสร้าง ความปลอดภัย เช่น การซ่อมบำรุงทางเท้า หรืออุปกรณ์ในห้องสุขาให้ใช้งานได้เสมอ	
	มีการจัดเตรียมงบประมาณเพื่อ การใช้จ่ายนอกเหนือจาก ค่าใช้จ่ายประจำ	12							มีการจัดเตรียมงบประมาณในกรณีฉุกเฉิน เช่น เมื่อเกิดเหตุกับพิบัติ น้ำท่วม ไฟไหม้ หรือ เป็นต้น ที่ส่งผลกระทบต่อกิจกรรมทางการเกษตร หลัก หรืออาชีพหลัก โดยอาจมีแหล่งเงินทุน สำรอง เช่น ธกส. SMEs เป็นต้น	

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

มาตรฐาน	ดัชนี	ระดับความเหมาะสม หรือ คุณภาพ							คำอธิบายดัชนี	ข้อ เสนอแนะ
		ลำดับที่ ดัชนี	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	ไม่มี หรือ ไม่ ทำ		
มาตรฐานที่ 1 : การบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ : 1.4 การบริหารจัดการด้านการประเมินกิจกรรม (assessment)										
	มีการประเมินกิจกรรมที่จัดขึ้นใน แหล่งท่องเที่ยว เพื่อการพัฒนาให้ เหมาะสมกับสภาพปัญหาและ ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย	13							มีวิธีการที่ง่าย ให้นักท่องเที่ยวสามารถ ประเมินความพึงพอใจในกิจกรรมที่มีอยู่ เช่น มีจุดรับฟังความคิดเห็น มีแบบสอบถามให้ ตอบ มีสมุดเยี่ยม ที่มีข้อติชมหรือแสดงความ ประทับใจ และมีการนำผลที่ได้ไปปรับปรุง แหล่งท่องเที่ยว เช่น การพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวก หรือด้านการรักษาความสะอาด เป็นต้น	
มาตรฐานที่ 2 : คำนึงถึง ความต้องการของตลาด	มีการศึกษามิหลังของกลุ่ม นักท่องเที่ยวเป้าหมาย รวมทั้ง การศึกษาถึงความพึงพอใจและ ความคาดหวังที่จะได้รับการ ท่องเที่ยว เพื่อจัดกิจกรรมที่ เหมาะสมกับความต้องการของ กลุ่มเป้าหมายนั้นอย่างสม่ำเสมอ	14							การเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิหลัง ความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมาย เพื่อกำหนดนโยบาย การตลาด เช่น จัดเตรียมความพร้อมของพืช พรรณหรือสินค้าตามฤดูกาลท่องเที่ยว การ วางแผนปริมาณการผลิต การจัดเตรียม กิจกรรมเสริมที่เหมาะสมตามช่วงเวลาต่าง ๆ	
	มีการจัดกิจกรรมที่รองรับ	15							มีการจัดกิจกรรมตามความต้องการของ	

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

มาตรฐาน	ดัชนี	ระดับความเหมาะสม หรือ คุณภาพ							คำอธิบายดัชนี	ข้อ เสนอแนะ
		ลำดับที่ ดัชนี	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	ไม่มี หรือ ไม่ ทำ		
	นักท่องเที่ยวเป้าหมายเฉพาะ (niche market)								กลุ่มเป้าหมาย เช่น การนำเสนอ/สาธิตการทำ นาตั้งแต่ปลูกจนถึงเก็บเกี่ยว สาธิต/ฝึกกรีด ยาง หรือการชิมไวน์ เป็นต้น	
	มีการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ รูปแบบต่างๆ ที่ดึงดูดใจ นักท่องเที่ยว	16							มีการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวด้วย ช่องทางต่างๆ เช่น เว็บไซต์ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ หรือแจกวิดีโอแนะนำสถานที่ ให้กับผู้ประกอบการท่องเที่ยว โรงแรม หรือ หน่วยงานด้านการท่องเที่ยวเพื่อการ ประชาสัมพันธ์ หรือการจัดทำปฏิทินท่องเที่ยว ที่มีบัตรส่วนลดค่าที่พัก/ค่าอาหาร เป็นต้น	
	มีการพัฒนาสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการตาม ความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย อย่างสม่ำเสมอ	17							มีการพัฒนารูปลักษณ์ของสถานที่ สิ่งอำนวยความสะดวก และการให้บริการ ที่เข้ากับ เอกลักษณ์ของพื้นที่ และสอดคล้องกับ กลุ่มเป้าหมาย เช่น การสร้างที่พักใน บรรยากาศแบบควบอยหรืออินเดียนแดง หรือที่พักแบบสงบเพื่อรองรับกลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้น	

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

มาตรฐาน	ดัชนี	ระดับความเหมาะสม หรือ คุณภาพ							คำอธิบายดัชนี	ข้อ เสนอแนะ
		ลำดับที่ ดัชนี	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	ไม่มี หรือ ไม่ ทำ		
		18							มีการรวมกลุ่มผู้ประกอบการ หรือระหว่าง ชุมชน เพื่อทำงานร่วมกัน มีการแลกเปลี่ยน ข้อมูล อาจมีแผนพบโฆษณาแหล่งท่องเที่ยว ของเครือข่ายเพื่อการประชาสัมพันธ์	
มาตรฐานที่ 3 : การจัด กิจกรรมทางการเกษตรที่ เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วน ร่วม	มีกิจกรรมทางการเกษตรที่ ก่อให้เกิดรายได้กับธุรกิจอื่นที่ เกี่ยวเนื่องในพื้นที่ หรือชุมชน สามารถมีรายได้เพิ่มจากการ บริการอื่นๆ	19							กิจกรรมที่สร้างงานให้คนในชุมชน/สามารถนำ ผลผลิตมาส่งเพื่อจัดจำหน่ายประจำในแหล่ง ท่องเที่ยววนั้น หรือมีการประกอบธุรกิจอื่นๆ หรือให้บริการด้านท่องเที่ยวใกล้เคียงกัน และ ก่อให้เกิดรายได้ เช่น เปิดร้านขายของที่ระลึก พื้นบ้าน ร้านขายอาหาร บริการนวดแผน โบราณ ขายนุ้ย หรืออุปกรณ์เครื่องมือ เครื่องใช้ทางการเกษตร เป็นต้น	
	ชุมชนมีโอกาสในการเข้าร่วม ดำเนินการ และตัดสินใจเกี่ยวกับ การจัดการการท่องเที่ยวที่ เกี่ยวข้อง	20							ชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ด้านการ ดำเนินงานของแหล่งท่องเที่ยววนั้น โดยแหล่ง ท่องเที่ยวมีการรับฟังความคิดเห็นของชุมชน ผ่านวิธีการต่างๆ เช่น การเข้าร่วมเป็นสมาชิก กลุ่ม ชมรม สมาคมด้านการท่องเที่ยวของ	

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

มาตรฐาน	ดัชนี	ระดับความเหมาะสม หรือ คุณภาพ							คำอธิบายดัชนี	ข้อ เสนอแนะ
		ลำดับที่ ดัชนี	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	ไม่มี หรือ ไม่ ทำ		
									ชุมชน และเข้าร่วมประชุมอย่างสม่ำเสมอ หรือร่วมรับประโยชน์จากการจำหน่ายสินค้า เป็นหูเป็นตาด้านความปลอดภัย อีกทั้งยังร่วม ตั้งกฎกติกา บทลงโทษทางสังคม เป็นต้น และร่วมประเมินผลในกิจกรรมทางการเกษตร ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน เช่น การท่องเที่ยว สร้างความรำคาญต่อชุมชนหรือไม่	
มาตรฐานที่ 4 : จัดให้มีสิ่ง อำนวยความสะดวก และ การบริการที่มีคุณภาพ	มีความเพียงพอของสิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการต่อการรองรับนักท่องเที่ยว	21							มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอทั้งจำนวน และ ขนาดที่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว เช่น ขนาดลานจอดรถ ขนาดอาคารต้อนรับ ศาลา หรือจำนวนห้องสุขา เป็นต้น	
	มีสิ่งอำนวยความสะดวกและ บริการที่มีคุณภาพ	22							คุณภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวกที่สะอาด และปลอดภัย เช่น พื้นทางเดินไม่ลื่น ห้องน้ำ สะอาดและอุปกรณ์ไม่เสียหาย มีถังขยะ เป็นต้น ส่วนคุณภาพด้านการให้บริการ คือ เจ้าบ้านมีอัธยาศัยดี พุดจาสุภาพไพเราะ มีจิตใจ พร้อมในการให้บริการ (serviced mind)	

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

มาตรฐาน	ดัชนี	ระดับความเหมาะสม หรือ คุณภาพ							คำอธิบายดัชนี	ข้อ เสนอแนะ
		ลำดับที่ ดัชนี	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	ไม่มี หรือ ไม่ ทำ		
	มีการจัดกิจกรรมและมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่หลากหลายเพื่อเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้ใช้งานต่าง ๆ เลือกตามความต้องการและตามความเหมาะสม	23							มีการจัดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวต่างประเทศต่างวัยหรือความพร้อมของร่างกาย เช่น มีจุดนั่งพักหรือจุดชมวิวสำหรับผู้สูงอายุ มีสนามเด็กเล่นสำหรับเด็ก มีจุดแสดงสัตว์หรือฟาร์มสัตว์ และมีทางลาดหรือห้องน้ำสำหรับผู้พิการ เป็นต้น โดยสิ่งอำนวยความสะดวกมีรูปแบบขนาด และสัดส่วน ที่หลากหลายเหมาะสมกับผู้ใช้งานและเข้ากับกิจกรรมนั้น ๆ	
	มีป้าย/แผ่นพับ รูปแบบ เนื้อหา ความรู้ และวิธีการสื่อความหมาย ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์และความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยว	24							มีป้าย แผ่นพับ/แผ่นพับต่างๆ เพื่อให้ข้อมูลและความรู้ต่าง ๆ เช่น ป้ายชื่อสถานที่ ป้ายบอกทาง ป้ายเตือน ป้ายให้ความรู้ในจุดสำคัญทางการเกษตร รวมถึงมีผู้บรรยายหรือวิทยากรด้วย	
มาตรฐานที่ 5 : การเป็น ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว	เป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าด้านสุนทรียภาพ และสามารถสร้างความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวในเชิงทัศนียภาพด้านการเกษตร	25							หากไม่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีสภาพภูมิประเทศสวยงาม อาจตกแต่งแหล่งท่องเที่ยวให้มีความสวยงามของพืชพรรณทางการเกษตรตามฤดูกาล เช่น มีความโดดเด่น	

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

มาตรฐาน	ดัชนี	ระดับความเหมาะสม หรือ คุณภาพ							ไม่มีหรือไม่ทำ	คำอธิบายดัชนี	ข้อเสนอนะ
		ลำดับที่ดัชนี	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด				
	ของพื้นที่								ของพืชปลูก มีการดูแลรักษาแปลงปลูกให้สวยงามเป็นระเบียบอยู่เสมอ อาจสร้างมุมมองที่เป็นธรรมชาติ อาคารและสิ่งก่อสร้างต่างๆ มีความกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อม ไม่บดบังทัศนียภาพ		
	นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงพื้นที่ได้อย่างสะดวก	26							นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้ง่าย หรือมีบริการรถสาธารณะ เช่น มีป้ายบอกทางเป็นระยะ มีจุดจอดรถ เป็นต้น และสามารถเข้าสู่กิจกรรมต่างๆ ได้อย่างสะดวก เช่น มีทางเท้า มีรถลาก หรือมีบริการจักรยานให้เช่า เป็นต้น		
	ตั้งอยู่ในสถานที่ที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวอื่นใกล้เคียงได้	27							มีแหล่งท่องเที่ยวอื่นล้อมรอบที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมต่อไปได้ หรือมีการนำเสนอสเส้นทางท่องเที่ยวในชุมชน		
มาตรฐานที่ 6 : การจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิต หรือวัฒนธรรม และเปิด	เน้นกิจกรรมทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิต หรือวัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้	28							ตัวอย่างกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตดั้งเดิมที่หาดูได้ยาก หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น กิจกรรมการทำนาและแปลงนา เปิดโอกาสให้		

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

มาตรฐาน	ดัชนี	ระดับความเหมาะสม หรือ คุณภาพ							คำอธิบายดัชนี	ข้อ เสนอแนะ
		ลำดับที่ ดัชนี	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	ไม่มี หรือ ไม่ ทำ		
โอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม	นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในกิจกรรม								นักท่องเที่ยวร่วมลงแขกเกี่ยวข้าว ร้องเพลง ตำนาน การทำความสะอาดข้าวสารโดยวิธีผัด ข้าว การแปรรูปข้าวหลังการเก็บเกี่ยวโดยวิธี ตำข้าว กิจกรรมการทอผ้าพื้นเมือง กิจกรรม การย้อมสีธรรมชาติ กิจกรรมการผลิตกระดาษ สา หรือกิจกรรมการทำวาว เป็นต้น	
มาตรฐานที่ 7 : การจัด กิจกรรมเพื่อเพิ่มพูน ความรู้ด้านการเกษตร ให้กับนักท่องเที่ยว	มีแปลงสาธิตทางการเกษตร	29							เปิด/ปรับปรุงพื้นที่เกษตรเดิมที่ดำเนินการอยู่ให้ นักท่องเที่ยวได้ชมหรือมีแปลงเกษตรเพื่อ สาธิต เช่น ปลูกอาหารสัตว์ชนิดต่าง ๆ แปลงปลูกข้าวเปรียบเทียบแบบใช้สารเคมีกับ ไม่ใช้สาร เป็นต้น อาจมีวิทยากรบรรยาย	
	เน้นกิจกรรมทางการเกษตร ที่ให้ นักท่องเที่ยวฝึกปฏิบัติ เพื่อก่อให้ เกิดความรู้ตามความเหมาะสม ของกิจกรรมการเกษตรนั้นๆ	30							จัดให้นักท่องเที่ยวได้ลงมือปฏิบัติร่วมกับ เกษตรกรที่ทำอาชีพนั้นๆ เช่น ฝึกการรีด นมวัว วิธีการชิมไวน์ ฝึกการทำ เครื่องปั้นดินเผา หรือการฝึกทอเสื่อ เป็นต้น	
	มีจุดเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้ แลกเปลี่ยนความรู้ทางการเกษตร	31							มีบริเวณที่นักท่องเที่ยวสามารถสนทนากับ เจ้าของสวน มัคคุเทศน์ หรือนักท่องเที่ยวที่มา	

ตารางผนวกที่ 4 (ต่อ)

มาตรฐาน	ดัชนี	ระดับความเหมาะสม หรือ คุณภาพ							คำอธิบายดัชนี	ข้อ เสนอแนะ
		ลำดับที่ ดัชนี	มาก ที่สุด	มาก	ปาน กลาง	น้อย	น้อย ที่สุด	ไม่มี หรือ ไม่ ทำ		
									ด้วยกัน	
	เน้นกิจกรรมทางการเกษตรเพื่อให้ นักท่องเที่ยวเกิดความรู้ ความ ถนัด หรือเห็นคุณค่าของการ พัฒนาการเกษตรเชิงอนุรักษ์	32							เป็นกิจกรรมที่สอดแทรกความรู้ด้านการ อนุรักษ์ และเกิดความตระหนักเกี่ยวกับ การเกษตร เช่น ประโยชน์และความสำคัญ ของสมุนไพรพื้นบ้าน สวนรวบรวมพันธุ์พืช พื้นเมืองหายาก กิจกรรมสำรวจพรรณไม้ใน สวน เพื่อรักษาและเผยแพร่พันธุ์ไม้มีคุณค่า ของไทยให้คนรุ่นหลัง อาจมีการแสดง นิทรรศการ หรือแสดงผลภัณฑ์ เป็นต้น	

ภาคผนวก จ

แบบสอบถามสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ความคิดเห็นเกี่ยวกับ

แบบสอบถามสำหรับผู้เกี่ยวข้องในการท่องเที่ยวโดยชุมชน
ความคิดเห็นเกี่ยวกับความสามารถในการพัฒนาพื้นที่เพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

โดย

นางสาวธีรนาฏ กาลปักษ์

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์ โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวชั้บสนุ่น จังหวัดสระบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นของเกษตรกรเจ้าของพื้นที่ โดยการสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ ความคิดเห็นในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีลักษณะการบริหารจัดการและดำเนินงานโดยชุมชน และความต้องการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว รวมถึงสิ่งอำนวยความสะดวกที่ชุมชนสามารถจัดให้มีได้จริงในปัจจุบัน หรือความเป็นไปได้ในอนาคตเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวางแผนบริเวณที่เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่ และตรงตามความต้องการของผู้ใช้ประโยชน์พื้นที่ต่อไป

ความคิดเห็นของท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ มีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของงานวิจัยและส่งผลต่อการวางรากฐานในการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน ซึ่งข้อมูลทั้งหมดถูกใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ดังนั้นคณะผู้วิจัยจึงใคร่ขอความกรุณาในการตอบแบบสอบถาม พร้อมกันนี้ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

วัน/เดือน/ปี.....ชุดที่.....

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามนี้ประกอบด้วย 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความสามารถในการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ส่วนที่ 3 ความต้องการด้านกิจกรรมและองค์ประกอบสำหรับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม (โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ○ ในหัวข้อที่ท่าน

ต้องการ หรือเติมคำในช่องว่างที่ท่านต้องการระบุเพิ่มเติม)

เพศ ○ชาย ○หญิง

อายุ ○ต่ำกว่า 20 ปี ○21-30 ปี
○31-40 ปี ○มากกว่า 40 ปี

สถานภาพสมรส

○โสด ○สมรส

ระดับการศึกษา

- ประถมศึกษา
○มัธยมศึกษาตอนต้น
○มัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า
○ปริญญาตรี
○สูงกว่าปริญญาตรี

จำนวนสมาชิกในครอบครัว.....

อาชีพหลัก (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ปลูกพืช ○เลี้ยงสัตว์ ○ค้าขาย ○รับจ้าง
○อื่นๆ.....

รายได้ต่อเดือน (บาท)

- ยังไม่มีรายได้ ○ต่ำกว่า 10,000 บาท
○10,000-20,000 บาท ○มากกว่า 20,000 บาท

ท่านมีส่วนร่วมกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชนอย่างไร

- ไม่มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว
○มีส่วนร่วมในการท่องเที่ยว โดย
○เป็นภาคีภาคีท้องถิ่น
○เจ้าของร้านอาหาร
○เป็นเจ้าของรถให้เช่า หรือรถนำเที่ยว

- ร้านจำหน่ายของที่ระลึก / ผลิตภัณฑ์ชุมชน
- เป็นเจ้าของบ้านที่ให้บริการพักรักษาแก่นักท่องเที่ยว (โฮมสเตย์)ชุมชน
- พนักงานร้านต่าง ๆ
- เป็นเกษตรกรที่ให้บริการเที่ยวชมสวน เช่น เจ้าของฟาร์มเลี้ยงวัว เจ้าของไร่ เป็นต้น
- อื่นๆ.....

ตารางผนวกที่ 5 ส่วนที่ 2 ความสามารถในการพัฒนาชุมชนเพื่อรองรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โดยการทำเครื่องหมาย ✓ ลงในข้อ (1)-(3)

ความสามารถในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร	(1) ทำได้ทันที	(2) ทำได้ในอนาคต	(3) ไม่คิดว่าจะทำ	หมายเหตุ/ ข้อเสนอแนะ
1. ความสามารถด้านการบริหารจัดการ และแผนดำเนินงานของชุมชน				
มีการแบ่งพื้นที่ออกเป็นส่วนต่างๆ เช่น ส่วนบริการท่องเที่ยว ส่วนโรงผลิตหรือแปรรูป หรือแปลงเกษตร เป็นต้น				
การจำกัดจำนวนนักท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับกิจกรรม หรือมีกฎกติกาที่นักท่องเที่ยวยอมรับ				
มีกิจกรรมเพื่อเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร เช่น กลุ่มแปรรูปผลผลิตของชุมชน กลุ่มผลิตปุ๋ย เป็นต้น				
มีแผนจัดการของเสียและขยะ เช่น มีผู้รับผิดชอบเก็บและกำจัด การสร้างบ่อบำบัด หรือการแปรรูปขยะเป็นปุ๋ย เป็นต้น				
มีการนำวัสดุเหลือใช้จากกิจกรรมทางการเกษตรมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การผลิตปุ๋ยหมักจากเศษวัสดุพืช เป็นต้น				
มีการประหยัดพลังงาน เช่น การร่วมมือกันลดการใช้ไฟฟ้า กำหนดช่วงเวลาปิด-เปิดไฟ การผลิตแก๊ซหุงต้ม				
จากมูลสัตว์ ฯ				
มีการอนุรักษ์ธรรมชาติในแหล่งท่องเที่ยว เช่น ลดการใช้สารเคมีในการเพาะปลูก การปลูกพืชหมุนเวียนบำรุงดิน เป็นต้น				
มีมาตรการด้านความปลอดภัย เช่น มีอาสาสมัครหรือคนในชุมชนช่วยเป็นหูเป็นตา หรือมีสถานีอนามัยและอุปกรณ์ปฐมพยาบาลเบื้องต้น				

ตารางผนวกที่ 5 (ต่อ)

ความสามารถในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร	(1) ทำได้ทันที	(2) ทำได้ในอนาคต	(3) ไม่มีคิดจะทำ	หมายเหตุ/ ข้อเสนอแนะ
มีบุคลากรที่มีความรู้ และความสามารถพอเพียงตามกิจกรรมทางการเกษตรที่จัดขึ้น หรือ มีหลาย ๆ กิจกรรมให้นักท่องเที่ยวสลับเปลี่ยนหมุนเวียน ในกรณีมีผู้บรรยายไม่เพียงพอ				
มีการจัดเตรียมงบประมาณหมู่บ้าน เพื่อบำรุงรักษาพื้นที่ และอุปกรณ์ส่วนร่วมให้สมบูรณ์พร้อมใช้งานได้ หรืองบประมาณสำหรับงานประเพณี หรือกิจกรรมของหมู่บ้าน				
มีการจัดเตรียมงบประมาณเพื่อการใช้จ่ายนอกเหนือจากค่าใช้จ่ายประจำ เช่น เพื่อภัยพิบัติจากธรรมชาติ หรือกองทุนชดเชยผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ เป็นต้น				
มีสมุดเยี่ยมให้นักท่องเที่ยวได้แสดงความคิดเห็น หรือมีแบบประเมิน เพื่อการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและ ความต้องการของกลุ่มเป้าหมายในอนาคต				
2. ศักยภาพของพื้นที่ในการรองรับการท่องเที่ยว				
ชุมชนของท่านมีความสวยงามของพื้นที่ เห็นความอุดมสมบูรณ์ของพืชพรรณตลอดทั้งปี รวมถึงมีความสะอาด และความเป็นระเบียบในบริเวณต่าง ๆ				

ตารางผนวกที่ 5 (ต่อ)

ความสามารถในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร	(1) ทำได้ทันที	(2) ทำได้ในอนาคต	(3) ไม่คิดว่าจะทำ	หมายเหตุ/ ข้อเสนอแนะ
ที่จะทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความประทับใจ				
ติดตั้งป้ายบอกทางเป็นระยะ เพื่อให้นักท่องเที่ยวเข้าถึงพื้นที่ได้ง่าย ไม่หลงทาง				
3. ความสามารถในการจัดกิจกรรมทางการเกษตรที่แสดงออกถึงวิถีชีวิต หรือวัฒนธรรม และเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วม				
มีกิจกรรมที่แสดงถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชน เช่น ให้นักท่องเที่ยวชมอาชีพการปลูกพืช เลี้ยงสัตว์หรืออาชีพหลักของชุมชน ชมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ รวมถึงการปักค้างร่วมกับเกษตรกร เป็นต้น				
4. ความสามารถในการจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนความรู้ด้านการเกษตรให้กับนักท่องเที่ยว				
มีแปลงสาธิตทางการเกษตรให้นักท่องเที่ยวชม				
มีกิจกรรมทางการเกษตรให้นักท่องเที่ยวทำร่วมกับเกษตรกร เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ				
มีสถานที่พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้ทางการเกษตร				
มีกิจกรรมเชิงอนุรักษ์ เช่น สวนสมุนไพรพื้นบ้าน ประเพณีพื้นบ้าน				

ตารางผนวกที่ 5 (ต่อ)

ความสามารถในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร	(1) ทำได้ทันที	(2) ทำได้ในอนาคต	(3) ไม่คิดว่าจะทำ	หมายเหตุ/ ข้อเสนอแนะ
5. ความสามารถในการจัดกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม				
ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการชุมชน เช่น การเข้าร่วมกลุ่มต่างๆ ร่วมตั้งกฎกติกาในการท่องเที่ยว และร่วมประเมินผลงานและวางแผนการบริหารจัดการชุมชน เป็นต้น				
มีการทำงานในรูปแบบเครือข่ายที่เกื้อกูลกันระหว่างแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอื่นๆ ในพื้นที่ใกล้เคียง				
6. ความสามารถในการจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวก และการบริการที่มีคุณภาพ				
มีสิ่งอำนวยความสะดวกเพียงพอในการรองรับนักท่องเที่ยว เช่น พื้นที่จอดรถ ห้องสุขา และที่พัก เป็นต้น				
มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการที่มีคุณภาพ สะอาด แข็งแรง และปลอดภัยต่อการใช้งาน				
จัดให้มีกิจกรรมที่หลากหลายสำหรับนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัย				
มีป้าย/แผ่นพับ รูปแบบ เนื้อหาความรู้ และวิธีการสื่อความหมาย ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับประโยชน์ และความเพลิดเพลินจากการท่องเที่ยว				

ตารางผนวกที่ 5 (ต่อ)

ความสามารถในการพัฒนาสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร	(1) ทำได้ทันที	(2) ทำได้ในอนาคต	(3) ไม่มีคิดจะทำ	หมายเหตุ/ ข้อเสนอแนะ
7. ความสามารถด้านการตลาดท่องเที่ยวเชิงเกษตร				
มีการจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์รูปแบบต่างๆ ที่ดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เช่น มีเว็บไซต์ของสถานที่ท่องเที่ยว การโฆษณาในสื่อ และสิ่งพิมพ์ต่างๆ				
การเก็บข้อมูลปริมาณนักท่องเที่ยวตลอดทั้งปี ความต้องการสินค้าและบริการ ข้อมูลด้านรายรับ-รายจ่าย เพื่อวางแผนการผลิตหรือแปรรูปสินค้าทางการเกษตร				

ส่วนที่ 3 ความต้องการด้านกิจกรรมและองค์ประกอบสำหรับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

(โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ○ ในหัวข้อที่ท่านต้องการ หรือเติมคำในช่องว่างที่ท่านต้องการระบุเพิ่มเติม)

ความต้องการสิ่งอำนวยความสะดวกในการเกษตรของชุมชน

☐ โรงเรือนเก็บวัตถุดิบ	☐ โรงผลิตปุ๋ย
☐ โรงเก็บอุปกรณ์ทางการเกษตรต่างๆ	☐ ระบบน้ำใช้ / ฟ้าฟ้าส่องสว่างตามจุด
☐ โรงเรือนเพาะชำกล้าไม้	☐ อื่นๆ ระบุ.....

ความต้องการด้านพื้นที่ อาคาร หรือสิ่งอำนวยความสะดวกที่เป็นสาธารณะ

☐ อาคารอำนวยการ (ต้อนรับนักท่องเที่ยว)	☐ ลานจอดรถ	☐ ศาลา
☐ ร้านขายของที่ระลึก	☐ ร้านขายอาหาร	☐ ร้านขายของที่
☐ บ้านพักแบบเรือนแถว	☐ บ้านพักแบบบ้านเดี่ยว	☐ ห้องสุขา
☐ อาคารเอนกประสงค์ (จัดประชุม)	☐ ห้องปฐมพยาบาล	
☐ อาคารสาธิต (การผลิต / แปรรูป)	☐ สวนสมุนไพร	
☐ อาคารฝึกหัดอาชีพ หรือฝึกปฏิบัติต่างๆ	☐ อื่นๆ ระบุ.....	

ความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับกิจกรรมนันทนาการด้านการท่องเที่ยว

☐ พื้นที่สำหรับปิกนิก	☐ ถังขยะตามจุดต่างๆ	☐ พื้นที่กางเต็นท์หรือตั้งแคมป์
☐ รถนำเที่ยว	☐ ศาลาพักผ่อน	☐ ยามรักษาการณ์
☐ ทางจักรยาน	☐ เวทีหรือลานแสดงกิจกรรมกลางแจ้ง	
☐ อื่นๆ ระบุ.....		

ความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อป้องกันผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน

☐ ระบบบำบัดน้ำเสีย
☐ คู่มือเดินทางท่องเที่ยวชุมชนพร้อมคำแนะนำต่าง ๆ
☐ อื่นๆ ระบุ.....

ความต้องการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการสื่อความหมายต่าง ๆ ในชุมชน

- บ้ายชื่ออาคารสถานที่ บ้ายให้ความรู้หรือข้อมูล บ้ายเตือนหรือห้าม
 แผนผังแสดงตำแหน่งต่างๆ ชู้มหรือประตูทางเข้า บ้ายบอกทาง
 ต้องการมีคฤเทศน์ท้องถิ่นอธิบายและนำเที่ยว
 อื่นๆ ระบุ.....

ปัญหาที่ท่านพบบ่อยๆ หรือไม่พอใจหากมีนักท่องเที่ยวเข้ามาในชุมชน

.....

.....

ภาคผนวก ฉ

แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว

ความต้องการด้านกิจกรรมและองค์ประกอบสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

แบบสอบถามสำหรับนักท่องเที่ยว
ความต้องการด้านกิจกรรมและองค์ประกอบสำหรับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

โดย

นางสาวธีรนาฏ กาลปักษ์

นิสิตปริญญาโท สาขาวิชาภูมิสถาปัตยกรรมศาสตร์ โครงการสหวิทยาการระดับบัณฑิตศึกษา

คณะบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

คำชี้แจง

แบบสอบถามนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง แนวทางปฏิบัติด้านภูมิสถาปัตยกรรมสำหรับแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร: กรณีศึกษาจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวขับสโนว์ จังหวัดสระบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลของนักท่องเที่ยวเกี่ยวกับลักษณะและวัตถุประสงค์ในการเดินทางท่องเที่ยว ความต้องการด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ความต้องการองค์ประกอบในการวางแผนและสิ่งอำนวยความสะดวกที่อยากให้มีในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวางแผนบริเวณที่เหมาะสมกับศักยภาพพื้นที่และความต้องการของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ความคิดเห็นของท่านในการตอบแบบสอบถามครั้งนี้ มีความสำคัญยิ่งต่อความสำเร็จของงานวิจัยและส่งผลกระทบต่อวางรากฐานในการพัฒนาพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรของชุมชน ซึ่งข้อมูลทั้งหมดถูกใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ทางคณะผู้วิจัยจึงใคร่ขอความกรุณาในการตอบแบบสอบถาม พร้อมกันนี้ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

วัน/เดือน/ปี.....ชุดที่.....

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ส่วนที่ 2 ความต้องการด้านกิจกรรมและองค์ประกอบสำหรับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

2. โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องว่าง ในหัวข้อที่ท่านต้องการ หรือเติมคำในช่องว่างที่ท่านต้องการระบุเพิ่มเติม

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ที่อยู่ปัจจุบัน (จังหวัด).....

เพศ ชาย หญิง

อายุ ต่ำกว่า 20 ปี 21-30 ปี 31-40 ปี มากกว่า 40 ปี

สถานภาพสมรส โสด สมรส

ระดับการศึกษา

ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย

อาชีวศึกษา อนุปริญญาตรี ปริญญาตรี สูงกว่าปริญญาตรี

อาชีพหลัก

เกษตรกร ค้าขาย ประกอบธุรกิจส่วนตัว

รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานเอกชน

นักเรียน นิสิต นักศึกษา เกษียณอายุ แม่บ้าน พ่อบ้าน

อื่นๆ ระบุ.....

รายได้ต่อเดือน (บาท)

ยังไม่มีรายได้

ต่ำกว่า 10,000 บาท

10,000-20,000 บาท

มากกว่า 20,000 บาท

วัตถุประสงค์ในการเดินทาง

พักผ่อนหย่อนใจ

รักษาสุขภาพ

ศึกษาเรียนรู้

อื่นๆ

ระบุ.....

ความถี่ของการเดินทางมาท่องเที่ยวในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

มาเป็นครั้งแรก

มาเป็นครั้งที่สอง

เคยมามากกว่าสองครั้ง

มาเป็นประจำทุกปี

อื่นๆ ระบุ.....

ระยะเวลาที่ใช้ในการเดินทางมาถึง

ต่ำกว่า 30 นาที

1 ชั่วโมง

2 ชั่วโมง

มากกว่า 2 ชั่วโมง

อื่นๆ ระบุ.....

ระยะเวลาในการท่องเที่ยวหรือพักรำ

- ครั้งวัน (ช่วงเช้าหรือบ่าย) 1 วัน 2 วัน มากกว่า 2 วัน
 อื่นๆ ระบุ.....

ยานพาหนะที่ใช้ในการเดินทาง

- รถยนต์โดยสารประจำทาง รถยนต์นั่งส่วนบุคคล รถแท็กซี่ / รถเช่าของบริษัท
 อื่นๆ ระบุ.....

ประเภทของกลุ่มในการมาพักผ่อน

- คนเดียว กลุ่มเพื่อน กลุ่มครอบครัว คณะทัวร์
 อื่นๆ ระบุ.....

ช่วงเวลาที่ท่านเลือกเดินทางมายังสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- ช่วงวันจันทร์-ศุกร์ วันหยุดสุดสัปดาห์
 วันหยุดนักขัตฤกษ์ ตามฤดูกาลที่เหมาะสมของแต่ละพืช
 อื่นๆ ระบุ.....

จำนวนสมาชิกต่อกลุ่ม

- 1-2 คน 2-4 คน 4-20 คน เป็นหมู่คณะ (เกิน 20 คน)
 อื่นๆ ระบุ.....

ตารางผนวกที่ 6 ตอนที่ 2 ความต้องการด้านองค์ประกอบในการวางผัง และสิ่งอำนวยความสะดวกใน สถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

ท่านให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ ภูมิทัศน์เหล่านี้อย่างไร	จำเป็น มากที่สุด	จำเป็น น้อย	จำเป็น ปานกลาง	จำเป็น มาก	จำเป็น น้อยที่สุด
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
ป้ายบอกทางเข้าสู่พื้นที่เป็นระยะๆ					
ที่จอดรถ					
ห้องสุขา					
ห้องจัดประชุม					
อาคารอำนวยการ (สำหรับต้อนรับ นักท่องเที่ยว หรือจัดนิทรรศการ)					
การให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว จากผู้นำชุมชน					
ร้านขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร					
ร้านขายอาหาร					
ร้านขายของที่ระลึก					
ห้องปฐมพยาบาล กรณีมีเหตุฉุกเฉิน					
บ้านพักนักท่องเที่ยวแบบบ้านเดี่ยว (พัก 2-3 คน/หลัง)					
บ้านพักนักท่องเที่ยวแบบเรือนแถว (พัก >5 คน/หลัง)					
น้ำใช้ / ไฟฟ้าส่องสว่าง					
ศาลานั่งเล่น และมีการตกแต่งภูมิทัศน์					
พื้นที่สำหรับปิกนิก และมีการตกแต่ง ภูมิทัศน์					
พื้นที่กางเต็นท์หรือตั้งแคมป์					
เวทีหรือลานแสดงกิจกรรมกลางแจ้ง					
รถนำเที่ยว					
ถังขยะตามจุดต่างๆ					
ทางจักรยาน					
เจ้าหน้าที่หรือการดูแลด้านความ ปลอดภัย					

ตารางผนวกที่ 6 (ต่อ)

ท่านให้ความสำคัญกับองค์ประกอบ ภูมิทัศน์เหล่านี้หรือไม่	จำเป็น มากที่สุด	จำเป็น น้อย	จำเป็น ปานกลาง	จำเป็น มาก	จำเป็น น้อยที่สุด
	(5)	(4)	(3)	(2)	(1)
มีสวนสมุนไพรให้นักท่องเที่ยวชม					
มีโรงฝึกอาชีพ และการฝึกปฏิบัติทางการ เกษตรต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวเยี่ยมชม					
มีอาคารสาธิตทางการเกษตร หรือแสดง การผลิตหรือแปรรูปให้นักท่องเที่ยว เยี่ยมชม					
มีโรงเรือนเพาะชำกล้าไม้ ให้นักท่องเที่ยวชม					
ป้ายชื่ออาคารสถานที่					
ป้ายเตือนหรือห้าม					
ป้ายบอกทางไปยังจุดที่น่าสนใจในพื้นที่					
ป้ายให้ความรู้หรืออธิบายข้อมูลในพื้นที่					
แผนผัง/แผนที่แสดงตำแหน่งต่างๆ ในพื้นที่					
มีมัคคุเทศน์ท้องถิ่นอธิบายข้อมูลท้องถิ่น และนำเที่ยว					
มีคู่มือหรือแผ่นพับท่องเที่ยว แจกให้กับ นักท่องเที่ยว					

กิจกรรมที่ท่านต้องการให้มีในสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- การพักค้างร่วมกับเกษตรกรเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน
- การบรรยายเกี่ยวกับการประกอบอาชีพในการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์จากเกษตรกร
- รับคำปรึกษาเกี่ยวกับอาชีพ และเข้าฝึกอบรมความรู้ทางการเกษตร
- การฝึกปฏิบัติจริงทางการเกษตร เช่น การฝึกกรีดยาง หรือการเลี้ยงผึ้ง เป็นต้น เพื่อเพิ่มพูนทักษะ/
ความรู้ด้านการเกษตร
- การเยี่ยมชมทัศนียภาพของพื้นที่ และเยี่ยมชมสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ ที่อยู่ใกล้เคียงโดยมัคคุเทศน์
ชุมชน
- มีแปลงสาธิต หรือการสาธิตทางการเกษตรให้นักท่องเที่ยวชม เช่น แปลงผลิตพืชแบบผสมผสาน
หรือชมการแปรรูปผลิตภัณฑ์ต่างๆ ของชุมชน เป็นต้น

กิจกรรมอื่นๆ ที่อยากให้มีสำหรับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตร

.....

กิจกรรมที่ท่านชอบมากที่สุดในการท่องเที่ยว (ไม่จำกัดเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร)

.....

บรรยายภาคที่ท่านชื่นชอบในการท่องเที่ยวโดยทั่วไป

- ความเป็นธรรมชาติสูง
- มีลักษณะของชนบท ที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการตามความจำเป็น
- มีลักษณะของชนบทที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการครบถ้วน
- มีลักษณะของเมืองที่มีสิ่งอำนวยความสะดวกและบริการครบถ้วน
- อื่นๆ โปรดระบุ.....

ท่านคิดว่า ควรจัดให้มีสิ่งก่อสร้าง สิ่งอำนวยความสะดวก หรือควรมีการปรับปรุงด้านในบ้าง สำหรับสถานที่ท่องเที่ยวเชิงเกษตรแห่งนี้

.....

.....

ปัญหาที่ท่านพบบ่อยๆ หรือไม่พอใจในการเดินทางท่องเที่ยวไปยังสถานที่ต่างๆ

.....

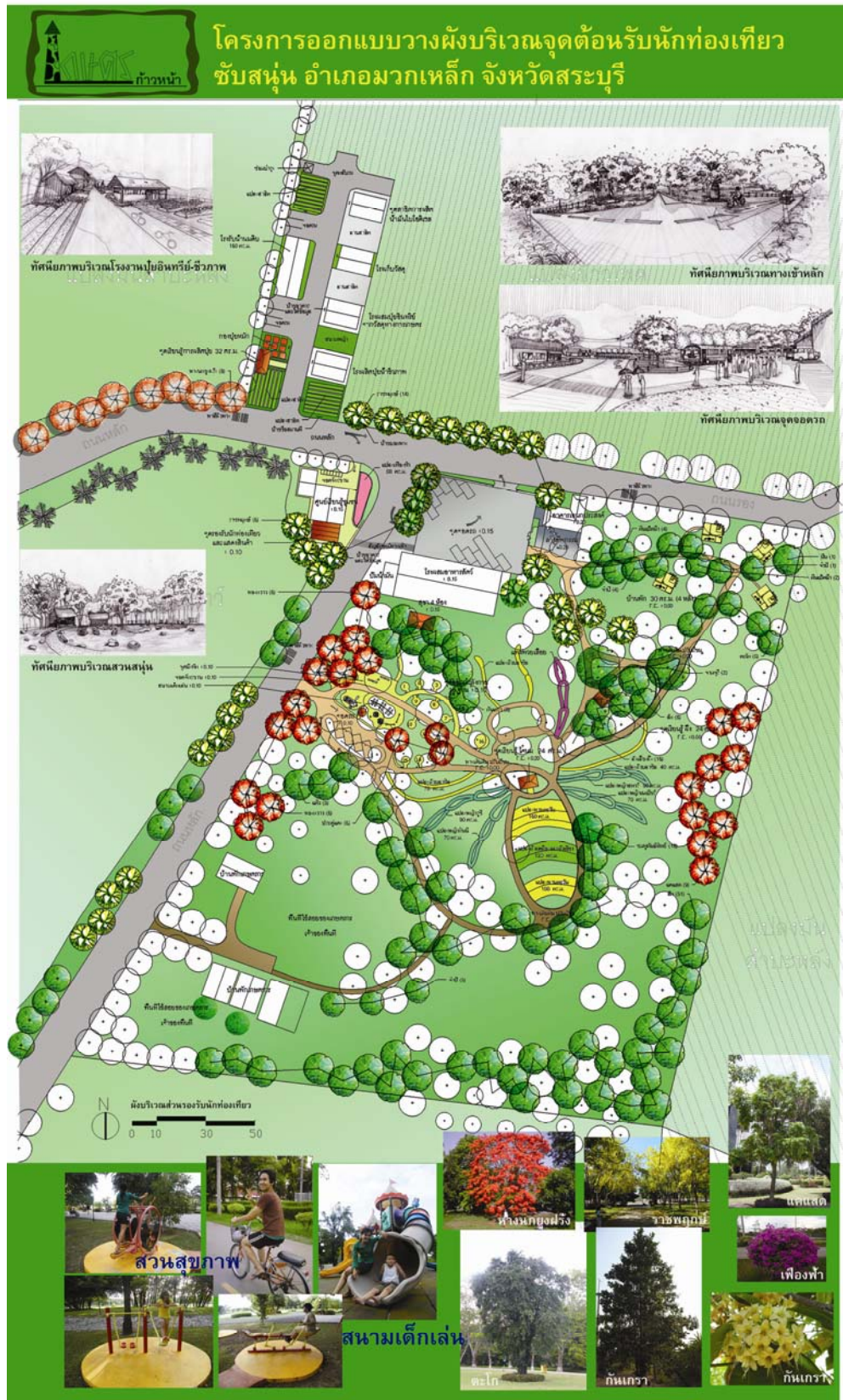
.....

ภาพผนวกที่ 1 บรรยายการสัมภาษณ์เกษตรกรในพื้นที่ศึกษา (12 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552)

ภาพผนวกที่ 2 บรรยายการนำเสนอผังแม่บทจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวต่อกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ศึกษา (22 กันยายน พ.ศ. 2552)

ภาพผนวกที่ 3 ผังแม่บทบริเวณจุดต้อนรับนักท่องเที่ยวชัยสนุ่น อ. มวกเหล็ก จ. สระบุรี

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ -นามสกุล

นางสาวธีรนาฏ กาลบัณฑิตย์

วัน เดือน ปี ที่เกิด

วันที่ 15 เดือนธันวาคม พ.ศ. 2525

สถานที่เกิด

จังหวัดสมุทรสงคราม

ประวัติการศึกษา

วิทยาศาสตร์บัณฑิต (พืชสวน) และ

ภูมิสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ทุนการศึกษาที่ได้รับ

ทุนสนับสนุนคุณภาพงานวิจัยระดับบัณฑิต

ศึกษา เพื่อการตีพิมพ์ในวารสารระดับชาติ

และนานาชาติ ประจำปีงบประมาณ 2551